

Asianumero 794/10.02.03/2024
269/10.02.03/2025

Osallistumis- ja arviointisuunnitelma

Asemakaavan muutos

723 AKM

Vesitorni

25.03.2025

PIENI KAUPUNKI, ISO ELÄMÄ

Mikä on osallistumis- ja arviointisuunnitelma eli OAS?

Tämä asiakirja antaa perustiedot kaavahankkeesta ja sen valmisteluprosessista. Osalliset (kohta 6) voivat arvioida kaavan merkitystä ja tarvetta osallistua sen valmisteluun.

Suunnitelmaa päivitetään tarvittaessa kaavaehdotuksen nähtäville laittoon asti.

1 Suunnittelualue

Asemakaavan muutos koskee Keskustan (1.) kaupunginosan korttelia 36, Tornikujan katualuetta sekä osaa Vesitorninharjun puistoalueesta. Alueen pinta-ala on noin 0,85 hehtaaria.

2 Suunnittelun tarve ja tavoitteet

Asemakaavan muutos laaditaan kaupungin aloitteesta. Kaavamuutoksella on tarkoitus mahdollistaa vesihuoltokäytöstä poistuneen vesitornin käyttötarkoituksen laajentaminen siten, että se mahdollistaa mm. nykyisten tilojen muuttamisen asuinkäyttöön. Rakennukseen mahdollistetaan myös muita sille luontevia toimintoja, kuten majoitus- ja ravintolatoiminnat sekä toimistotilat.

Kaava-alue on jo aiemmin ollut osa vireillä olevaa asemakaavan muutosta 707, Ratakadun ympäristö. Kyseinen asemakaavan muutos on valmisteluvaiheessa. Vesitornin käyttötarkoituksen muuttamiseen tähtäävä kaavamuutos on erotettu erilliseksi kaavahankkeeksi elinvoimalautakunnan päätöksellä 16.10.2024.

3 Suunnittelun lähtökohdat

3.1. Kaavoituspäätös

Kaavan on katsottu olevan vaikutuksiltaan ei merkittävä kaavamuutos.

Kaavamuutos ei aiheuta ympäristöön merkittäviä ulkoisia muutoksia eikä kaavamuutoksesta ole ympäristölle toiminnallista haittaa.

Elinvoimalautakunta on tehnyt kaavoituspäätöksen kokouksessaan 16.10.2024.

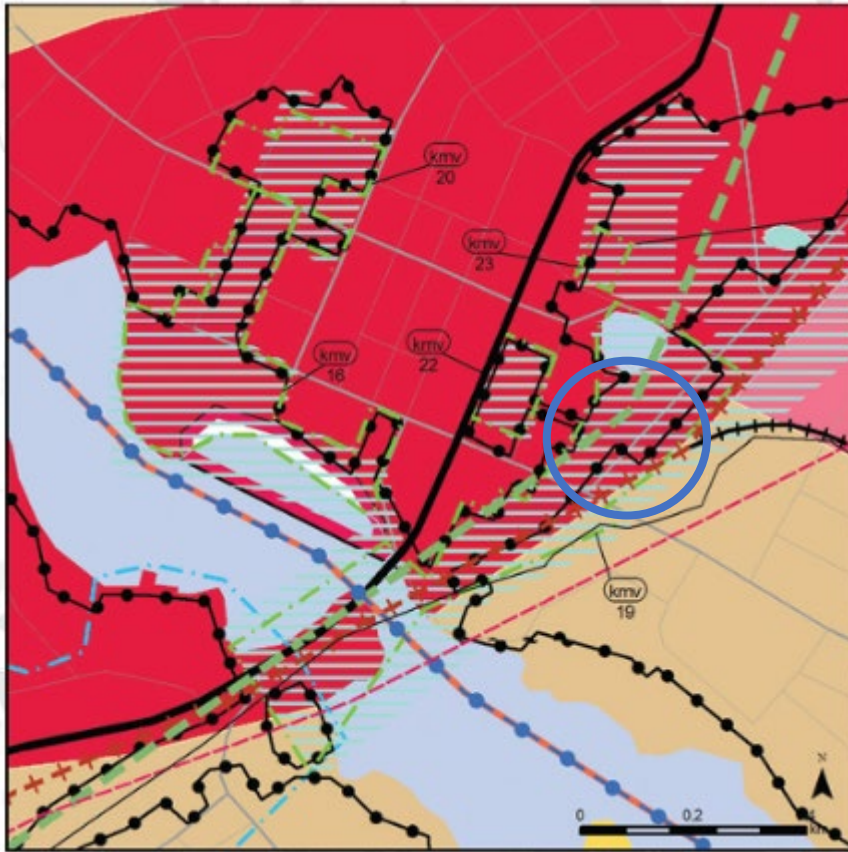
3.2 Maanomistus

Kaavoitettavan alueen omistaa Heinolan kaupunki.

3.3 Kaavatilanne

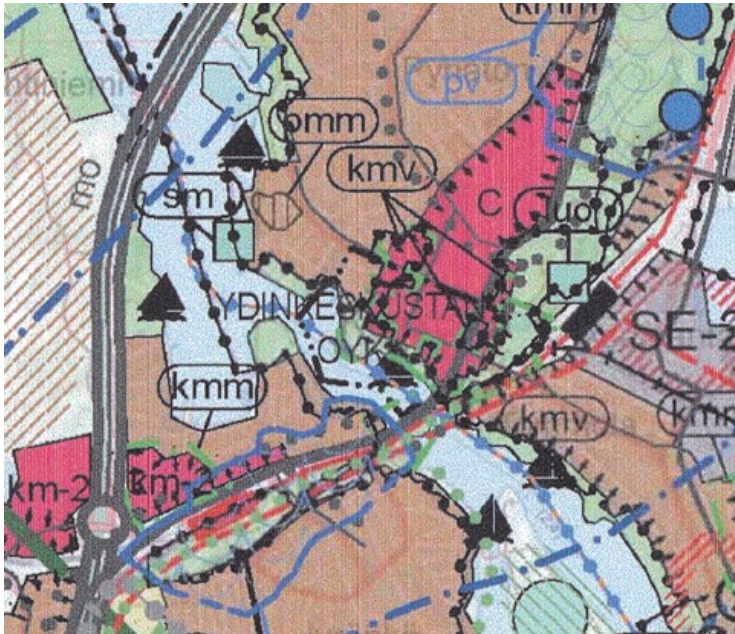
Päijät-Hämeen maakuntakaava 2014 (hyväksytty 2.12.2016)

Suunnittelualue on keskustatoimintojen aluetta. Alue on osoitettu kulttuuriympäristön tai maiseman kannalta sekä valtakunnallisesti että maakunnallisesti arvokkaaksi alueeksi. Lisäksi maakuntakaavaan on osoitettu Heinolan kansallisen kaupunkipuiston aluerajaus.

Karttaote maakuntakaavasta. Kaavoitettava alue on ympyröity sinisellä.

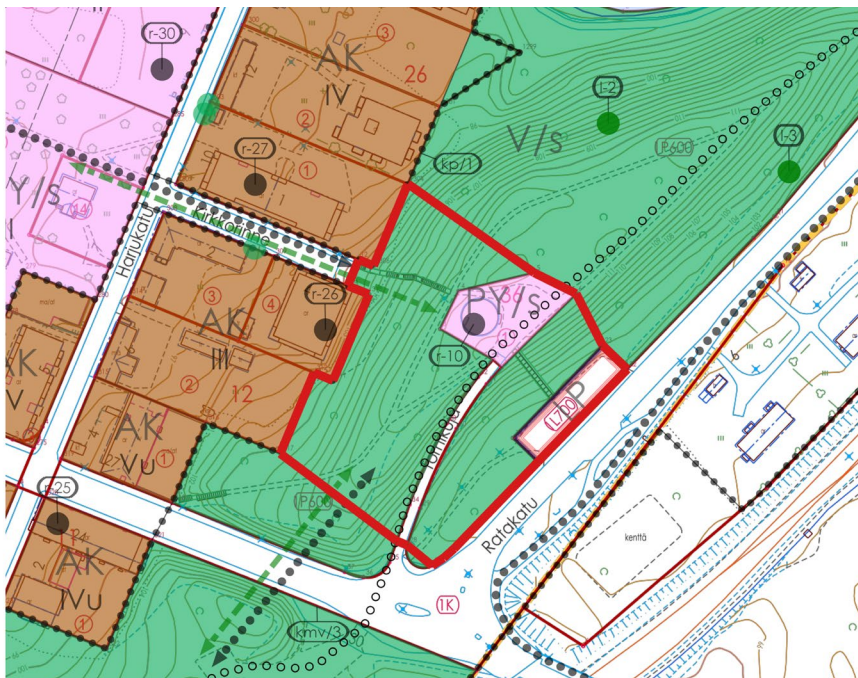
Heinolan strateginen yleiskaava 2035 (hyväksytty 14.4.2014)
Suunnittelualue on osoitettu lähivirkistysalueeksi.

Karttaote strategisesta yleiskaavasta.

Ydinkeskustan osayleiskaava

Suunnittelualue on osoitettu yleisten palveluiden alueeksi PY/s, virkistysalueeksi V/s ja yleiseksi pysäköintialueeksi LP. /s alueiden ympäristö säilytetään. Suunnittelumääräys: Suunnittelussa tulee ottaa huomioon alueen kulttuurihistoriallisesti arvokas luonne. Vesitorni on osoitettu kohdemerkinnällä r-10, Rakennushistoriallisesti merkittävä kohde. Suojelumääräys: Vesitornin näkyvyys maamerkinä tulee säilyttää. Alueelle on osoitettu ulkoilureitti ja viheryhteystarpeita.

Kartaote Heinolan ydinkeskustan osayleiskaavasta. Kaavoitettava alue on rajattu punaisella.

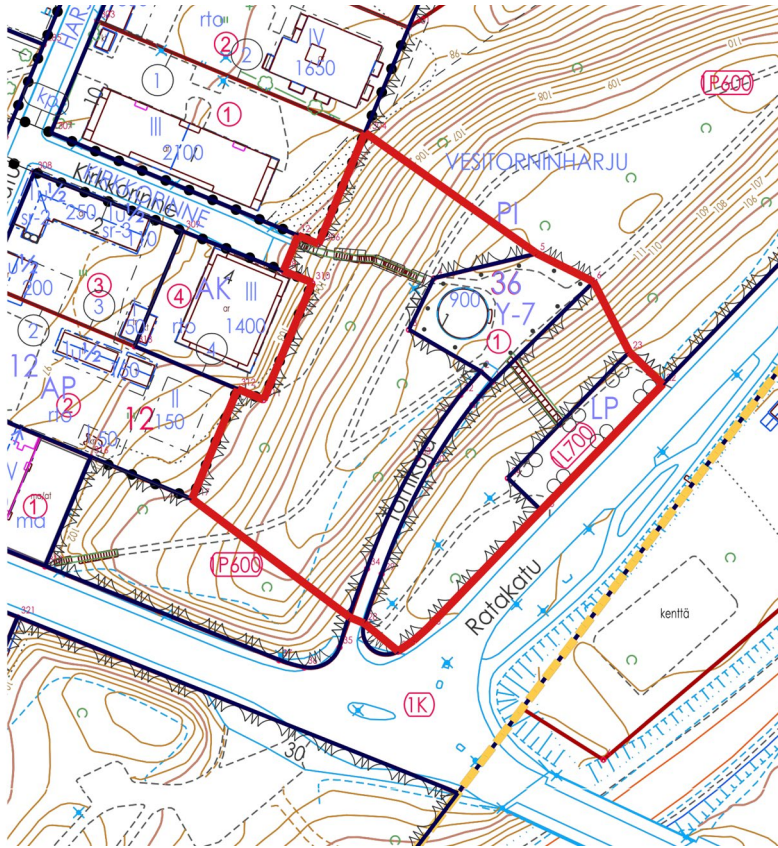
3.4 Asemakaava

Alueen voimassa oleva asemakaava Ak 250 on hyväksytty 19.10.1978.

Vesitornikortteli (36) on osoitettu käyttötarkoituksimerkinnällä Y-7 yleisten rakennusten korttelialueeksi. Tonteille rakennettaviin rakennuksiin saa sijoittaa julkista ja yleishyödyllisiä tarkoituksia palvelevia huoneistoja. Kullekin tontille saa sijoittaa enintään kaksi asuinhuoneistoa kiinteistön hoidolle välttämätöntä henkilökuntaa varten. Autopaikkoja on rakennettava yksi autopaikka kutakin kerrosalan 80 m²,

Pysäköintialue on osoitettu yleiseksi pysäköintialueeksi LP.

Muilta osin kaava-alue on puistoaluetta ja katualuetta.

Karttaote ajantasakaavasta.

3.5 Rakennusjärjestys

Heinolan kaupungin rakennusjärjestys on tullut voimaan 16.7.2019.

3.6 Selvitykset

Kaavan pohjatietoina käytetään seuraavia selvityksiä:

- Heinolan rakennusinventointi - päivitys ja täydennyssuunnitelma, Selvitystyö Ahola, 2014
- Ratakadun ympäristön liikenteen yleissuunnitelma, WSP, 2022
- Heinolan keskusta-alueen puistoselvitys, Loci maisema-arkkitehdit, 2023
- Ratakadun ympäristö, selvitys rakennetusta kulttuuriympäristöstä, Selvitystyö Ahola, 2023
- Heinolan Ratakadun alueen luontoselvitykset, Luontoselvitys Metsänen, 2022
- Ratakatu melu- ja tärinäselvitys, Sitowise, 2024

5 Selvitettävät vaikutukset

Kaavan vaikutuksia arvioidaan kaavaselostuksessa asiantuntija-arviointina seuraavien vaikutusten osalta:

Ihmisen elinoloihin kohdistuvat vaikutukset ja sosiaaliset vaikutukset
(terveellisyys, turvallisuus, viihtyisyys ja ajankäyttö sekä sosiaaliset vaikutukset)

Ympäristöön kohdistuvat vaikutukset
(pinta- ja pohjavedet, maaperä, vesistöt, luonnon monimuotoisuus, kasvillisuus, eläimistö, ilmanlaatu, pienilmasto melu sekä maa- ja metsätalous)

Alue- ja yhdyskuntarakenteeseen kohdistuvat vaikutukset
(väestön määrä, ikärakenne, palvelut, taajamarakenteen leviäminen, rakennettu ympäristö, julkiset tilat ja tekniset järjestelmät)

Liikenteelliset vaikutukset
(liikenneturvallisuus, eri liikennemuodot, kadut, melu ja pysäköinti)

Kulttuuri ja muut vaikutukset
(maisema, kaupunkikuva, asumiskulttuuri, historialliset kohteet, näköalat ja kauneus)

Taloudelliset vaikutukset
(yhdyskuntatekniset sekä teiden- ja talonrakennuskustannukset, yksityistalous, elinkeinoelämä, ympäristöhäiriöt)

6 Osalliset

Osallisia ovat ne, joiden asumiseen, työntekoon tai muihin oloihin kaava saattaa huomattavasti vaikuttaa sekä viranomaiset ja yhteisöt, joiden toimialaa suunnittelussa käsitellään.

Osallisia tässä asemakaavassa ovat mm:

- suunnittelualueen ja lähiympäristön maanomistajat, asukkaat ja yrittäjät
- Hämeen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
- Päijät-Hämeen liitto
- Päijät-Hämeen alueellinen vastuumuseo
- Päijät-Hämeen ympäristöterveys
- Päijät-Hämeen pelastuslaitos
- Ympäristöministeriö (kkp)

- Heinolan kaupungin lupa- ja valvontatoimiala
- Heinolan kaupungin tekniikkatoimiala
- Kaukolämpöverkkoyhtiöt
- Sähköverkkoyhtiöt
- Tietoliikenneverkkoyhtiöt

Osallisten luettelo täydennetään tarvittaessa kaavatyon aikana.

7 Viranomaisyhteistyö

Osallistumis- ja arviointisuunnitelma toimitetaan tiedoksi Hämeen ELY-keskukseen ja sen riittävydestä keskustellaan tarvittaessa ELY:n edustajien kanssa kuukausikokouksessa.

Kaavaluonnoksesta pyydetään ennakkolausunnot kohdan 6 osallisilta viranomaisilta ja lautakunnilta.

Kaavaehdotuksesta pyydetään lausunnot kohdan 6 osallisilta viranomaisilta ja lautakunnilta. Tarvittaessa järjestetään myös viranomaisneuvottelu.

8 Kaavoituksen kulku, aikataulu ja päätöksenteko

Kaavoitusta voi seurata Heinolan kaupungin verkkosivuilla

<https://www.heinola.fi/asuminen-ja-ymparisto/kaupunkisuunnittelu/nahtavilla/>

Nähtävilläoloajan ulkopuolella:

<https://www.heinola.fi/asuminen-ja-ymparisto/kaupunkisuunnittelu/vireilla-olevat-asemakaavat/>

Kaavamutoksen käsittelyn aikana saadut mielipiteet ja muistutukset huomioidaan ja katsotaan, aiheuttavatko ne mahdollisesti muutoksia ja tarkennuksia kaavaan. Kaavoituksen kulku, **alustava** aikataulu ja osallisten osallistumismahdollisuudet ovat esitetty alla olevassa taulukossa.

Vaihe	Ajankohta	Osallistuminen
OAS / nähtävillä ehdotukseen asti*	11=> / 2024	Mielipiteen esittäminen*
Kaavaluonnos / nähtävillä 30 pv*	12 / 2024	Mielipiteen esittäminen*
Kaavaehdotus / nähtävillä 30 pv	2-3 / 2025	Muistutuksen esittäminen*
Kaupunkiympäristölautakunnan hyväksymispäätös	5 / 2025	Valitusmahdollisuus kaavan hyväksymispäätöksestä hallinto-oikeudelle

9 Osallistuminen ja tiedottaminen

Tämä OAS lähetetään kirjeitse kaikille kaava-alueen ja siihen rajoittuvien kiinteistöjen asukkaille ja maanomistajille. OAS:n ja luonnoksen jälkeen tulevasta kaavan vaiheista tiedotetaan kirjeitse vain ulkopaikkakuntalaisille. Kaavan etenemistä voi seurata kaupungin verkkosivuilta (osoite alla).

Asemakaavan viralliset kuulutukset julkaistaan Itä-Häme –lehdessä ja kaupungin verkkosivuilla/sähköinen ilmoitustaulu. Asiakirjat (osallistumis- ja arviointisuunnitelma, kaavaluonnos ja kaavaehdotus) ovat valmistuttuaan nähtävinä Heinolan kaupungin asiakaspalvelupisteessä, Torikatu 8 ja Kirkonkylän Kyläpirtillä, Vanhatie 34 sekä <https://www.heinola.fi/asuminen-ja-ymparisto/kaupunkisuunnittelu/nahtavilla/>

10 Palaute osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta

Osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta voi antaa palautetta lisätietojen antajille.

11 Yhteystiedot

Lisätietoja antaa:

Katri Kuivalainen, asemakaava-arkkitehti
044 769 4370, katri.kuivalainen@heinola.fi

Heinolassa 25.03.2025

Katri Kuivalainen
asemakaava-arkkitehti

Heinolan kaupunki
Elinvoima / Kaupunkisuunnittelu
PL 1001, 18101 Heinola
Käyntiosoite ajanvarauksella: Rauhankatu 3
Puh. (03) 849 30 (vaihde), kirjaamo@heinola.fi
Y-tunnus 1068892-9
www.heinola.fi

Asemakaavan seurantalomake

Asemakaavan perustiedot ja yhteenveto

Kunta	Heinola	Täyttämispvm	14.3.2025
Kaavan nimi	723 AKM Vesitorni		
Hyväksymispvm		Ehdotuspvm	
Hyväksyjä	V - kunnanvaltuusto	Vireilletulosta ilm. pvm	15.11.2024
Pysyvä kaavatunnus		Kunnan kaavatunnus	111-ak, 723 Akm
Kaava-alueen pinta-ala [ha]	0,3505	Uusi asemakaavan pinta-ala [ha]	0,0000
Maanalaisten tilojen pinta-ala [ha]	0,0000	Asemakaavan muutoksen pinta-ala [ha]	0,3505

Ranta-asemakaava	Rantaviivan pituus [km]	
Rakennuspaikat [lkm]	Omarantaiset	Ei-omarantaiset
Lomarakennuspaikat [lkm]	Omarantaiset	Ei-omarantaiset

Aluevaraukset	Pinta-ala [ha]	Pinta-ala [%]	Kerrosala [k-m ²]	Tehokkuus [e]	Pinta-alan muut. [ha ±]	Kerrosalan muut. [k-m ² ±]
Yhteensä	0,8474	241,77	1130	0,13	0,0000	230
A yhteensä	0,0817	9,6	1130	1,38	0,0817	1130
P yhteensä						
Y yhteensä	0,0000	0,0	0		-0,0858	-900
C yhteensä						
K yhteensä						
T yhteensä						
V yhteensä	0,6668	78,7			-0,0121	
R yhteensä						
L yhteensä	0,0989	11,7			0,0162	
E yhteensä						
S yhteensä						
M yhteensä						
W yhteensä						

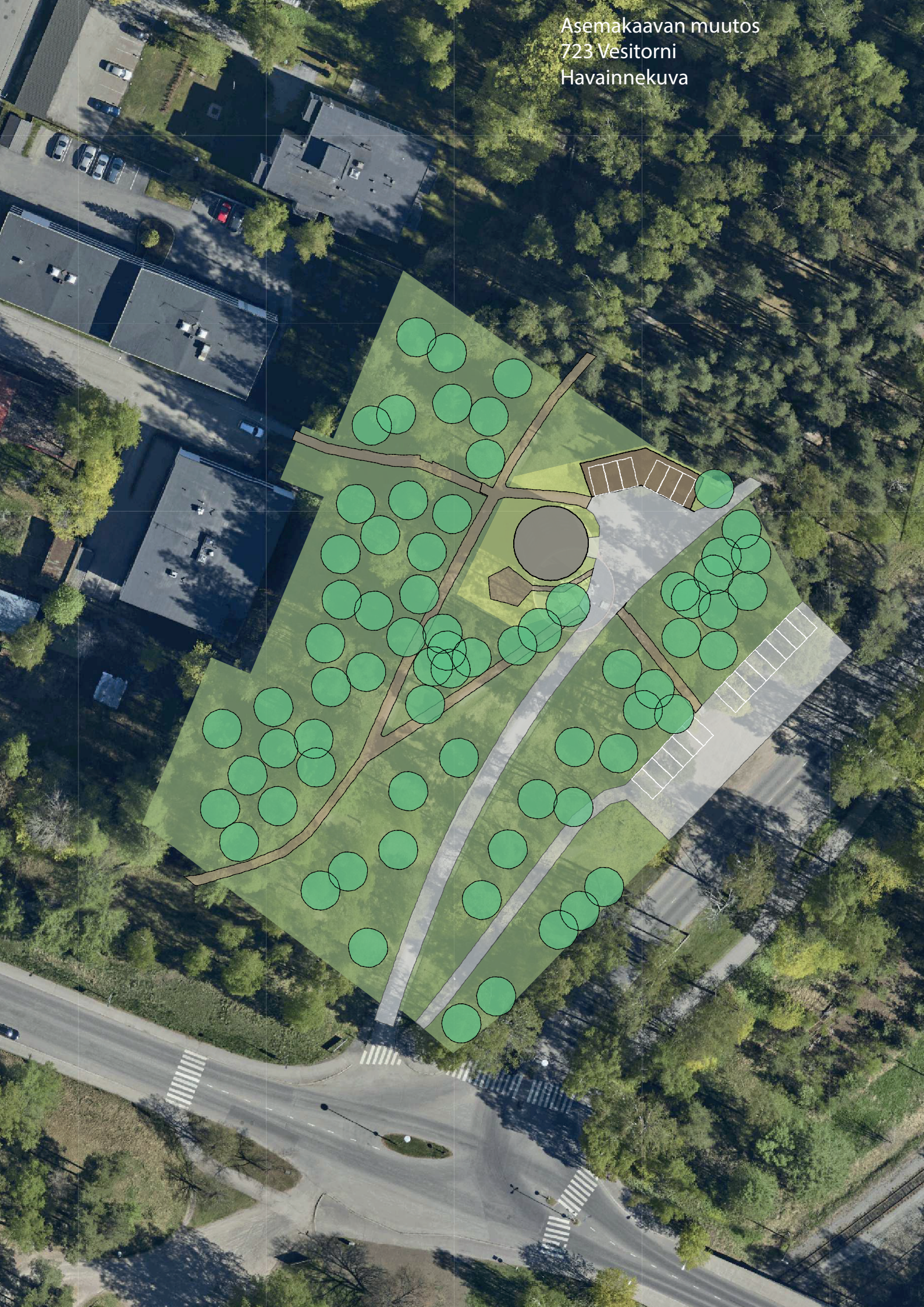
Maanalaiset tilat	Pinta-ala [ha]	Pinta-ala [%]	Kerrosala [k-m ²]	Pinta-alan muut. [ha ±]	Kerrosalan muut. [k-m ² ±]
Yhteensä	0,0000	0,00	0	0,0000	0

Rakennussuojelut	Suojellut rakennukset		Suojeltujen rakennusten muutos	
	[lkm]	[k-m ²]	[lkm ±]	[k-m ² ±]
Yhteensä	0	0	0	0

Alamääräykset tai -merkinnät

Aluevaraukset	Pinta-ala [ha]	Pinta-ala [%]	Kerrosala [k-m ²]	Tehokkuus [e]	Pinta-alan muut. [ha ±]	Kerrosalan muut. [k-m ² ±]
Yhteensä	0,8474	241,77	1130	0,13	0,0000	230
A yhteensä	0,0817	9,6	1130	1,38	0,0817	1130
ALY-3/s-1	0,0817	100,0	1130	1,38	0,0817	1130
P yhteensä						
Y yhteensä	0,0000	0,0	0		-0,0858	-900
Y-7	0,0000	0,0	0		-0,0858	-900
C yhteensä						
K yhteensä						
T yhteensä						
V yhteensä	0,6668	78,7			-0,0121	
PI	0,0000	0,0			-0,6789	
VP/s-1	0,6668	100,0			0,6668	
R yhteensä						
L yhteensä	0,0989	11,7			0,0162	
Kadut	0,0449	45,4			0,0162	
LP	0,0540	54,6			0,0000	
E yhteensä						
S yhteensä						
M yhteensä						
W yhteensä						

Asemakaavan muutos
723 Vesitorni
Havainnekuva

HEINOLA
RATAKADUN YMPÄRISTÖ

SELVITYS RAKENNETUSTA KULTTUURIYMPÄRISTÖSTÄ

Raportti 5.7.2023, täydennetty 5.10.2023

Selvitystyö Ahola, FM Teija Ahola

PERUSTIEDOT

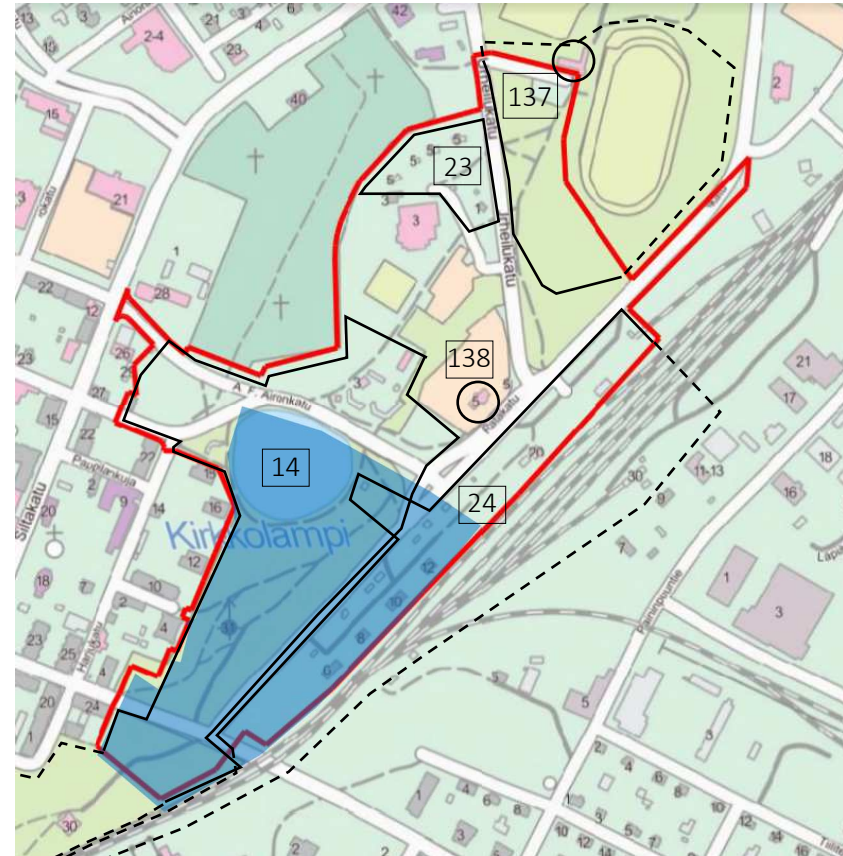
Työ	Suppea rakennushistoriaselvitys ja päivitysinventointi
RHS	Heinolan rautatieasema-alue nro 24
Päivitys	Harjupuisto nro 14, alueen pohjoisosa Supin alue nro 23 Linja-autoasema nro 138 Urheilupuisto, vain länsiosa ja pukusuojarakennus, nro 137
Tilaja	Heinolan kaupunki, kaupunkisuunnittelu yhteyshenkilönä kaavoitusarkkitehti Irene Översti
Käyttö	Asemakaavan muutos: Ratakadun ympäristö 707 AKM
Inventoija	FM Teija Ahola, Selvitystyö Ahola, Mikkeli
Ajankohta	Maastotyöt maaliskuussa 2023. Luonnos 28.3. ja valmis raportti 5.7.2023. Täydennetty Urheilupuiston pukusuojarakennuksen inventoinnilla 5.10.2023.
Aineistot	Raportti (pdf) ja inventointilomakkeet (pdf) sekä valokuvat (jpg)

Kuvaus

Selvitys Ratakadun ympäristön rakennetusta kulttuuriympäristöstä palvelee asemakaavan muutostyötä, josta elinvoimalautakunta teki kaavoituspäätöksen kokouksessaan 17.3.2021.

Selvityksen tulosten perusteella voidaan arvioida kohteiden tai aluekokonaisuuksien suojelun tai rakentamisen ohjauksen tarvetta.

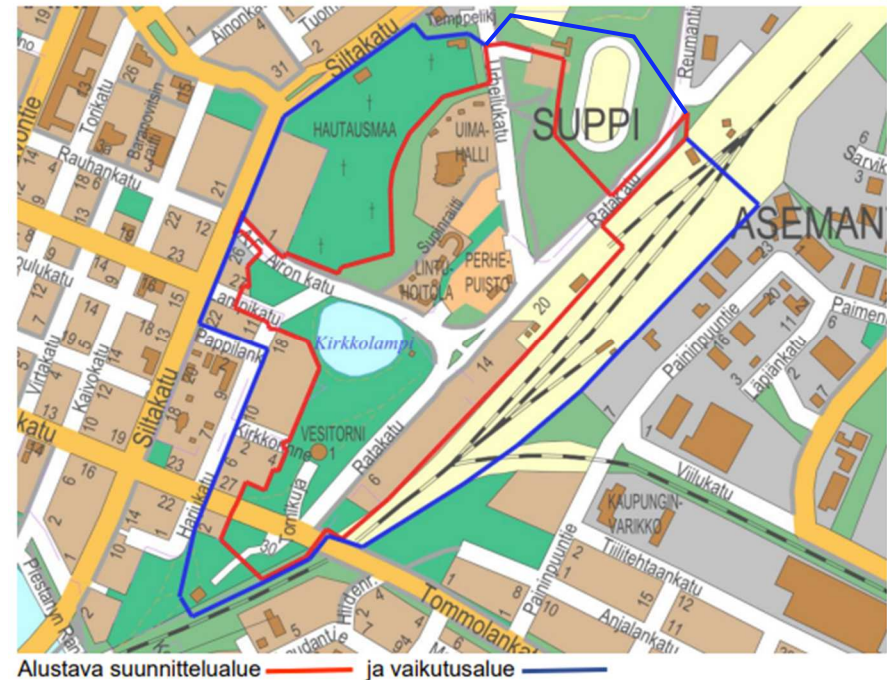
Rakennushistoriaselvityksen kohteena oleva Heinolan rautatieasema-alue sekä muut päivitysinventoinnin kohteet sisältyvät vuosina 2005 (Nina Könönen) ja 2014 laadittuihin rakennusinventointeihin (Selvitystyö Ahola).

Kuva: Suunnittelu alue on rajattu punaisella. Päivitettävät inventointikohteet mustalla (suunnittelualueen ulkopuolinen alue kohteesta merkitty katkoviivoin). RKY 2009 -alueeseen kuuluva osa on korostettu sinisellä.

Sisällys

1	KAAVAT JA SUOJELUTILANNE	4
2	RAUTATIEASEMA-ALUE	7
2.1	Savon radan asemat Heinolassa	7
2.2	Rautatierakennukset	10
2.3	Heinolan asema-alueen rakennukset	11
2.4	Heinolan aseman osa-alueet	12
2.4.1	Asemapiha	13
2.4.2	Ratapiha, huolto- ja lastausalueet	16
2.4.3	Asemapuisto	20
2.4.4	Asuinalue	24
2.5	Arviointi 2023	32
2.6	Suosituksukset	33
3	HARJUPUISTO	35
3.1	Vesitorni	37
3.2	Arviointi 2023	38
4	SUPPI	39
4.1	Supin puutalot	40
4.2	Heinolan lintuhoitola	42
4.3	Linja-autoasema	43
4.4	Uimahalli	44
4.5	Urheilupuisto ja pukusuojarakennus	46
4.6	Arviointi 2023	50
5	Lähteet	53

Kuva: Kaavan suunnittelualue on rajattu punaisella ja vaikutusalue sinisellä. / 707 AKM, OAS 17.5.2022

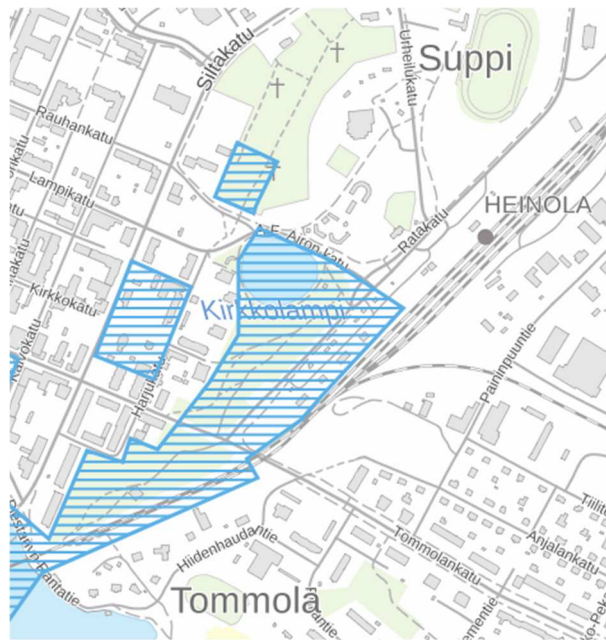
1 KAAVAT JA SUOJELUTILANNE

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

Valtioneuvosto päätti uusista alueidenkäyttötavoitteista 14.12.2017. Niiden mukaan alueidenkäytössä on tarpeen tunnistaa viranomaisten laatimien valtakunnallisten inventointien alueet ja ottaa huomioon siten, että niiden arvot turvataan.

Rakennetusta kulttuuriympäristöstä on Museoviraston laatima inventointi (RKY 2009) ja maisema-alueista ympäristöministeriön teettämä inventointi (2010-2015), jälkimmäinen otettiin 2021 valtioneuvoston päätöksellä maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuvien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittamaksi inventoinniksi.

Selvitysalueelle jää osa Harjupuisto -nimisestä rakennetusta kulttuuriympäristöalueesta.

Harjupuisto on 1800-luvun lopulla istutettu ja rakennettu kaupunkilaisten yleiseksi puistoksi.

Harjupuistoon on sisällytetty 1930- ja 40-luvuilla rakennettu asemapuisto ja rautatieläisten asuinalue sekä Jyrängönvirran ylitse rakennetut rautatie- ja maantiesillat.

Harjulla sijaitsee 1900 valmistunut paviljonki ja 1951 valmistunut vesitorni.

Kuva: Ote Museoviraston Museoverkon kartasta (10.3.2020).

Maakuntakaava

Päijät-Hämeen maakuntakaava 2014 on saanut lainvoiman 14.5.2019.

Lähes koko selvitysalueetta koskeva rajausta:

Heinolan kansallinen kaupunkipuisto

Selvitysalueelta eri osia koskevat rajaukset:

kmv19

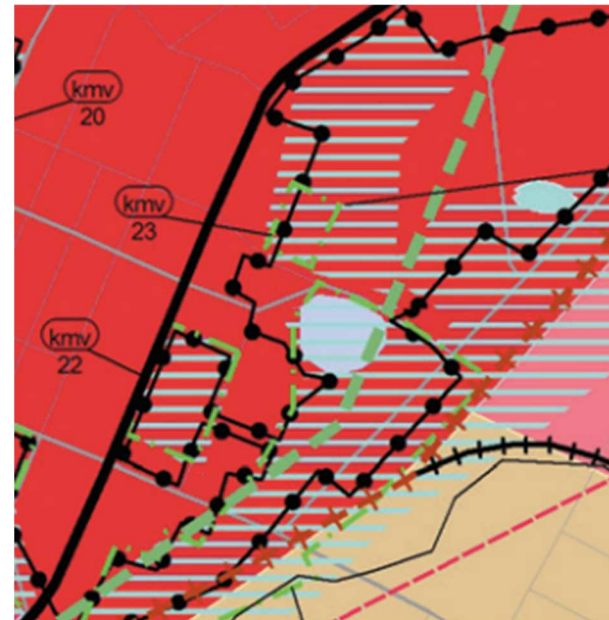

Valtakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö
Harjupuisto

ma

Maakunnallisesti arvokas kulttuuriympäristö MARY Harjupuisto
Asemansetu
Heinolan kirkko, pappila ja vanha hautausmaa

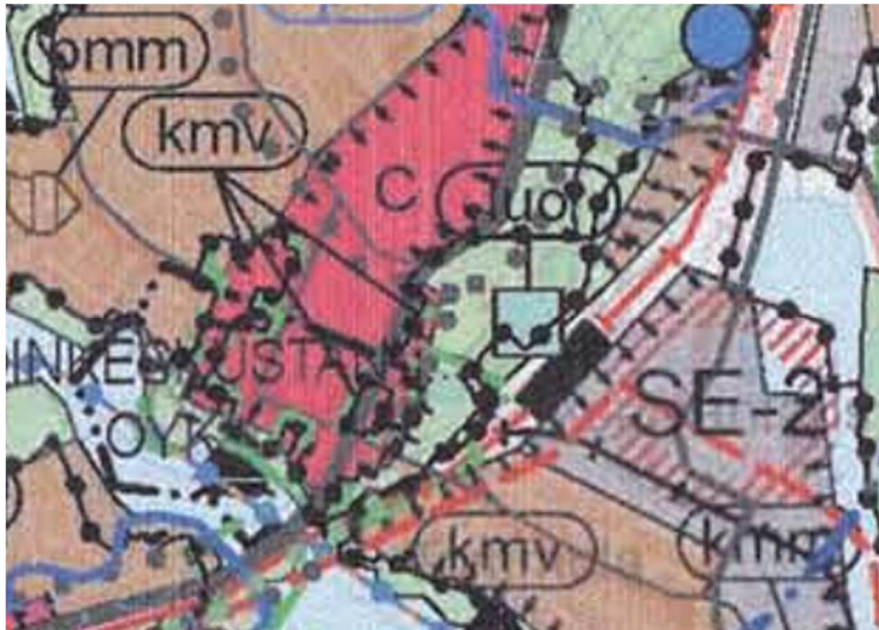
Kuva: Osasuurennos Päijät-Hämeen maakuntakaavasta 2014. Inventoinnin tarkastelualue rajattu keltaisella./ Päijät-Hämeen liitto.

Yleiskaava

Heinolan strateginen yleiskaava 2035 sai lainvoiman 23.8.2016. Strateginen yleiskaava on oikeusvaikutteinen siten, että aikaisemmin vahvistetut osayleiskaavat säilyvät alueellaan oikeusvaikutteisina yleiskaavoina. Harjupuistoa koskee näin ollen myös Ydinkeskustan osayleiskaava 2020, joka on saanut lainvoiman 4.3.2009 (kaup.valt. hyväks. 15.12.2008).

Heinolan strategisessa yleiskaavassa:

- Selvitysalue on suurelta osin virkistysaluetta.
- Rataa koskee merkintä ”uusi tai merkittävästi parannettava rataosuus”. Rautatien asemapaikka on osoitettu vanhan aseman kohdalle.
- Kaavakarttaan on merkitty myös valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt, mm. Harjupuisto.

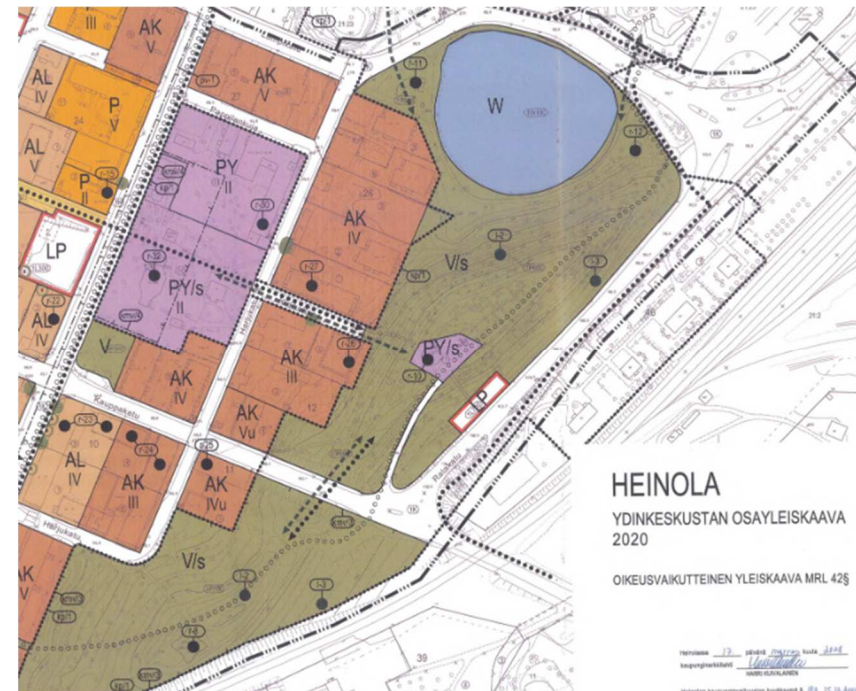

Kuva: Osasuurennos Heinolan strategisesta yleiskaavasta 2035. / Heinolan kaupunki.

Heinolan ydinkeskustan osayleiskaavassa:

- Harjupuisto ja Kirkkolampi rantoineen on osoitettu virkistysalueeksi (V/s), jolla ympäristö säilytetään.
- Vesitornin kohdalle on osoitettu julkisten palvelujen ja hallinnon alueeksi (PY/s), jolla ympäristö säilytetään. Suunnittelussa tulee ottaa huomioon alueen kulttuurihistoriallisesti arvokas luonne.
- Vesitornirakennus on osoitettu rakennushistoriallisesti merkittäväksi kohteeksi (r-10), jonka näkyvyys maamerkinä tulee säilyttää.
- Rautatien pumppuasema on osoitettu rakennushistoriallisesti merkittäväksi kohteeksi (r-12), joka tulee mahdollisuuksien mukaan säilyttää.

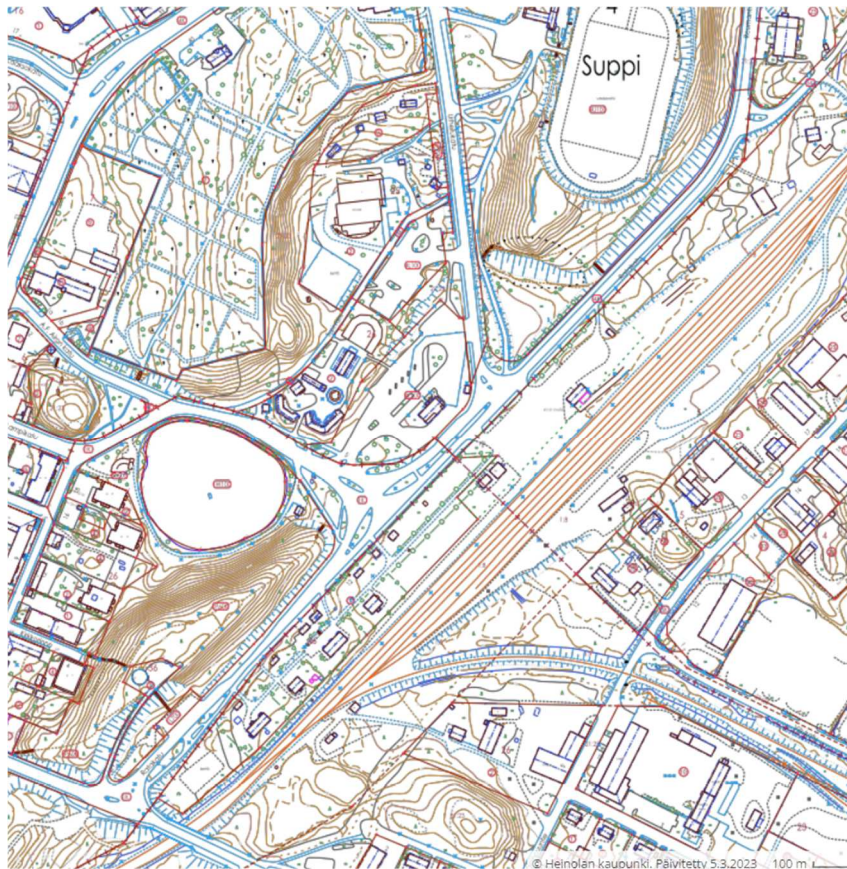
Vanha lintutarha (r-11) on purettu.

Kuva: Osasuurennos Ydinkeskustan osayleiskaavasta 2020. / Heinolan kaupunki.

Asemakaavat

Alueella on voimassa 10 asemakaavaa ajanjaksolta 1937-2008. Asemakaavoissa ei ole selvitysaluetta koskevia rakennussuojelumääräyksiä. Rautatiealueihin kohdistuvat merkinnät osoittavat vain alueen pääkäyttötarkoituksen.

Kuva: Ote Heinolan pohjakartasta 5.3.2023. / Heinolan kaupunki.

Laki rakennusperinnön suojelemisesta (498/2010)

Tarkastelualueella ei ole erityislailla suojeltuja rakennuksia.

Heinolan kansallinen kaupunkipuisto

Heinolaan perustettiin kansallinen kaupunkipuisto ympäristöministeriön päätöksellä 6.5.2002.

Selvitysalue sisältyy lähes kokonaan kansalliseen kaupunkipuistoon.

Kansallinen kaupunkipuisto on Suomen maankäyttö- ja rakennuslain 68 §:n mukainen kaupunkiympäristössä sijaitseva arvokkaiden kulttuuri- ja luonnonmaisemien sekä virkistysalueiden laaja kokonaisuus, jonka säilyttämiseen ja hoitamiseen kaupunki tai kunta on sitoutunut.

Puiston hoito- ja käyttösuunnitelma valmistui 2007. Siinä kaupunkipuisto on jaettu kuuteen osa-alueeseen. Kullakin osa-alueella on oma luonteensa. Harjupuisto ja asema-alue sekä viheralueet Paimenkalliolta hautausmaan pohjoisosiin saakka kuuluvat osa-alueeseen nro 1 Kaupungin keskusta.

Hoito- ja käyttösuunnitelmasta poimittuja esimerkkejä alueen kehittämisen tavoitteista:

- Puistojen, kuten Vesitorinpuiston, historiallisten ominaislaatuja korostaminen ja puistojen kulttuurihistorian selvittäminen.
- Lintutarhan ja Supin alueen kehittäminen.
- Rautatiesillan, rata-alueen ja asema-alueen muodostaman kokonaisuuden säilyminen kaupunkikuvassa.
- Harjun siluetin säilyminen yhtenäisenä.
- Tärkeiden näkymien avaaminen.

Karttaan on merkitty näkymät ja maamerkit. Yksi tärkeistä näkymistä avautuu Maaherranpuiston, Kirkkopuiston ja Vesitorin välille. Vesitorni on osoitettu erityiseksi maamerkiksi.

Kuva: Osasuurennos Maisema-arvot – kartasta.
/ Puiston hoito- ja käyttösuunnitelma 2007.

2 RAUTATIEASEMA-ALUE

2.1 Savon radan asemat Heinolassa

Lahti–Heinola-rata avattiin liikenteelle 1932.

Vuoden 1909 valtiopäivillä oli päätetty Lahti–Heinola-radon rakentamisesta osana Lahti–Mikkeli–Savonlinna–Matkaselkä-rataa. Hanke hylättiin, mutta 1926 päätös Heinolan radasta uusittiin eduskunnassa.¹

Ratasuunnitelmat tehtiin 1928 ja radan rakentaminen aloitettiin 10.9.1928.² Suurin osa liikennepaikkojen rakennuksista valmistui 1930–31, mutta Jyrängön silta ja Heinolan asemarakennus keväällä 1932, ja saman vuoden syyskuussa vietettiin radan vihkiäisiä.³

Heinolassa Lahti–Heinola-radon liikennepaikkojen asemat sijaitsivat Vierumäellä ja Heinolassa, laiturivaihteet vahtitupineen Myllyojalla (alun perin Jyrängön laiturivaihte) ja Jyrängössä (alun perin Ränninmäki).

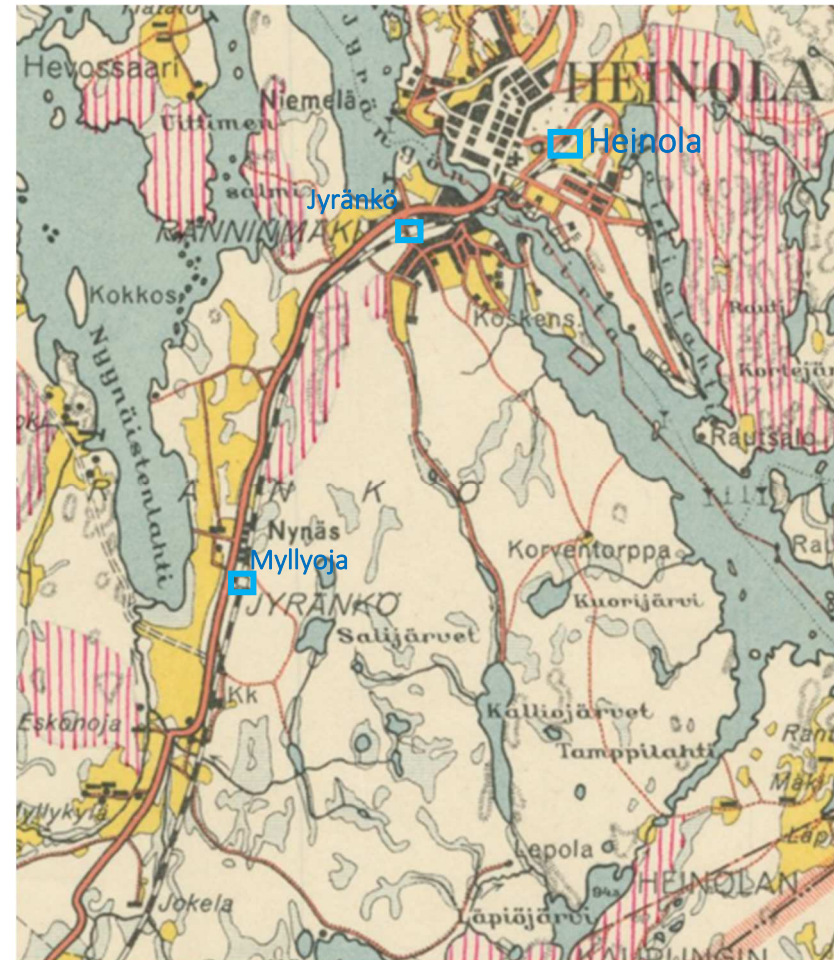
Liikennepaikkojen rakentamisessa käytettiin pääasiassa rautatiehallituksen arkkitehdin Thure Hellströmin 1920-luvulla suunnittelemaa tyyppi- ja rakennusmuotoja, joiden mukaisia rakennuksia on myös monilla muilla liikennepaikoilla, mm. rataosuuksilla Kontiolahti–Oulu ja Rovaniemi–Kemijärvi.⁴

Heinolan radalla Ahtialan, Mäkelän, Vierumäen ja Myllyojan liikennepaikoille rakennettiin samanlainen asemarakennus, vaikka vain Ahtiala ja Vierumäki olivat luokituksestaan asemia. Heinolan pääaseman asemarakennus oli edellä mainittuja kookkaampi.

Henkilöliikenne lopetettiin koko radalta keväällä 1968, mutta liikennepaikoja on säilynyt tavaraliikenteen asemoina. Heinolan asema muutettiin miehittämättömäksi 2001.⁵ Nykyisin asemalla käyvät tapahtumissa liikennöivät museojunat. Lahti–Heinola-radon pitkäaikainen vähäinen käyttö näkyy ratapiha-alueella, jossa raiteisto on sähköistämätön ja korottamaton.

Heinolan kaupungin rautatieasema vaurioitui tulipalossa 1988, rauniot purettiin seuraavana vuonna, ja asematoimintoja varten alueelle tuotiin kaksi

työmaaparakkia.⁶ Asemapuiston ja asuinalueen rakennukset ovat säilyneet. Jyrängön laiturirakennus on purettu. Myllyojalla on asemarakennus, mutta vahtitupa ja ulkorakennukset on purettu. Vierumäellä on säilynyt asema ja vahtitupa ulkorakennuksineen. Lahden Ahtialassa on säilynyt asemarakennus ja vahtitupa sekä ulkorakennuksia, samoin Nastolassa Mäkelän pysäkillä, mutta Nastolan Seestan laiturivaihteen rakennus on purettu.

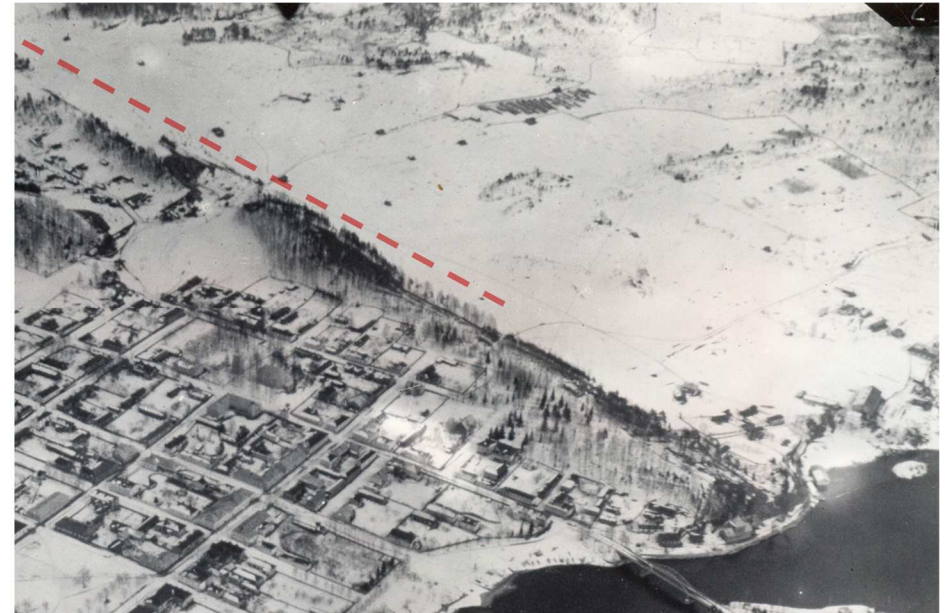
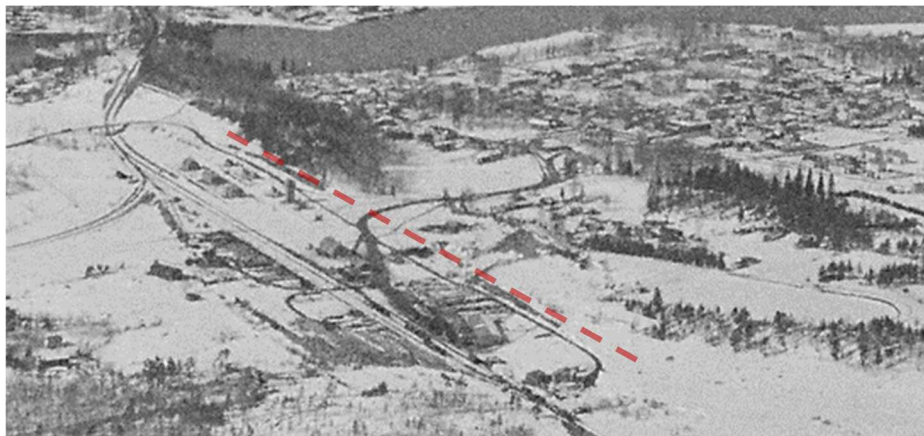
Kuva: Myllyojan, Jyrängön ja Heinolan liikennepaikat. / Suomen taloudellinen kartta 1942. Maanmittauslaitos.

Heinolan aseman sijainti ja omistus

Lahti–Heinola-radon pohjoinen pääteasema sijaitsee Heinolan vanhaa ruutukaavakeskustaa rajaavan harjun itäpuolella, jonne asemakaavaa laajennettiin 1930-luvun puolivälin jälkeen. Asema-alue muodostaa pitkänomaisen alueen radan ja Ratakadun väliin. Tästä 400 m on vehreää puistomaista aluetta ja 135 m avointa hiekkapihaa. Puusto ja muu kasvillisuus on vallannut ennen avoimet varastointikentät radan molemmin.

Heinolan asema-alue on siirtynyt VR:ltä yksityiseen omistukseen. VR myi asemapuiston ja asuinalueen 2004 yksityiselle taholle. Ratahallintokeskus myi alueen eteläosassa sijaitsevan tenniskentän alueen 2005, ja Senaatti-kiinteistöt asemapihan (sis. makasiini ja parakit) 2011 samalle yksityiselle taholle.⁷ Vuonna 2021 omistus vaihtui, ja nykyinen omistajayhtiö omistaa asemalta yhteensä noin 2,5 ha suuruisen alueen.⁸

Rautatien viimeisiä merkittäviä käyttäjiä oli Stora Enso vielä 2010-luvulla. Heinolan radalla on järjestetty 1980-luvulla ja vuodesta 2007 alkaen jokakesäisiä museojuna-ajoja.⁹ Vuonna 2013 Heinolan aseman ratapihan ensimmäinen raide purettiin ja laituria siirrettiin palvelemaan paremmin museojunaliikennettä. Yksityisomistuksen aikana on puiston nurmikoita hoidettu, samoin asuinalueen pihoja ja kasvimaita. Asemapuistosta on 2000-luvulla kehitetty yksityisin voimin ITE-taiteen ulkoilmanäyttely.

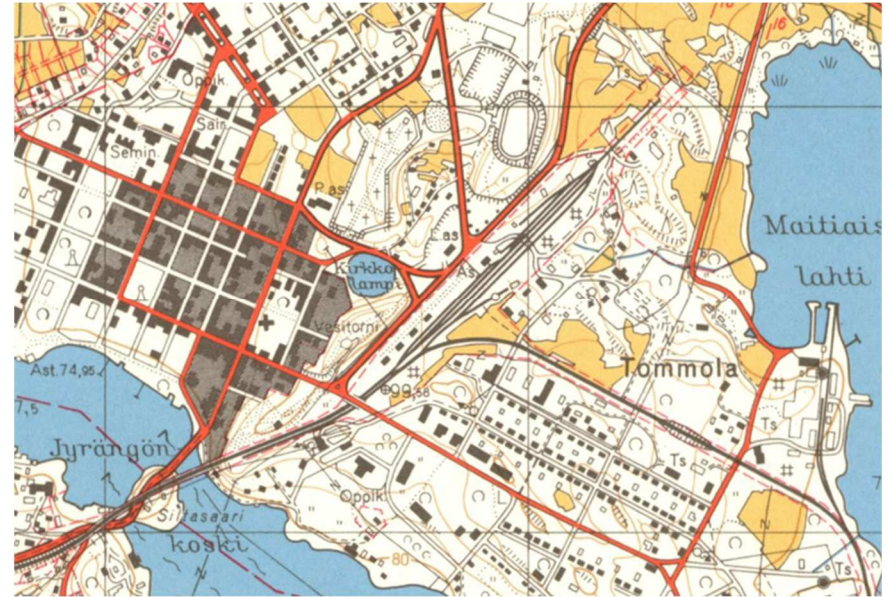

Kuva: Vuonna 1926 otetussa viistokuvassa nähdään, että ruutukaavakeskustan ja harjun itäpuolella oli laajahko yhtenäinen pelto- ja laidunaukea (entistä hevoshakaa), jossa erinäisiä kulkuväyliä. Kirkkolammen pohjoispuolella on sorakuoppia. Niiden luota alkavan poikkitien varrella, peltojen itälaidalla, on tiilitehdas. / Kuvaan on lisätty katkoviivalla asema-alueen sijainti. Valokuva HKMA.

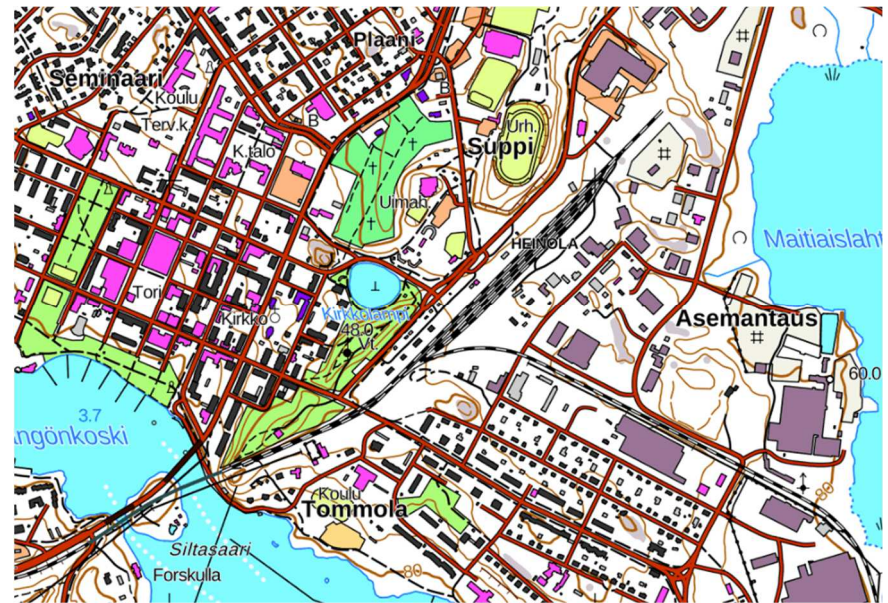
Kuva vasemmalla: Aseman seutu kaupunkirakenteessa. Valokuva otettu nähtävästi 1930-luvulla, ennen lehmuskujan istuttamista. Asuinalueella on ensimmäiset kolme asuinrakennusta ulkorakennuksineen. Myös vesitorni ja sauna näkyvät sekä asema ja makasiini. Veturitallina toiminut tiilirakennus on rakentamatta. / Kuvajaaja Sot. virk. Niilo Helander, valmistus 1944. Sotamuseo. Finna.fi

Kuva: Vuonna 1949 otetusta ortokuvasta nähdään muotopuutarhaa edustavan asemapuiston geometrinen tyyli suorine käytävineen ja niille sijoitetuin levähdyspaikoin sekä säännöllisesti sijoitetuin istutuspenkein.

Kuva: Peruskartta 1:20 000, julk. 1965 (kart. 1962). MML

Kuva: Nykytilanne. /Peruskarttarasteri © MMI

2.2 Rautatierakennukset

Valtionrautateiden huoneenrakennustoimiston esimiehenä toimi Lahti–Heinola-radan rakentamisen aikaan arkkitehti Thure A. Hellström. Hän toimi VR:n arkkitehdin virassa 1907–40.¹⁰ Hellströmin rinnalla työskenteli vuodesta 1923 arkkitehti Jarl Viking Ungern, rakennusosaston päällikkönä 1945–58.¹¹

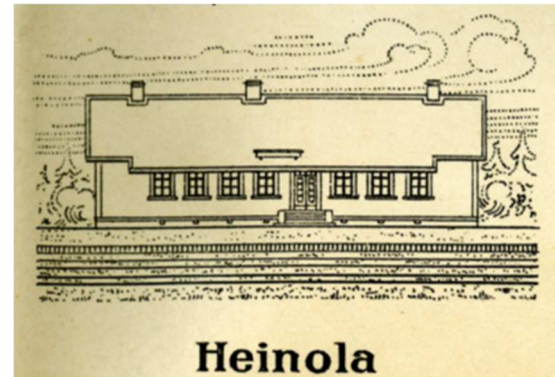
Valtio-omisteisen VR:n normaalikäytännön mukaan rautatierakennukset tehtiin käyttämällä tyyppiirustuksia. Heinolan asema-alueen rakentaminen tapahtui 1930–32, mutta käytetyt tyyppiirustukset olivat ensisijaisesti 1920-luvulta, joko Hellströmin tai Ungernin suunnittelemia (tai hyväksymiä).¹² Rakennuspiirustuksiin tehtyjä merkintöjä tulkiten vain muutama rakennus oli suunniteltu erityisesti Lahti–Heinola-rataa varten.

Heinolassa asema-alueelle rakennettiin¹³ asemarakennus ja tavaramakasiini, vesitorni ja pumppuhuone sekä erinäisiä tarverakennuksia asemapihalle, ratapihalle ja lastausalueelle sekä asemapuistoon. Henkilökunnalle pystytettiin kolme asuinrakennusta: asemapäällikön asuinrakennus, kolmen perheen asuinrakennus ja ratamestarin asuintalo. Lisäksi rakennettiin näihin liittyvät ulkorakennukset. Asuinalueita täydennettiin yhdellä pitkällä asuinrakennuksella (ratamestarin ja ratavartijan) ja sen ulkorakennuksella 1940-luvun puolivälissä.

Nähtävästi nimenomaan ensin Heinolan asemalle suunniteltuja tyyppiirustuksia olivat asemapäällikön asuintalo 1931 sekä junakalustoa ja huoltoa varten yksipaikkainen ”moottorivaunuvaja”, jota voitiin käyttää veturitallina. Pieni pulpettikattoinen kalustovaja (puupilkesuoja) oli sekin piirretty Heinolaa varten.

Suomessa pienempien rautatierakennusten rakennusmateriaalina on perinteisesti ollut puu. Heinolassakin rakennusten runko on pääosin hirttä, ja ne on vuorattu pystylaudoituksella. Tiilestä on muurattu asema-alueen nelikulmaisen vesitornin alimmat kerrokset sekä moottorivaunuvaja. Asuinalueelle ei rakennettu esim. kellareita, joissa tyyppillisesti käytettiin tiiltä.

Arkkitehti Thure Hellströmin suunnittelemissa rautateiden rakennuksissa oli ensi alkuun jugend-vaikutteita (mm. Joensuu–Nurmes ja Seinäjoki–Kaskinen), seuraavassa vaiheessa Hellströmin tyyllissä vahvistui klassismi, ensin juhlallisena korkeine kattoineen eli ns. pohjoismaisena klassismina (osa Oulu–Kajaani, Kiuruvesi–Ylivieska, Turku–Uusikaupunki), minkä jälkeen, 1920-luvun aikana, klassistinen tyyli yksinkertaistui (esim. rataosilla Ylivieska–Iisalmi ja Oulu–Kontiomäki). Muodonanto pelkistyi edelleen 1930-luvulla.

Kuvat: Piirustukset Lahti–Heinolan radan rataprofiilista.

Kuva: Myllyjojan asemarakennus.

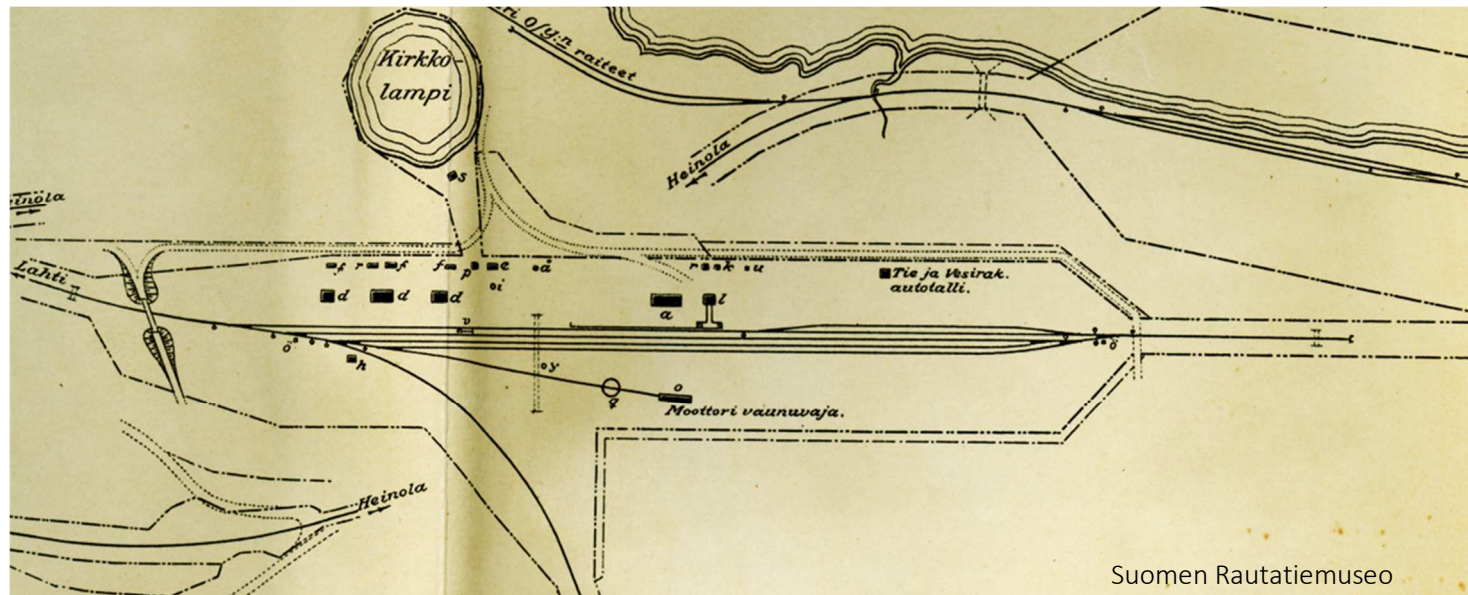
2.3 Heinolan asema-alueen rakennukset

Rautatien pituusprofiilin asemapiirroksen ja ratahallintokeskuksen rautatierakennusten piirustusluettelon perusteella Heinolan asema-alueella on rakennettu 1930- ja 40-luvun kuluessa seuraavat rakennukset. Luettelosta puuttui asemarakennus, joka oli Thure Hellströmin suunnittelema. [Korostettu jäljellä olevat]

Tunniste	Tyypipiirustus	Signeerausvuosi ja nimi
a	Asemarakennus	[Thure Hellström]
l	Tavaramakasiini	1931, 1933 laaj., 1948 lisäsiipi Jarl Ungern
r	Halkosuoja	1931 Jarl Ungern
k	Makki (eli ulkokäymälä)	
u	Öljykoju	
å	Palokalustovaja	M. Fagerholm
e	Pesutupa, sauna	Otto Nyberg
i	Kaivo	
p	Vesitorni	Thure Hellström
v	Vesiviskuri	Thure Hellström
s	Pumppuhuone	

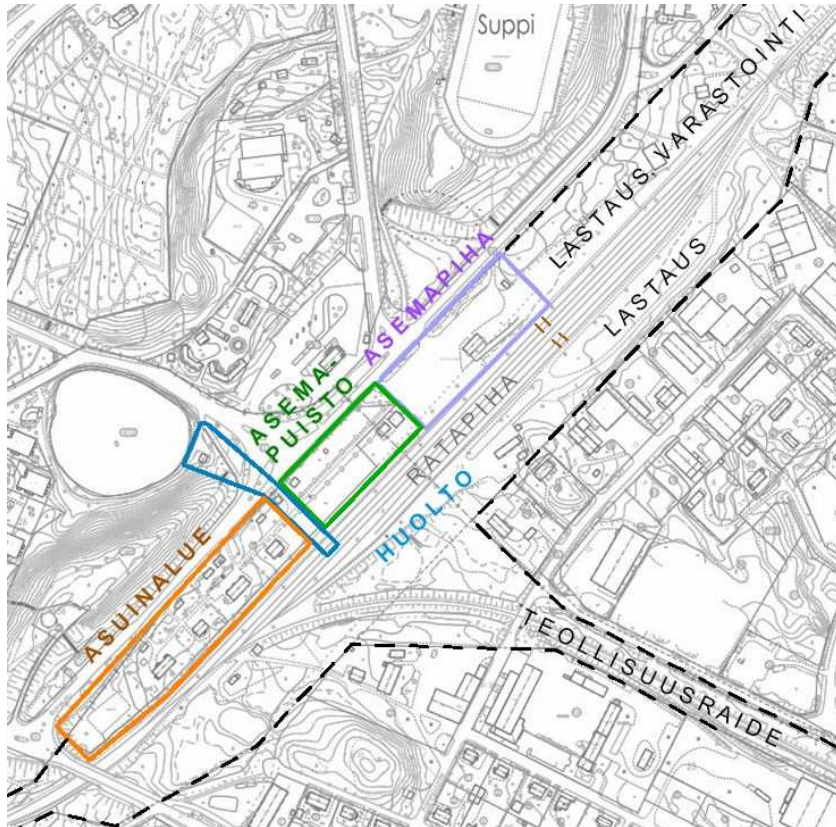
d	Asemapäällikön asuinrakennus	1931 Thure Hellström
d	Ratamestarin asuinrakennus	1924 Jarl Ungern
d	Kolmen perheen asuinrakennus	1926 Thure Hellström
[ei kartassa]	Ratamestarin ja ratavartijan asuinrakennus	Jarl Ungern
f	Ulkorakennus (pieni ja iso)	1927, 1928 Thure Hellström
r	Halkovaja (2, 3)	1931, 1939, 1958 Jarl Ungern
o	Moottorivaunuvaja (veturitalli)	1931, 1941 Jarl Ungern
q	Veturin kääntölava	
y	Vesi- ja paloposti	
h	Resiinavaja	Thure Hellström / Otto Fr. Nyberg
ö	Vaihdekoju	
[ei kartassa]	Vaunuvaakavaja	1929 Thure Hellström
[ei kartassa]	Polkupyörävaja	1944
[ei kartassa]	Kalustovaja (puupilkesuoja)	M. Fagerholm

Asemapiirroksen ei ole merkittyä asuinalueille tyypillisiä kellareita. Ne oli korvattu asuinrakennukseen tehdyillä pienillä ruokakellareilla.

2.4 Heinolan aseman osa-alueet

Suomen rautatiehistorian alusta aina 1950-luvulla saakka rautatieliikenne perustui höyryvetureihin, joiden polttoaineena oli puu tai hiili. Tämä peruslähtökohta muovasi asema-alueiden kokoa, käyttöä ja toimintojen sijoitusta.¹⁴ Rautatieasema-alueet ovatkin rakenteeltaan samankaltaisia. Myös Heinolasta löytyy asema-alueille tyypilliset eri toimintoihin suunnitellut osa-alueet.

Kuva: Asemapuoli jakaantuu asemapihaan, puistoon ja asuinalueeseen sekä varastokenttään. **Huolto- ja lastauspuoli** on usein koko asema-alueen pituinen ja sijaitsee eri puolelle rataa kuin asemarakennus. **Rata-alue** käsittää ratalinjan ja -pihan rakenteineen. / Heinolan pohjakartta © Heinolan kaupunki.

Seuraavaksi käydään läpi asemapuolelle tyypillisten osa-alueiden luonteenomaisia piirteitä. *Suluissa todetaan kolmen keskeisen osa-alueen nykytilanne Heinolan aseman kohdalla*

ASEMAPIHA

- Asemarakennus (*purettu, asemaparakki*)
- Asemasilta matkustajaliikenteelle (*purettu lähiraide ja laitur*)
- Avara piha matkustaja- ja tavaraliikennettä varten (*hiekkapiha, kolme sisäänajoväylää Ratakadulta; ei jäljellä tilanjakajia, rakenteita ym..*)
- Tavaramakasiini ja lastaussilta (*jäljellä, lastaussilta uusittu, betoni + päällyste*)
- Käymälä, halkosuoja ym. vajoja (*purettu*)

ASEMAPUISTO

- Puisto yhdistää asemapihan ja rautatieläisten asuinalueen (*nurmipeitteinen puistoalue säilynyt*)
- Puisto avautuu radan suuntaan (*periaate havaittavissa*)
- Puurivit istutettu radan suuntaisesti (*keskikäytävän lehmuskuja vanha, toinen pitkittäiskäytävä ja sitä reunustaneet pallopuurivit hävinneet*)
- Puustolla tai istutuksilla rajattu eri toiminnoille tarkoitettuja alueita (*puuryhmiä ja koko puistoa rajaava pensasaita jäljellä, muut puistoon kuuluneet pensasaidat- ja aidanteet hävinneet, samoin kukkapenkit*)
- Asemapuistoille omanlainen lajisto (*puusto- ja pensaslajistoa jäljellä; alueelta ei ole tehty kasvillisuusinventointia!*).

ASUINALUE

- Asuin- ja talusrakennusten rivit radan suuntaisen raitin varressa (*kaikki jäljellä alkuperäisen luonteensa säilyttäneinä*)
- Piha-alueilla marjapensaita, hedelmäpuita ja kasvimaata, säännöllisiä rivejä ja alueita; ei raja-aitoja (*erilaisia puulajeja ja muuta kasvillisuutta nähtävästi jäljellä, pihat olleet alusta lähtien aidattu pensasaidoin!*)
- Alueella oma vesi- ja viemärijärjestelmä (*liittynyt kaupungin vesi- ja viemäriverkostoon*)

2.4.1 Asemapiha

Heinolan hiekkapintainen asemapiha on avara ja kenttämäinen, myös puretun asemarakennuksen paikka on tasattu pihamaaksi. Alueen rakennuksista on jäljellä vain tavaramakasiini. Pieni harjakattoinen vaja on siirretty tai rakennettu myöhemmin – ehkä 1950-luvulla – nykyiselle paikalleen.

Makasiinin edustalla pihan erottaa Ratakadusta kadun reunaan istutettu lehmusrivi. Ratakadulta on kolme sisäänajovyölyä asemapihalle. Entinen linja-autoasema ja rakenteilla oleva perhepuisto sijaitsevat paikalla, johon aseman perustamisen aikoihin laaditussa asemakaavassa (E. Kaalamo) oli suunniteltu asema-aukio. A.F. Airon katu ja Urheilukatu perustettiin asemakaavan mukaisesti.

Asemapiha 2023.

Kuva oikealla: Vuonna 1949 asemapihalla oli aseman lisäksi halkosuoja ja yleisökäymälä sekä tavaramakasiini. Lisäksi aseman ja makasiinin välissä on rakennus (ehkä pyörävarasto), joka purettiin aseman laajennusosan tieltä.

Kuva: Vastavalmistunut asemarakennus on vielä hirsipinnalla. Taaempänä näkyy tavaramakasiini ennen 1933 tehtyä laajennusta. / Heinolan kaupunginmuseon kokoelma.

Kuva: Asemarakennusta on jatkettu 1950-luvun lopussa makasiinin puoleisesta päädyistä. Heinolan rautatieasema tuhoutui tulipalossa 1988. / Kuvaaja Olavi Karasjoki 1966. Suomen Rautatiemuseo. Finna.fi

Kuva: Vuonna 1969 otetussa kuvassa näkyvät Ratakadun lehmukset nuorina puina. Niiden luona on hevospuomi. Tavarasuojan ja radan välissä on puinen lastaussilta. /Valokuva Urheilukentän mäeltä Heinolan rautatieasemalle ja ratapihalle. Valokuvaaja Markku Meriluoto 14.09.1969. Resiinan Vaunut-sivusto.

Kuva: Asemapihaa kuvattuna koillisesta. Lehmuskuja ja asemaparakit. Taustalla näkyy Harjupuistoon kuuluva selänne.

Kuva: Asemapihaa kuvattuna lounaasta. Vaja ja tavaramakasiini. Vasemmalla näkyy Ratakatua reunustavia lehmuksia.

2.4.1.1 Tavarasuoja (makasiini)

Tunnus	1013152861
Ajoitus	1931–1933 (1948 laajennussuunnitelma ei toteutunut)
Rakennuttaja	Valtion Rautatiet
Alkup. käyttö	Rautatieaseman tavaramakasiini (tsto, lämmin tila)
Nykykäyttö	Ajoneuvosuoja
Suunnittelija	Tyyppipiirustus 1931, sign. Jarl Ungern
Runko	Puu
Sokkeli	Lohkokivi
Julkisivut	Pystylaudoitus peiterimoin, nurkkalaudat
Katto	Harja
Kate	Saumattu palapelti, jalkarännit, syöksytorvet (suppilo)
Ikkunat	[ikkunoissa suojalevyt] Alun perin puu, vaaka, kuusiruutuinen. pystykkuna päätykolmiossa, jaoton, ehkä ollut neliruutuinen
Ovet	Puu, peilipariovet ja liukuovet (vanhoja)
Piirustus	Heinola Liikennepaikka nro 4218 Muutospiirustus nro 1911 (1): pohja, leikkaus ja julkisivu

Kuva: Tavaramakasiini ja vanha kivi-pilareille tehty puinen lastauslaituri. Vaja näkyy taustalla. /Resiina, Vaunut. Tapio Keränen 1971.

Rautateiden sisäisessä liikennepaikkaluokituksessa asemat ja pysäkit olivat itsenäisiä liikennepaikkoja, joilla oli henkilö- ja tavaraliikennettä sekä junanlähetysoikeus. Muut liikennepaikat toimivat aseman tai pysäkin alaisuudessa vaihtelevalla palvelurakenteella. Liikennepaikkojen moniportaisesta luokituksesta luovuttiin 1969, ja tämän jälkeen kaikki miehitetyt liikennepaikat olivat asemia, miehittämättömät vaihteita tai seisakkeita.

Tavaramakasiini on ollut yksi olennainen asemapaikan rakennuksista. Lähtevien ja saapuvien tavaroiden säilytykseen tarkoitettu makasiini oli yksinkertainen ja puusta tehty rakennus. Alun perin rakennuksessa on ollut kylmä makasiini ja pieni uunilla lämmitetty toimisto ja muu huone. Jatkettu koillispuolelta 1933, mutta seuraavaa 1948 suunniteltua laajennusta ei toteutettu. Tavaramakasiinin radan puoleisella sivulla sijaitseva lastauslaituri oli alun perin puinen kivipilareiden varaan tehty tavarasilta.

Rakennuksen ulkoasuun ei ole tehty omistusvaihdoksen jälkeen suurempia muutoksia. Aseman makasiini on ollut yhdistyskäytössä, useiden museojuna-ajojen yhteydessä rakennuksessa on toiminut kahvila. Ratapihan sivuraiteella järjestetty myös resiina-ajaja.¹⁵ Nykyään makasiini on omistajien ajoneuvo ym. tallina.

2.4.1.2 Vaja

Tunnus	[ei tunnusta]
Ajoitus	arvio 1950-luku
Rakennuttaja	Valtion Rautatiet
Alkup. käyttö	Ei tietoa
Nykykäyttö	Varasto
Runko	Puu
Sokkeli	Pilari, betoni
Julkisivut	Lomalaudoitus, nurkkalaudat
Katto	Harja
Kate	Kolmiorimahuopa
Ovet	Puu, levypinta

Kuva: Makasiinin toimistotilojen puolella on ollut puulämmitys. Ikkunapuitteet ovat säilyneet suojalevyjen alla.

Kuva: Vaja.

2.4.2 Ratapiha, huolto- ja lastausalueet

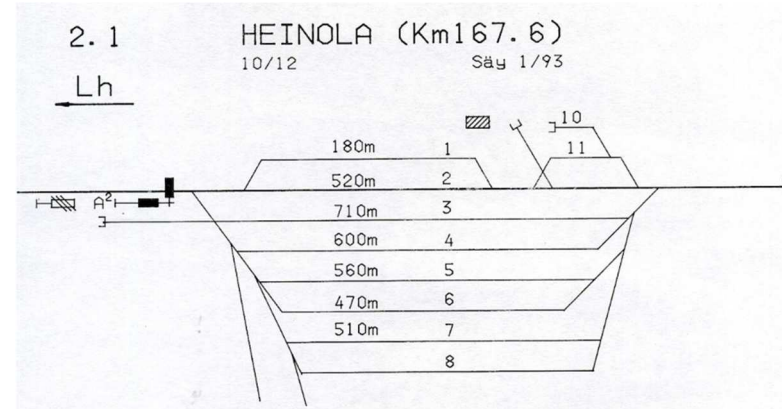
Ratapihalla tarkoitetaan liikennepaikan raiteistoa, laitureita ja liikenteenhuoltoon välittömästi liittyviä laitteita, rakenteita sekä rakennuksia maa- ja kuorma-alueineen. Rata käsittää raiteen tukikerrokset, maaston pinnanmuodostuksen tasaamiseksi tarvittavat rakenteet, kuten penkereet ja leikkaukset, veden pois johtamiseksi tarvittavat ojat, roudan torjumiseksi ja radan vakavoittamiseksi tarvittavat rakenteet sekä kaikki radan rakenteeseen ja liikenteenhoitoon tarvittavat erikoisrakenteet ja -laitteet, kuten sillat, rummut, turvalaitteet ja sähköistyksen vaatimat laitteet.¹⁶

Heinolan asemalle saapuu etelästä kaksi raidetta, mutta raiteet haarautuvat asuinalueen edustalla siten, että aseman luona ratapiha käsittää seitsemän raidetta, joista vain yksi jatkuu asemapihan ohi Maitiaislahden länsipuolelle. Lisäksi ennen asemapihaa haarautuu Maitiaislahden rannalle 30-luvulla rakennettu satamarata, josta pistoraide faneeritehtaalle. Satamarataa jatkettiin myöhemmin Sahanniemeen Enso-Gutzeitin tehtaille.¹⁷

Aseman ratapiha on sorapohjainen. Ratakiskojen pohjalla on kyllästetyt puupalkit. Ratapihalla on vanhat kyllästetystä puusta tehdyt valaisinpylväät.

Asemapihan jatkona on ollut erinäisiä varastoja ja lastauslaiturin käsittänyt varastoalue, joka on jo pitkään ollut lehtipuun valtaama radan laitama. Radan vastakkaisella puolella on ollut veturitallipiha sekä laajemmat kenttämaiset ja hiekkapintaiset lastaus- ja varastoalueet; höyryveturien aikaan tarvittiin tilaa höyrykoneissa tarvittavalle polttoaineelle eli haloille. Asemantauksen teollisuustonttien viereistä lastausaluetta on käytetty vielä 2010-luvulla puuvarastona. Nykyään sekin on nurmettunut. Alueelle johtaa kapea hiekkatie Ratakadulta radan poikki.

Edellä mainitut alueet, ratapiha ja sen itäpuolella sijainneet VR:n alueet, jäävät tarkemman selvityksen ulkopuolelle, sen sijaan höyryveturien vesihuoltoon liittyvät rakennukset sijaitsevat suunnittelualueella. Heinolassa pumppuasema sijoitettiin lähellä sijaitsevan suppalammen rannalle ja vesitorni rakennettiin sen ja radan puoliväliin, ja samalla paikka sijoittui myös asemapuiston ja asuinalueen väliin.

Kuva: Heinolan ratapihakaavio vuodelta 1993. Aseman kohdilla ollut kahdeksas raide (180 m pitkä) on purettu, samoin aseman koillispuolella olleet raiteet 10 ja 11, joista toinen tuli makasiinin eteen. / Kuva Resiina. Vaunut.

Kuva: Suunnittelualueen ulkopuolelle jää ratapihan itäpuolella sijaitseva yksipilttuinen veturitalli vuodelta 1931. Rakennus on muurattu tiilestä. Rakennuksesta on 2010–11 uusittu päädyn ovi (nosto-ovena), ikkunat (karmijako vaihdettu, rimoitus alkuperäisen kaltainen) ja vesikatto (profiilipelti, edellinen huopaa; savutorvet poistettu). / Moottorivaunuvaja, arkkitehti Jarl Ungernin piirustus nro 1853, pohja, 2 leikkaus, 3 julkisivu. Muutostöimenpiteitä oli tehty mm. 1942.

Kuva: Asemapuistossa on Vesa Väänäsen ITE-taidetta "Dorkin puisto".

Höyryveturien vesihuoltoon liittyvät rakennukset

Kuva: Vesitornin kohdalla raide nro 2 ja 3 välissä on säilynyt **vesiviskuri**. Putken päällä on ollut opastelyhty.

Kuva: Kirkkolammen rannalla sijaitsevan pumppuhuoneen ja asemapuiston välissä kulkee Ratakatu.

2.4.2.1 Pumppuhuone

Tunnus	1013508475
Ajoitus	1932
Rakennuttaja	Valtion Rautatiet
Alkup. käyttö	Rautatieaseman pumppuhuone ja halkoliiteri
Muut	Lintulammen hankien ja ankkujen talvisuoja, Lintutarhan korppitarha
Nykykäyttö	Varasto
Käyttö	Varasto;
Suunnittelija	Tyyppiirustus
Runko	Hirsi, lauta
Sokkeli	Lohkokivi; kiviportaat
Julkisivut	Vuoraamaton hirsi; lomalaudoitus ja nurkkalaudat
Katto	Harja
Kate	Saumattu palapelti, maalattu
Ikkunat	Puu, saranoitu keskijakoinen, neliruutuinen (molemmissa puitteissa yksi vaakavälipuite); saranoimaton pystyikkuna päätykolmiossa
Ovet	Peiliovi ja pystypaneloitu ovi; maalattu
Piirustus	Heinola Liikennepaikka nro 4218 Piirustus nro 1857: pohja, leikkaus ja 3 julkisivua

Veturien tarvitsema vesi pumpattiin höyrykoneen avulla veturitallin yhteydessä olevaan vesitorniin. Vesi otettiin Kallavedestä, ja Maljalahden rannalle tehtiin pumppuhuone ja sen yhteyteen halkoliiteri.

Höyryjunat jäivät pois vakituisesta käytöstä 1970-luvun puolivälissä. Valmetin vuosina 1954–1963 valmistamat dieselmoottorivaunut eli kiskobussit (lättähatus) olivat korvanneet höyryveturivetoiset junat suurelta osin Suomen rautateiden paikallisliikenteessä jo 1950- ja 60-luvuilla.¹⁸ Dieselveturit otettiin käyttöön henkilöliikenteessä 1960-luvulla, ja sähköveturit tulivat ensimmäisenä liikenteeseen 1969 Helsingin ja Kirkkonummen välin sähköistetyille rataosuudelle.¹⁹

Pumppuhuone oli pitkään Heinolan lintutarhan (nyk. Heinolan lintuhoitola) käytössä, ulkoseinustalla oli korppitarha. Seinän alaosissa on näkyviä kosteus- ja lahovaurioita.

2.4.2.2 Vesitorni

Tyyppiirustukset oli signeerannut arkkitehti T. Hellström, ja niitä on käytetty jo 1920-luvun jälkipuolella mm. Nurmes–Kontiomäki–Oulu-radan ja Varkaus–Viinijärvi-radan liikennepaikoilla.

Tunnus	102053506K
Ajoitus	1931
Rakennuttaja	Valtion Rautatiet
Alkup. käyttö	Rautatieaseman vesitorni, 50 m ³ vesisäiliö
Nykykäyttö	Varasto, oli välillä ITE-taiteilijan työpajana
Suunnittelija	Tyyppiirustus 1920-luvulta.
Runko	Tiili, ristilimitys ½ k siirtymä, puu, vesisäiliö teräseinäinen
Sokkeli	Lohkokivi
Julkisivut	Tiili, puhtaaksimuuraus; lomalaudoitus ja nurkkalaudat,
Katto	Harja
Kate	Pelti
Ikkunat	Puu, osa kaksinkertaisia, saranoitu, kapea puite jaettu vaaka- ja pystyvälipuittein kuuteen ruutuun, maalattu.
Ovet	Paripeiliovi, maalattu
Piirustus	Heinola Liikennepaikka nro 4218 Piirustus nro 1462: pohja, leikkaus ja 2 julkisivua

Kuva: Lohkokivijalka. Kapeat ikkunat.

2.4.3 Asemapuisto

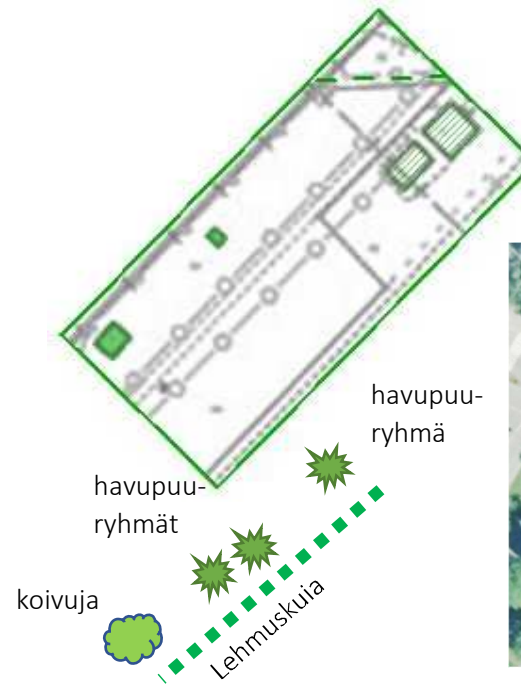
Heinolan radan kaikilla asema-alueilla asemarakennuksen ja asuinrakennusten välille jätettiin viheraluetta. Heinolassa asemapuiston kulmalla on vesitorni, joka on sijoitettu Kirkkolammen rantaan rakennetun pumppaamon ja radan puoliväliin. Asemapuiston länsipuolella on iso keskisaarekkeinen Y-risteys, jossa keskikaupungin suunnalta saapuva A. F. Airon katu yhtyy Ratakatuun.

Heinolan julkinen asemapuisto on rakennettu vaiheittain radan käyttöönoton jälkeen. Suomen rautatiemuseossa säilytettävän VR:n puistokortiston mukaan Heinolan aseman asuinalueen puisto on perustettu 1936, aseman puisto 1938-39 ja lammenrannan puisto 1939.²⁰ Heinolan asemapuiston rakentamisen aikaan VR:n ylipuutarhurina toimi Kaarlo Jokela, joka oli virassa 1937-71.²¹

Vuoden 1949 ilmakuvan perusteella aseman julkinen viheralue oli toteutettu geometriseen sommitteluun perustuvana puistona. Asemapuiston keskikäytävää ja kapeampaa rinnakkaiskäytävää reunustivat puustutukset. Kolmen poikkikäytävän varrella oli neliön muotoiseksi levennetty odotusalue, ja käytävien välisillä nurmialueilla kukkapenkkejä. Pensasaitaa oli istutettu puisto- ja asuinalueen matkalta Ratakadun varteen.

Rautatiemuseossa on viisi Heinolan asemaa koskevaa puutarhasuunnitelmaa. Vanhin säilynyt on tehty virkailija-asuntoa varten 1947. Asuinrakennuksiin liittyvän puiston piirustus on huhtikuulta 1957, samoin asemapuiston piirustus, josta on lisäksi 1961 päivätty versio; Heinolan asemapuisto palkittiin VR:n puistojen kuntoisuuskilpailussa 1962.

Henkilöliikenteen loppuminen Heinolan rautatieltä 1968 vei pohjan junamatkustajia palvelevan julkisen rautatiepuiston ylläpidosta.²² Puiston perusrakenne lehmuskujineen ja puuryhmineen on vielä selkeästi havaittavissa, samoin katuun rajautuva matalaksi leikattu pensasaita. Sen sijaan radalle avautuva eduspuisto on nurmikenttänä. Pensas- ja kukkaistutukset ovat kadonneet hoidon puutteessa, orapihlajista (pallopuut) on jäänteitä jäljellä.

Asemapuistoihin on kuulunut jaloista lehtipuista tai havupuista muodostetut puuryhmät ja yksittäiset maisemapuut. Heinolan asemapuistossa puuryhmät on istutettu Ratakadun ja lehmuskujan väliselle alueelle: jalokuusiryhmä kioskia varten viistetyn pohjoisnurkan luo, sen ja vajan välille sembramännyt, ja toinen jalokuusiryhmä vajan ja saunan väliin. – Kaikki havupuuryhmät on merkitty 1957 puutarhasuunnitelmaan, niistä muutama näkyy jo 1948 ilmakuvasa.

Kuva: Ilmakuva vuodelta 1949. MML.

Kuva: Asema eduspuistoa 1960-luvun alkupuolella. Pensasistutusten rajaamalla odotusalueilla on puistonpenkit./ Heinolan kaupunginmuseon kokoelma.

Kuva: Näkymä asuinalueelta lehmuskujalle asemapihan suuntaan. Kuvassa vasemmalla asemapäällikön asunnon talousrakennus, vesitorni ja oikealla asemapäällikön talo.

Kuva: Asemapuistossa keskikäytävän varrella, saunaa vastapäätä, on säilynyt alkuperäinen vinsrikaivo. Pallopuut, käytävät ja kukkapenkit ovat hävinneet radan ja lehmuskujan välisestä eduspuistosta. Entiset käytävät erottuvat nurmessa matalina painanteina. Alueella on ITE-taiteilija Vesa Väänäsen työstämiä, metallista ja erinäisestä romusta työstämiä teoksia.

2.4.3.1 Sauna-pesutupa, leivintupa

Saunarakennuksen tyyppiirustukset oli signeerannut Otto Nyberg. Rakennuksen ulkoasuun ei ole tehty omistusvaihdoksen jälkeen suurempia muutoksia.

Tunnus	102053505J
Ajoitus	1931
Rakennuttaja	Valtion Rautatiet
Alkup. käyttö	Rautatieaseman asuinalueen sauna, pesutupa ja leivintupa
Nykykäyttö	Sauna
Suunnittelija	Tyyppiirustus 1920-luvulta.
Runko	Hirsi, myös päätykolmiot
Sokkeli	Lohkokivi; kiviportaat
Julkisivut	Vuoraamaton hirsi; lomalaudoitus ja nurkkalaudat
Katto	Harja
Kate	Betonitiili
Ikkunat	Puu, sisään-ulos-aukeava, keskijakoinen, neliruutuinen (ulkopuitteissa yksi vaakavälipuite); saranoimaton pystykkuna päätykolmiossa, jaoton, ehkä ollut neliruutuinen
Ovet	Vaakapaneloitu ovi; maalattu, vinoneliöikkuna
Piirustus	Heinola Liikennepaikka nro 4218 Piirustus nro 1345: pohja, 2 leikkaus ja 2 julkisivua

2.4.3.2 Kaivo

Ajoitus	1930–31
Rakennuttaja	Valtion Rautatiet
Tyyppi	Vinssikaivo, katoksellinen (samanlainen mm. Vierumäessä)
Runko	[oletettavasti betoni, katoksen alaosassa mahdollisesti hirsikerta]
Julkisivut	Alaosa pystylaudoitettu, suojakansi lautaa
Katto	Harja
Kate	Huopa

Kuva: Rautatieläisten asuinalueen saunarakennus on asemapuiston puolella. Yhden seinän osalta pari alinta hirsikertaa vaihdettu, myös listoja paikkokorjattu. Päätykolmioiden ikkunoissa ei ole enää välipystypienaa.

Kuva: Vuonna 1957 tehdyssä asemapuiston piirustuksessa saunan pohjoispuolelle oli piirretty rivi koristepensaita näkösuojaksi. Nykyään paikalla on rivi tupsuuntuneita sembramäntyjä.

2.4.3.3 Palokalustovaja

Tunnus	102053504H
Ajoitus	1931 (myöhemmin siirretty lähemmäksi saunaa)
Rakennuttaja	Valtion Rautatiet
Alkup. käyttö	Palokalustovaja
Nykykäyttö	Varasto
Runko	Lauta
Sokkeli	Kivipilarit
Julkisivut	Lomalaudoitus ja nurkkalaudat
Katto	Harja
Kate	Kolmiorimahuopa
Ikkunat	Pienet neliöaukot, ei lasia nyt, oletettavasti neliruutuiset
Ovet	Vinopaneloitu pariovi; maalattu

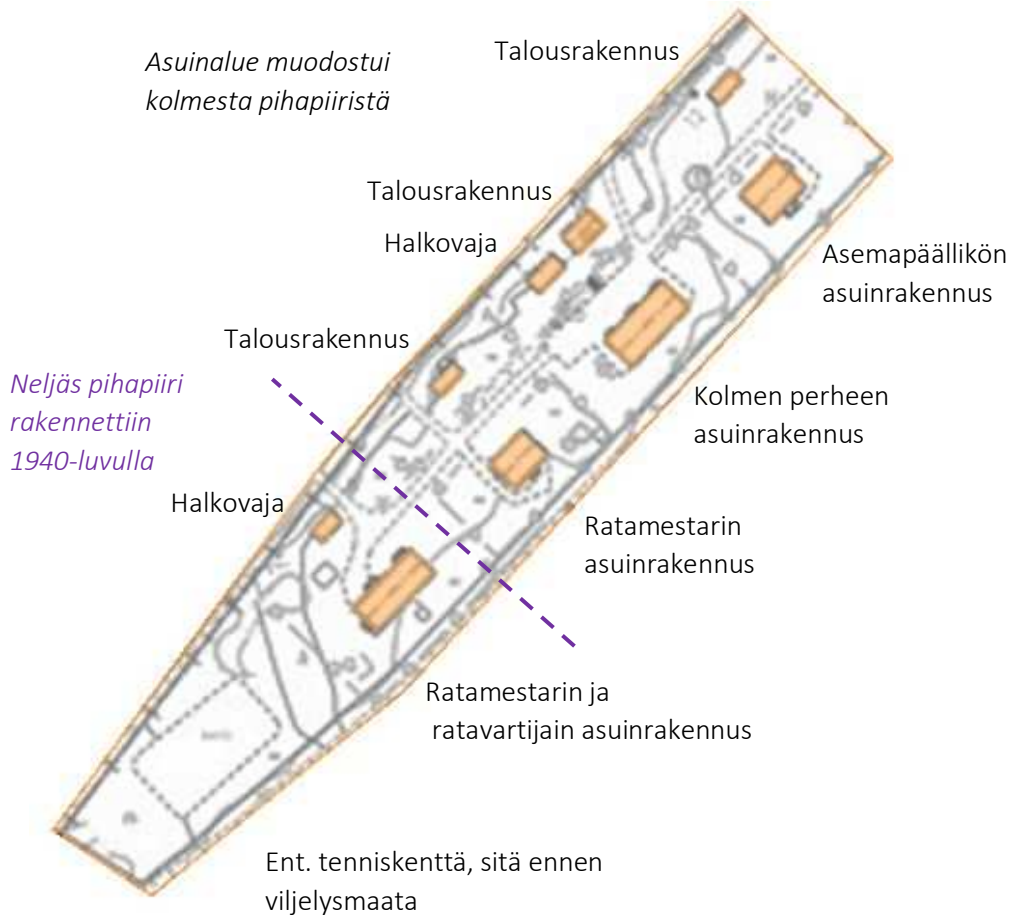
Kuva: Vaja on lehmuskujan ja Ratakadun välissä, oviaukko kadulle päin.

Kuva: Puistossa olevan vajaan on tehty päätkolmio levyistä ITE-taidetta sisältävän *Dorkin puiston* mainoskytiksi.

2.4.4 Asuinalue

Rautatieasema-alueiden rakentaminen on ollut keskusjohtoista ja kokonaissuunnitelmaa toteuttavaa. Valtakunnallinen liikennejärjestelmä ei ollut paikallisen maankäytön ja rakentamisen ohjauksen piirissä, esimerkiksi asemakaavoissa rautatiealueille ei osoitettu kaavamerkintöjä. Asema-alueilla kaikki eri toiminnot ja rakentaminen on palvellut rautatieliikenteen tarpeita. Rautatien rakennukset, myös asunnot, suuntautuvat radan ja alueen sisäisen liikenteen mukaisesti eivätkä ympäröivän muun yhdyskuntarakenteen.

Heinolassa rautatieläisten asunnot muodostivat raitin asema-alueen eteläosaan. Asuinalueen ja aseman välinen tie kulkee asemapuiston halki ja jatkuu asuinalueella radan ja Ratakadun suuntaisena. Asuinrakennukset ja taloussrakennukset on sijoitettu riviin tien vastakkaisille puolille. Kohta aseman perustamisen jälkeen laaditussa asemakaavassa suunniteltiin Ratakatu asema-alueen suuntaiseksi yhdyskaduksi.

Kuva: Asuinalue rajautuu Ratakatuun ja harjuun. Kadun asuinalueen puoleisella reunalla on vanhoja koivuja, jotka aseman vesitornin ja saunan kohdalla ovat alhaalta haaroittuvia. / Valokuva 2014.

Kuva: Näkymä Tommolankadun ylikulkusillalta asuinalueelle ja Heinolan ratapihalle. Virkailijatalojen puutarhoissa näkyy omenapuita, mutta asemapäällikön ja ratamestarin pihoja kaunistavat samat pallopuut kuin aseman puistoa. Kuvissa näkyvistä teknisistä ja huollon rakennuksista on edelleen olemassa vesiviskuri ja veturitalli. Muut ratapihalla ja sen oikeassa reunassa näkyvät pienet puurakennukset on purettu (mm. vaunuvaakakoju, resiinavaja, vaihdekoju). / Valokuvaaja Markku Meriluoto 14.09.1969. Resiinan Vaunut-sivusto.

Kuva oikealla: Näkymä vesitornin nurkalta asuinalueelle. Ensimmäisenä entinen asemapäällikön asuintalo ja talousrakennus. Seuraavana näkyy kolmen perheen asuinrakennuksen pääty.

Kuva: Asuinalueen raittia. Kuvassa oikealla näkyy ratamestarin taloa ja taaempänä kolmen perheen talo.

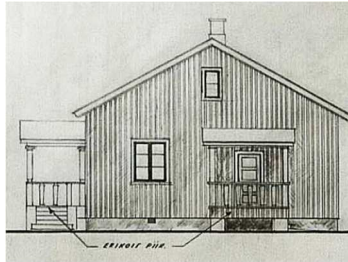
2.4.4.1 Asuintalot

Asemaluokasta (I-V) riippuen asema-alueella on työskennellyt mm. seuraavia ammattilaisia: asemapäällikkö, ratamestari, kirjuri, sähköttäjä, pumppumestari, vaihdemiehet ja ratavartijat.²³ Yleensä rautateiden palveluksessa olevat asuivat asema-alueella. Työntekijäryhmillä oli ammatillisen ja sosiaalisen hierarkian mukaan erityyppiset asuintalot.

TYYPPI Asemapäällikön asuinrakennus (3h+k)

Nähtävästi Heinolaa varten laaditussa tyyppiirustuksessa on arkkitehti Thure Hellströmin signeeraus vuodelta 1931.²⁴ Asemaksi luokitellun liikennepaikan esimiehenä toimi asemapäällikkö, jolle rakennettiin oma talo. Heinolassa asemapäällikön asuinrakennus rakennettiin puiston viereen ja talon pihasta oli suora yhteys asemalle puiston sivukäytävää pitkin.

Tunnus	102053500C
Ajoitus	1931
Rakennuttaja	Valtion Rautatiet
Alkup. käyttö	Rautatieläisen asuinrakennus
Nykykäyttö	Asuminen; vuokrahuoneisto
Suunnittelija	Tyyppiirustus 1920-luvulta
Runko	Hirsi
Sokkeli	Lohkokivi
Julkisivut	Pystylaudoitus peiterimoin, nurkkalaudat
Katto	Harja
Kate	Saumattu palapelti
Ikkunat	6-ruutuinen, 2-ruutuinen
Ovet	Puu, lasiaukollinen pystypaneloitu;
Sisäänkäynnit	Avokuistit, harja- tai pulpettikatto, puukaide
Piirustus	Heinola Liikennepaikka nro 4218 Piirustus nro 1852: 2 pohja, leikkaus ja 3 julkisivua

Kuva: Julkisivu radan suuntaan. Pensasaita pihan ympärillä; radan puolella leikkaamatta.

Kuva: Julkisivu raitille päin. Kuistien puukaiteet uusittu. Pystylaudosta jäänyt pois piirustuksen mukainen muotoilu.

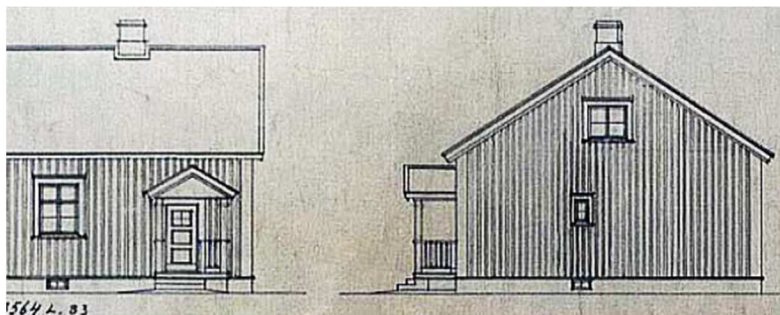
TYYPPI Kolmen perheen asuinrakennus (1 kpl 2h+k, 2 kpl h+k)

Heinolaan rakennettiin neljän perheen asuinrakennus -tyypistä yhden yksión verran lyhyempi rakennus eli kolmen perheen asuinrakennus.

Tyypipiirustuksen on signeerannut arkkitehti Thure Hellströmin 1926.²⁵

Piirustuksia on käytetty myös mm. Joensuu–Outokumpu-radan Viinijärven asemalla 1927.

Tunnus	102053501D
Ajoitus	1931
Rakennuttaja	Valtion Rautatiet
Käyttöhistoria	Rautatieläisen asuinrakennus
Nykykäyttö	Asuminen; vuokrahuoneistoja
Suunnittelija	Tyypipiirustus 1920-luvulta
Runko	Hirsi nurkkasalvoksilla, puiset vaakarakennot, konttikattotuolit
Sokkeli	Lohkokivi
Julkisivut	Pystylaudoitus peiterimoin, nurkkalaudat
Katto	Harja
Kate	Saumattu palapelti, jalkarännit, syöksytorvet (suppilo)
Ikkunat	Puu, ristikarmi 6- tai 9-ruutuinen; neliruutuinen ullakkoikkuna; pieni kaksiruutuinen pystyikkuna
Ovet	Puu, lasiaukollinen peiliovi, maalattu
Sisäänkäynti	Pihatien puoleisessa julkisivussa, harjakattoinen suojakatos, päätykolmiossa umpilaudoitus, yhdessä jäljellä pystylautakaide
Piirustus	Heinola Liikennepaikka nro 4218 Piirustus nro 1443: 2 pohja, leikkaus ja 3 julkisivua

Kuva: Julkisivu raitille päin (kuva 2005). Talon lounaispuolella on ollut kaivo?

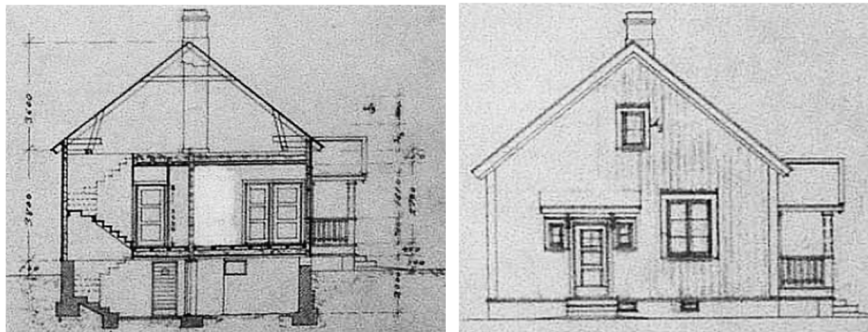

Kuva: Julkisivu radan suuntaan.

TYYPPI Ratamestarin asuinrakennus (2h+k + konttorihuone)

Tyyppiirustuksen on signeerannut arkkitehti J. Ungern 1924.²⁶ Piirustuksia käytetty pohjoisessa ja idässä, kuten Pyhäsalmeella, Nivalassa ja Sotkamossa 1925–28. Hyvin suosittu tyyppi 1920- ja 30-luvuilla. Yksi huoneista oli suunniteltu ratamestarin toimistoksi, jonne oli oma sisäänkäynti.

Tunnus	102053502E
Ajoitus	1931
Rakennuttaja	Valtion Rautatiet
Käyttöhistoria	Rautatieläisen asuinrakennus
Nykykäyttö	Asuminen; vuokrahuoneisto
Suunnittelija	Tyyppiirustus 1920-luvulta
Runko	Hirsi nurkkasalvoksilla, puiset vaakarakenteet, konttikattotuolit
Sokkeli	Lohkokivi
Julkisivut	Pystylaudoitus peiterimoin, nurkkalaudat
Katto	Harja
Kate	Saumattu palapelti, jalkarännit, syöksytorvet (suppilo)
Ikkunat	Puu, kuusiruutuinen; kaksiruutuinen ullakkoikkuna; kaksiruutuinen oven pieli-ikkuna
Ovet	Puu, lasiaukollinen, pystypaneeli tai levy, maalattu
Sisäänkäynti	Päädyssä viisto lippakatos ja radan puoleisessa julkisivussa (konttoripuolelle) avokuisti, päätykolmiossa umpilaudoitus
Piirustus	Heinola Liikennepaikka nro 4218 Piirustus nro 1417: 2 pohja, leikkaus ja 4 julkisivua

Kuva: Julkisivu raitille päin. Kaikissa taloissa on vanhat sisään–ulos-aukeavat ikkunat, joissa suorat vuorilaudat, lippalauta ja vesilaudan alapuolella viistoreunainen koristelista.

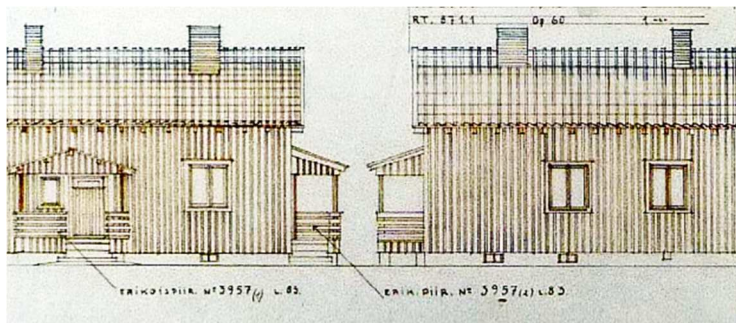

Kuva: Julkisivu radan suuntaan.

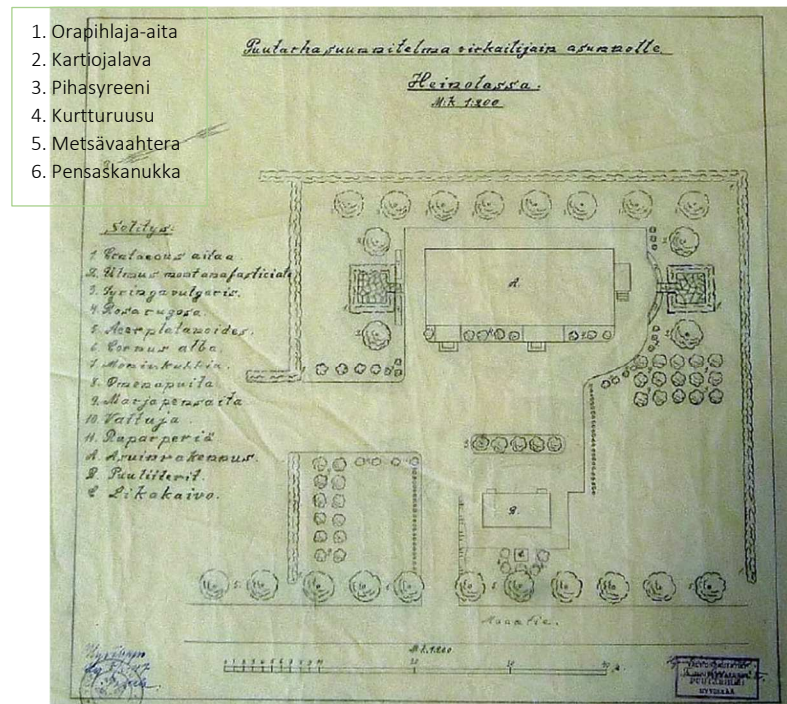
TYYPPI Ratamestarin ja ratavartijain asuinrakennus (2 kpl 2h+k+konttori)

Virkailijatalon tyyppipiirustuksen on signeerannut arkkitehti J. Ungern.²⁷ Heinolaan tehdyssä rakennuksessa on perinteiset tasajakaiset ruutuikkunat eikä tyyppipiirustuksen mukaisia keskijakoisia ikkunoita.

Tunnus	102053503F
Ajoitus	1945
Rakennuttaja	Valtion Rautatiet
Käyttöhistoria	Rautatieläisen asuinrakennus
Nykykäyttö	Asuminen
Suunnittelija	Tyyppipiirustus 1940-luvulta
Runko	Puu
Sokkeli	Betoni
Julkisivut	Pystylaudoitus peiterimoin, nurkkalaudat
Katto	Harja
Kate	Konesaumapelti, maalattu
Ikkunat	Puu, 6- tai 9-ruutuinen, kaksiruutuinen ullakkoikkuna; neliruutuinen ullakkoikkuna
Ovet	Puu, lasiaukollinen peiliovi
Sisäänkäynnit	Avokuisti, harja- tai pulpettikatto, koristeleikatut katonkannattajat, ylä- ja alaosassa rimalaudoitus, puupilarit ja vaakalautakaide
Piirustus	Heinola Liikennepaikka nro 4218 Piirustus nro 2159: 2 pohja, leikkaus ja 3 julkisivua

Kuva: Julkisivu raitille päin. Kahden perheen asuinrakennus. Eteläpäädyssä oli konttorihuoneen kuisti.

Kuva: Puutarhasuunnitelma 1947. Päädyissä orapihlaja-aitojen reunustamat liuskekivetylet oleskelualueet.

2.4.4.2 Ulkorakennukset

TYYPPI Talousrakennukset

Yhden perheen talousrakennuksen tyyppiirustuksissa on Thure Hellströmin signeeraus vuodelta 1927. Rakennuksessa on ollut hirsiseinäinen navetta lautaseinäisten päätyjen keskellä. Toisessa päädyssä oli lantala ja käymälä, toisessa halkosuoja. Hellströmin suunnitelma isompaa eli kolmelle perheelle tarkoitettua talousrakennusta varten on vuodelta 1928. Rakennus on jaettu pituussuunnassa hirsi- ja lautarunkoiseen osaan. Hirsipuolella oli kolme navettaa ja niiden takana lautaseinäiset käymälät sekä lantalat, joiden suojana harvalaudoituksena tehdyt pariovet. Tyylipiirteiltään rakennukset ovat samalaisia. Yhden talouden talousrakennuksiin on tehty jälkeinpäin saunat.

Tunnukset	102053507L ja 102053510P; iso 102053508M
Ajoitus	1931
Runko	Hirsi ja lauta
Sokkeli	Lohkokivi, kivipilari
Julkisivut	Vuoraamaton, lomalaudoitus, nurkkalaudat; takaseinällä harvalaudoitettut ovet.
Katto /kate	Harja, kolmiorimahuopa
Ikkunat	4-ruutuinen
Ovet	Vinopaneeli, navetan ovet kaksiosaisia; pystypaneeli
Piirustus	Pienet nro 1733, iso nro 1747

Kuva otettu 2014.

Kuva 2010 P. Lukkarinen

Kuva: Asuinalueelle rakennettiin kaksi samanlaista yhden perheen käyttöön tarkoitettua ulkorakennusta, joihin tuli navetta, käymälä ja halkovaja. Kuvassa asemapäällikön talon ulkorakennus. Tiilipiiput on tehty jälkeinpäin.

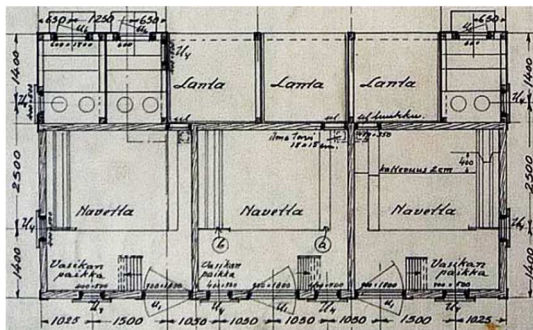
Kuva: Ratamestarin pihapiiriin kuuluva ulkorakennus. Rakennuksen takana on matala pulpettikattoinen lisäsiipi.

Kuva vasemmalla: Asuinalueen ainoa kolmelle perheelle tarkoitettu ulkorakennus. Karjasuojan ovet ovat ns. susiovia eli ne on jaettu poikkisuunnassa keskeltä kahteen eri osaan. Takaseinällä lantalan suojana on harvalaudoitettut ovet.

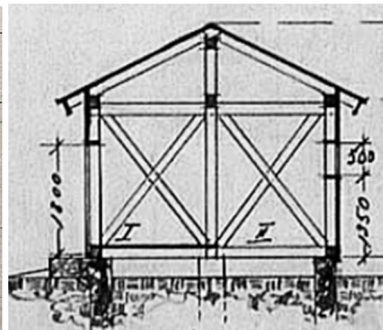
TYYPPI Halkovajat

Halkovajojen tyyppiirustuksissa vuodelta 1931 sekä muutospiiirustuksissa vuosilta 1939 ja 1958 on Jarl Ungernin signeeraus. Alkuperäinen halkosuoja-aitta -tyyppiirustus on tehty 1920-luvun puolivälissä, ja sitä on ensimmäisenä käytetty mm. rataosuuden Nurmes–Kontiomäki–Oulu liikennepaikoilla. Heinolaan rakennettiin ensin kaksi halkovajaa, joista asuinalueelle kolmihuoneinen ja asemapihaan kaksihuoneinen (jälkimmäinen on purettu). Vuonna 1944 on rakennettu kolmas, halkovaja-käymälä, asuinalueelle, ja 1958 on tehty muutospiiirustus makin poistamista varten.

Tunnukset	102053509N ja 102053511R
Runko	Puu, lauta
Sokkeli	Kivipilarit; betoni
Julkisivut	Harvalaudoitus, nurkkalaudat; pysty-laudoitus peiterimoin, nurkkalaudat
Katto /kate	Harja, kolmiorimahuopa
Ikkunat	Ikkunaton; 1940-luvulla rakennetussa jaottomia ikkunoita takaseinällä jälkeen päin tehdyn käymälän kohdalla.
Ovet	Vinopaneeli; pystypaneeli
Piirustus	Heinola Liikennepaikka nro 4218 nro 1361 (1) pohja, leikkaus, 2 julkisivu nro 1965 (1) pohja, leikkaus, 2 julkisivu

Talourakennuksen pohja

Halkosuojan leikkaus

Kuva: 1930-luvun alussa rakennettu harvalaudoitettu halkovaja on isomman talourakennuksen vieressä kolmen perheen asuinrakennusta vastapäätä. Talourakennuksessa on alkamassa tulipalon jälkeiset kunnostustyöt.

Kuva: Samaa alun perin 1920-luvulla suunniteltua halkovajan tyyppiirustusta soveltaen rakennettiin kaikki Heinolan aseman halkosuojat. Kuvassa näkyvä halkovaja on tehty 40-luvun puolivälin paikkeilla tuolloin rakennetun asuinrakennuksen yhteyteen. Sen seinien laudoitustapa, ovipaneelin suunta ja sokkelimateriaali ovat erilaiset kuin vanhemmassa 30-luvun halkovajassa.

2.5 Arviointi 2023

Ilmiöt: Rautateiden henkilö- ja tavaraliikennettä palveleva asema; asemapuisto ja asuinalue; keskusjohtoinen tyyppisuunnittelu; virkahierarkian mukaiset asuntotyypit

Todistusvoimaisuus, säilyneisyys: Heinolan asema-alueella säilyneet alkuperäiset VR:n tyyppiirustuksilla rakennetut puu- ja tiilirakennukset omaavat rakennushistoriallista autenttisuutta.

Suomen rautatiearkkitehtuurille²⁸ on ominaista rataosuuskohtainen yhtenäisyys, joka oli tulosta keskusjohtoisesta rakennustoiminnasta ja tyyppiirustusten käyttämisestä. Puurakennuksissa noudatettiin lamasalvostekniikkaa pitkälle 1900-luvulle. Tavallisesti asemien arkkitehtuuri noudatteli kulloinkin vallinnutta tyyliisuuntaa. Lahti–Heinola-radon 1930-luvun alun hirsi- ja lautarakennuksissa näkyy edellistä vuosikymmentä hallinnut klassismi, mutta selvästi pelkistetympänä.

Radan pohjoinen pääteasema Heinolan kaupunkikeskustassa on säilyttänyt historiallista luonnettaan etenkin asemapuiston ja rautatieläisten asuinalueen osalta. Alkuperäisten asuin-, talous- ja ulkorakennusten lisäksi on jäljellä vesitorni, pumppuhuone ja vesiviskuri höyryjunien vesihuollosta kertovina kohteina. Sen sijaan asemapihan rakennuksista on jäljellä enää tavaramakasiini ja pieni varasto. Suunnittelun ulkopuolella, sorapohjaisen ratapihan toisella puolen, sijaitseva yksipilttuinen suorakaiteenmuotoinen tiilinen veturitalli ja pulpettikattoinen vaja. Muut ratapihan pienet liikenteenhoitoon liittyvät rakennukset on purettu.

Kaupunkikuva, elämysarvot: Heinolan asemapuisto ja asuinalue rakennuksineen ja vanhoine puineen muodostaa asematoiminnan päättymisen jälkeenkin historialliselta luonteeltaan hyvin tunnistettavan miljöö, jonka elämysarvoa nostaa alkuperäinen, tyyllisesti yhtenäisenä säilynyt rakennuskanta. Asemarakennuksen purkamisen jälkeen alueen tärkeimpänä tunnusmerkkinä on puistossa sijaitseva kulkukas vesitorni.

Asemapuisto on osa kulttuurihistoriallisilta arvoiltaan monipuolista Heinolan kaupunkipuistoverkostoa, jonka yhtenä vahvuutena on suomalaista puistohistoriaa monipuolisesti edustava puistotyyppien kirjo. Asemapuisto ei lukeudu Heinolan vanhimpiin ei-kirkollisiin puistoihin, sillä kaupunkiin on perustettu isoja puistoja jo 1700- ja 1800-luvuilla. Asemapuiston edustavuus on hiipunut henkilöliikenteen loppumisen jälkeen, 1960-luvun lopulta lähtien. Alueelta on hävinnyt käytäväverkostoa ja istuksia.

Aikoinaan keskikaupungin ulkopuolella sijainnut asema-alue on nykyään kaupunkirakenteen sisällä, mutta silti hieman syrjässä. Raideliikenteen hiipumisesta johtuen asemaseudusta ei ole kehittynyt kaupallisesti vetovoimaista aluetta. Radan itäpuolisissa kaupunginosissa maankäyttö painottuu asumiseen ja teollisuuteen. Ratakatu toimii keskikaupungin itäisenä ohitustienä.

Asemaseutu on omalla tavallaan poikkeama muusta kaupunkiympäristöstä. Sen tunnusmerkit – ratapiha ja sen suuntainen asemapuisto sekä asuinalue säännönmukaisesti sijoitetuin rakennuksin – ovat osa kaupunkikeskustan ja kansallisen kaupunkipuiston omaleimaisuutta. Asemaseudun uusi luonne eli identiteetti nojaa vapaa-ajan ja virkistyksen toimintoihin kansalliseen kaupunkipuistoon kuuluvien harjupuistojen keskellä. Heinolan lintuhoitola ja kirkkolampi, uimahalli ja urheilupuisto sekä entisen linja-autoaseman yhteyteen rakenteilla oleva perhepuisto ovat asemaseudun vetovoimatekijöitä.

Tulkinta: Kyseessä on autenttisuuttaan säilyttänyt 1930-luvun alussa rakennettu rautatieaseman asemapuisto ja asuinalue, jonka kohdalla suojelumääräysten harkinta on perusteltua MRL 57 § 2. mom. periaatteen mukaisesti, kohdennettuna puiston ja asuinalueen alkuperäisiin rakennuksiin, rakennelmiin, rakenteisiin ja pihanmuodostukseen sekä kasvillisuuteen (kasvillisuuskartoitus ajankohtainen ennen kunnostustoimia). Asemapuistossa ja asuinalueella säilyneen alkuperäisen luonteen sekä puukujanteen kaltaisten asemapuiston osien säilyttäminen sekä puiston hoidon tai ennallistamisen ohjeita voidaan sisällyttää asemakaavaan ja rakennustapaohjeisiin.

2.6 Suositukset

Asemapuistolle on annettu kehittämissuosituksia 2022 valmistuneessa Heinolan keskusta-alueen puistoselvityksessä (Loci Maisema-arkkitehdit).

Seuraavat maankäytön suunnitteluun tarkoitetut suositukset ja määrittelyt on koottu rakennetun kulttuuriympäristön näkökulmasta ja tämän 2023 tehdyn rakennushistoriaselvityksen tietoihin pohjautuen. Viherympäristöjä tarkasteltiin kokonaisuuden osana, kasvillisuutta ei inventoitu. Selvityksen tekoaikana, kevättalvella, oli kuitenkin jossakin määrin mahdollista vertailla vanhaa kuva- ja piirrosmateriaalia olemassa olevaan tilanteeseen.

Asema-alueen rakenne

Asema-alueen käyttöön vaikuttaa oleellisesti rataosuuden liikennöinnin luonne. Omistuksen pirstoutuminen vaikeuttaa alueelle tyypillisen rakenteen ja kulttuurihistoriallisten piirteiden säilyttämistä.

Asuinalue ja asemapuisto ovat hyvin säilynyt historiallinen kokonaisuus. Pyrittävä säilyttämään alueen hierarkia: jako puistoon, julkiseen tilaan, huoltoalueeseen, asuinalueeseen, vaikka toimijat eri osissa muuttuvat.

Asemapuiston arvotekijäksi eri inventoinneissa mainitun lehmuskujan kannalta on keskeistä, että alueella säilyy ymmärrettävänä puukujan alkuperäinen funktio asemapihan ja asuinalueen välisenä yhdystienä. Asuinalueelle jatkuvan tien luonne tulee säilyttää nykyisen kaltaisena ja huomioida pihajärjestelyissä.

Heinolan 1930-luvun alussa perustetun aseman asuinalueella on ollut alusta lähtien asuinpihoja rajaavia pensasaitoja, jotka tyypillisesti puuttuvat 1800-luvun ja 1900-luvun alun asema-alueilta. Lisäksi ulkorakennukset ovat talokohtaisia, sauna-pesutupaa lukuun ottamatta.

Rautatieaseman lastaus- ja huoltopuolen käyttö on aina ollut teollisuus- ja varastokäytön tyyppistä isoine rakennuksineen. Siten yritystoiminnan sijoittuminen niille alueille on luontevaa.

Mikäli vanha rakennus tuhoutuu tai on purettava, tulee uudet rakennukset sijoittaa ensisijaisesti purettujen rakennusten paikalle eli alueen raitin varrelle perinteisen tavan mukaisesti.

Kenttämaisessä asemapihassakin uudisrakentaminen on ensisijaisesti sijoitettava radan suuntaisesti. Asuntorakentaminen aivan radan viereen ei ole suositeltavaa, koska rataosuus Lahti–Heinola–Mikkeli voi tulevaisuudessa toteutua.

Rakennukset

Asema-alueesta rakennuksineen huolehditaan niin, että alueen luonne säilyy. Alueita rakennuksineen voi käyttää suojelutavoite huomioon ottaen tavanomaisella tavalla ja suorittaa rakennuksissa niiden historiallisen ominaisluonteen huomioivia, hyvän korjaustavan mukaisia muutoksia ja korjauksia. Hyvä korjaustapa määritellään tässä sellaisena, johon löytyy ohjeita Museoviraston korjauskortistosta (korjaustaito.fi); aineistossa on myös erikoisesti rautatierakennusten korjaamiseen kootut ohjeet.

Seuraavat alkuperäiset rakennukset ovat asema-alueen kokonaisuuden ja eheyden kannalta tärkeitä. Mainitut rakennukset ovat säilyneet tyylillisesti, lisäksi julkisivuissa on pääasiassa vanhoja pintoja ja rakennusosia.

Asemapuisto

Asemapuiston lehmuskujan ja Ratakadun välisellä alueella on asumista palvelleita rakennuksia, kuten sauna ja katoksellinen vinnosikaivo, myös palokalustovaja (vesitorni on liitetty Huoltoalueen rakennuksiin).

Sen sijaan ratapihan suuntaan aukeavassa eduspuistossa ei ole ollut rakennuksia. Eduspuisto on pienentynyt asemaparakkien ja niille varatun pihalueen verran.

Huoltoalue

Vesihuollon rakennukset ovat vesitorni asemapuistossa, pumppuhuone Harjupuistossa Kirkkolammen rannalla ja vesiviskuri ratapihalla.

Höyryjunien vesihuollon järjestämiseen liittyvät rakennukset ovat säilyneet eheänä kokonaisuutena, toisin kuin muuhun huoltoon tai liikenteen liittyvät

rakennusryhmät ratapihalla ja sen itäpuolella. Jälkimmäistä on jäljellä enää pieni tiilinen veturitalli.

Asuinalueen rakennukset

Alkuperäiseen 1930- ja 40-luvuilla rakennettuun kokonaisuuteen kuuluu neljä asuinrakennusta, kolme talousrakennusta ja kaksi ulkorakennusta.

Kuvat: Asema-alueen rakennusten ikkunoissa on käytetty tasajakoista ruudutusta. Pieni, mutta tärkeä tyyllinen elementti on ikkunoiden vesilauta ja sen alapuolinen viistetty tai suora lista, maalattuna samalla värillä kuin ikkunoiden vuorilaudat.

Asemapihan rakennukset

Asemapihasta on rakennusten purkamisen myötä hävinnyt ydinrakennusten kokonaisuus eli asemarakennus–tavaramakasiini–yleisökäymälä-rakennusryhmä; jäljellä on kahdessa vaiheessa rakennettu tavarasuoja sekä hieman myöhemmin rakennettu pieni vaja. Niiden säilyminen kuitenkin vaalii asema-alueen hahmotettavuuden säilymistä.

Asemapuisto ja asuinalueen puutarhat

Asema-alueella, puistossa ja puutarhoissa, on ajankohtaista teettää hortonomilla kasvillisuuskartoitus ja arboristilla puiden kuntokartoitus.

Asemapuiston ja puutarhojen hoitoa ja tarvittaessa niiden ennallistamista varten on löydettävissä puutarhasuunnitelmia kasvilajiluetteloineen vuosilta 1957 ja 1961 sekä vanhoja valokuvia ja ilmakuvia.

Talvella 2023 havaittuja asematoiminnan aikaisia piirteitä:

Pääkäytävä, lehmusten reunustama.

Asuinalueen halki kulkeva tie, jolta kolme liittymää Ratakadulle.

Ratakadun puoleisella osalla puistoa säilynyt havupuupuuryhmiä.

Ratakadun puoleinen leikkaamalla matalana pidetty orapihlaja-aita.

Asuinalueella kolme vanhinta asuinpihaa ympäröivät pensasaidat.

Asuinalueella edelleen monipuolinen puusto, myös hedelmäpuita (yleisesti ottaen lajisto näyttää supistuneen).

Hävinneitä piirteitä:

Pallopuut (runggollinen, muotoon leikattu, aitaorapihlaja) aseman eduspuiston osalla, radan suuntaisen sivukäytävän molemmin puolin sekä asemapäällikön takapihalla (ehkä ollut muillakin asuinpihoilla).

Lehmuskujan ja ratapihan välisen eduspuiston hiekkakäytävät ja niiden varrella neliömäiset ja matalien pensasaidanteiden rajaamat odotusalueet.

Eduspuiston erimuotoiset kukkapenkit ja pitkät kukkaistutussaarekkeet.

Asuinpihoja rajaavien orapihlaja-aitojen yhtenäinen leikkuutapa (nyt erikorkuisia, ratapihan puoleisella reunalla leikkaamattomia).

Asuinpihojen matalien pensasaitojen rajaamat kivettyt patiot talojen päädyissä.

Seuraavat luettelot kertovat asemapuistoissa käytetyistä lajeista 1950- ja 60-luvuilla:

Asemapuiston puutarhasuunnitelma 1957 ja 1961

- 1 Lehmuksia
- 2 Havupuita (ei yksilöity)
- 3 Orapihlaja, pallopuita
- 4 Ruusuangervo
- 5 Kiiltotuhkapensas
- 6 Japaninhappomarja *
- 7 Leimu, kukkaryhmiä
- 8 Kesäkukkaryhmiä
- 9 Orapihlaja, aita
- 10 Koristepensaita (ei yksilöity)

* 1961 puutarhasuunnitelmassa vaihdettu Taikinamarjaan.

Asuinalueen puutarhasuunnitelma 1957

- 1 Omenapuita
- 2 Marjapensaita
- 3 Orapihlaja, pallopuita
- 4 Ruotsinpihlaja
- 5 Orapihlaja, aita
- 6 Jasmike (pihajasmike)
- 7 Pihasyreeni
- 8 Metsävaahtera
- 9 Kurtturuusu (*Rosa rugosa*)**
- 10 Vadelma
- 11 Kukkaryhmiä
- 12 Unkarin syreeni

Ks. kopiot puutarhasuunnitelmista:
Lukkarinen 2012, liitteet.

** Mikäli laji on kurtturuusu eikä siitä jalostettu tarhakurtturuusu, on kyseessä haitallinen vieraslaji.

3 HARJUPUISTO

Heinolan keskikaupungin itäpuolella kohoava harjuselänne on istutettu ja rakennettu kaupunkilaisten yleiseksi puistoksi 1800-luvun jälkipuolella. Nykyään Harjupuiston kasvillisuus on luonnonvaraisen kaltaista istutettua metsää, joiltain paikoin luonnosvaraista. Alueella on sekä nurmipintaisia että metsäpohjaisia laki- ja rinnemaita.

Kirkon ympärille oli jo 1850-luvulla istutettu pieni puistikko, jota laajennettiin harjulle.²⁹ Harjun Jyrängönvirran puoleinen pää istutettiin kaupungin aloitteesta 1860-luvulla; tuolloin harju oli laiduntamisen ym. maankäytön seurauksena lähes puuton. Puiston laajenemisen mahdollisti kauppias Ulrik Lindholm, jonka testamentin mukaisesti ostettiin harjun keskikohdalla olleet käsityöläisten asuintontit ja alue varattiin puistoalueeksi. 1890-luvulla valmistui harjun pohjoispuoleinen pää siten, että 1900-luvun vaihteessa istutettu puisto ulottui suppalampeen eli Kirkkolammen saakka.³⁰ Lammen ympäristö istutettiin 1917.³¹

Harjuun on tehty leikkauksia kaduille, jotka palvelevat keskikaupungin ja itäisten kaupunginosien välistä liikennettä. Sotien jälkeen, 1940-luvun loppuvuosina, Kauppakadun jatke laskettiin rautatien ylittävän sillan ja Tommolankadun alun tasolle. Seuraavan vuosikymmenen aikana rakennettiin Urheilukatu Siltakadun ja Ratakadun rautatie- ja linja-autoasemien välille.³² Vanha reitti harjun poikki kulki suppalampeen eli Kirkkolammen vieritse.

Harjupuiston lakialueella on kaupunkikeskustan näkymissä maamerkkimäiseksi rakennukseksi kohoava pyöreä vesitorni 1950-luvun alkuvuosilta. Jyrängön virran maisemassa sijaitsevan Harjupaviljongin rakentaminen 1900-luvun vaihteessa liittyi Heinolan matkailu- ja kylpylätoimintaan. Ensimmäinen lintuhoitola- ja tarharakennus valmistui Kirkkolammen rantaan 1963, mutta jo edellisellä vuosikymmenellä oli alueelle tuoduille hanhille ja ankoille aidattu oma alue. Talvisin linnut majoitettiin lammen läheisyydessä sijaitsevaan VR:n pumppaamorakennukseen.

Harjupuistossa sijaitseva entinen VR:n pumppuhuone on esitelty luvussa 2.4.2.1., ja Heinolan lintuhoitola luvussa 4.2.

Kuva: Vesitorni kuvattuna kirkkokuistosta.

Kuva: Heinolan lintutarhan ensimmäinen rakennus sijaitsi taustalla näkyvässä rantapuistikossa. Kirkkolammen käyttö puistoa täydentävänä lintulammikkona alkoi 1950-luvulla.

Kuva: Kirkkolammen ja asemapuiston ympäristöä 1930-luvun alussa. Lammen rannalla VR:n pumppuhuone sekä taaempänä palokalustovaja (nyk. lähempänä sauna), sauna-pesutupa ja vesitorni. / Heinolan kaupunginmuseon kokoelmat.

Kuva: Hirsi- ja ehkä osaksi myös lautarunkoinen puutalo on jääne Supin alueelle 1800-luvulla rakentuneesta työläisasutuksesta.

Kuva: Paimenkallio ja harjunpää kohtaavat suppalammen länsipuolella.

Kirkkolampea ympäröivä nurmipintainen, istutettu puistoalue on melko kapea, mutta kaupunkitilan vehreyttä lisäävät lammen luoteispuolella sijaitseva Paimenkallion puistikko ja pohjoisessa, selänteellä, sijaitseva hautausmaan puusto. Kesäisin Kirkkolammessa elelee Lintutarhan laulujoutsenpari, ja lampi vetää puoleensa myös luonnonvaraisia vesilintuja. Talvella lammen rannalla on kaupungin virallinen lintujenruokintapiste.

Paimenkalliota on louhittu liikenneväylien takia pienemmäksi. Kallion lakialue on ollut ennen nykyistä paljaampi. Kallion länsipuolella sijaitseva asumaton ja ränsistynyt puutalo tunnettiin ennen maalarimestari Vuorisalon talona.

Lintulammikot

Turun Kupittaaanpuistoon perustettiin ensimmäiset lintulammikot 1905,¹ ja Turun Urheilupuiston puistolammikoihin hankittiin ensimmäiset koristelinnut, viisi valkeata ja kolme mustaa kyhmyjoutsenta, 1950-luvun alussa. Uudistetut lammet aidattiin verkkoaidalla.¹ Asenteet harvinaiseksi vainottua laulujoutsenta kohtaan alkoivat muuttua 1950- ja 60-luvuilla. Tuloksellista valistustyötä teki eläinlääkäri ja kirjailija Yrjö Kokko.

3.1 Vesitorni

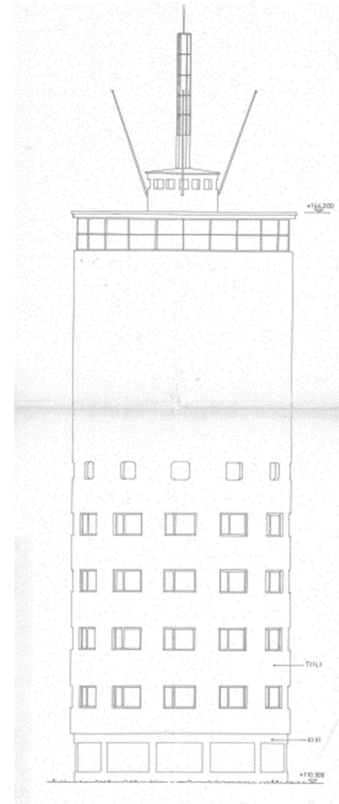
Tunnus	102015748K
Ajoitus	1951–52
Rakennuttaja	Heinolan kaupunki
Suunnittelija	Kaarlo Könönen, arkkitehti
Alkup. käyttö	Vesitorni, asuin-, toimisto- ja huoltotiloja, näköalakahvila
Nykykäyttö	Toimistotiloja, näköalakahvila
Tyyppi	Yläsäiliötorni; vesilinna; monitoimitorni
Runko	Betoni, tiili
Sokkeli	Betoni
Julkisivut	Tiili, puhtaaksimuuraus
Kate	Pelti

Inventointilomake 2014 nro 14, päivitetty 2023.

Heinolan vesitorni lukeutuu viime sotien jälkeen rakennettuihin monitoimitorneihin (vesilinna³³), joihin tuli vesisäiliöiden lisäksi muitakin tiloja, kuten asuntoja ja toimistoja. Heinolan vesitorni sisälsi valmistuessaan vesisäiliön ja sen alapuolella asunto-, toimisto- ja huoltotiloja. Itä-Hämeen matkailuyhdistys perusti Kahvila Vesitornin keväällä 1954, ja hoiti sitä vuoteen 1995.³⁴ Näköalakahvila on tornin ylimmässä kerroksessa, noin 70 m korkeudella Kymnivrasta.

Kuva: Vesitornin sisäänkäynti ja liuske kivillä verhoiltu sokkeli.

Kuva: Vesitornin julkisivupiirros.

Vesitorni on osa vesijohtoverkosta. Sen pääkäyttötarkoitukset ovat veden varastointi ja paineen ylläpitäminen vesijohtoverkossa. Vesitorni on tyypillisimmillään korkealle mäelle rakennettu torni, jonka yläpäässä on suuri vesisäiliö. Korkeutta tarvitaan ylläpitämään ns. hydrostaattista painetta, joka saa veden virtaamaan putkistossa.³⁵ Suomessa vesitorneja rakennettiin ensi alkuun tehtaiden yhteyteen sammutusjärjestelmiksi, mutta ensimmäinen varsinainen vesitorni rakennettiin Hankoon 1910. Viime sotien jälkeen rakennettiin myös nk. monitoimitorneja, joista tunnetuimpia ovat Kemin kaupungintalo-vesitorni (1940) sekä Varkauden asuinkerrostalo-vesitorni (1954).³⁶

3.2 Arviointi 2023

Harjupuisto nro 14, alueen pohjoisosa

Tässä selvityksessä ei arvioida valtakunnallisesti merkittävän Harjupuiston (RKY) erityispiirteitä tai arvoja, sillä puistosta on tehty kuvaus ja arviointi 2022 valmistuneessa *Heinolan keskusta-alueen puistoseelvityksessä*. Siinä Harjupuiston pohjoispäässä sijaitsevasta Kirkkolammesta ja Ratakadun itäpuolisesta asema-alueesta oli tehty erilliset osa-alueet; Kirkkolammen alueeseen sisältyy Paimenkallio ja Supinraitin luoteispuoleinen rinnemetsä.

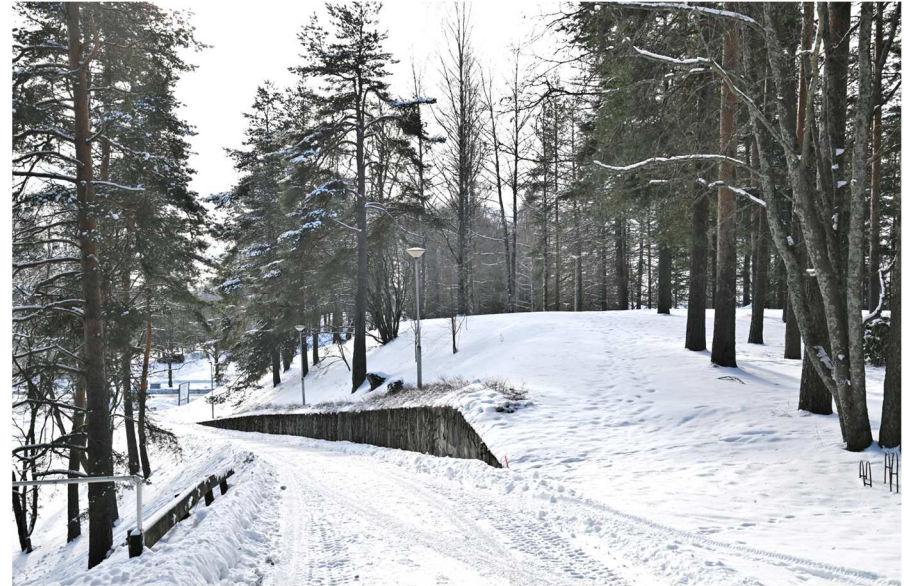
Harjupuistossa sijaitseva vesitorni

Ilmiöt: kunnallistekniikka, vesihuolto, ylävesisäiliöt, monitoimivesitornit

Todistusvoimaisuus, säilyneisyys: Heinolaan 1950-luvun alussa valmistunut tiiliverhoiltu, lieriön muotoinen vesitorni lukeutuu ns. vesilinnoihin eli rakennuksiin, joissa vesisäiliön lisäksi on myös muita toimintoja.

Kaupunkikuva, elämysarvot: Vesitornit ovat monessa kaupungissa merkittävä osa kaupunkikuvaa. Näin myös Heinolassa, jossa harjulle rakennettu punatiilinen vesitorni nousee kirkkoakin näkyvämmäksi maamerkiksi ja kaupungin tunnusrakennukseksi. Ylimmässä kerroksessa, 45 metrin korkeudessa, sijaitsevan näköalakahvilan ikkunoista avautuu panoraama aina kymmenien kilometrien päähän Konnevedeltä Ruotsalaisen yli Päijänteelle.

Tulkinta: Kyseessä on autenttisuuttaan säilyttänyt 1950-luvun alkuvuosina rakennettu monitoimivesitorni, jonka kohdalla suojelumääräysten harkinta on perusteltua MRL 57 § 2. mom. periaatteen mukaisesti, kohdennettuna rakennuksen julkisivumateriaaleihin ja aukotukseen. *Rakennus sijaitsee Heinolan kansallisessa kaupunkipuistossa sekä valtakunnallisesti merkittävässä rakennetussa kulttuuriympäristössä.*

Kuva: Vesitornille nouseva ajoväylä on tuettu liuskekivipintaisella tukimuurilla. Taaempana näkyy harjun poikki leikkaukseen tehty Kauppakatu.

Kuva: Vesitorni.

4 SUPPI

Heinolan ruutukaava-alueen koillispuolelle, hautausmaan taakse, oli 1800-luvun jälkipuoliskon aikana syntynyt työläisasutusta pienine mataline puutaloineen. Tämä Supiksi kutsuttu alue tuli kaavoituksen piiriin 1930-luvulla, mutta jo hieman ennen oli kaupunki tehnyt tonttijaon ja määrännyt tontit vuokralle.

Arkkitehti Elis Kaalamon laatimassa ja sisäasiainministeriön 1937 vahvistamassa asemakaavassa Supista tuli IV kaupunginosa. Kaalamo suunnitteli vastavalmistuneen rautatieaseman eteen laajan aukion, jossa yhtyi radansuuntainen katu sekä kaksi säteittäistä katuja. Asema-aukion reunalle osoitettiin nelikerroksisista asuin- ja liikerakennuksista kolmiomaiset umpikorttelit, ja niiden taakse omakotiasutusta. Kaava toteutui asemansuudella vain uusien liikenneväylien (Ratakatu, A.F. Airon katu ja Urheilukatu) osalta, Niitä varten aluetta tasoitettiin harjunpäitä leikkaamalla.³⁷

Supin mökkien purkaminen kuitenkin alkoi 1950-luvulla ja tänä päivänä Supinkujan (nyk. Supinraitti) vanhimmasta asutuksesta ei ole jäljellä kuin Konsta Salmisen talo, ns. Salmisen ylätalo. Lisäksi alueella on kaksi 1900-luvun vaihteen tai alkupuolen puutaloa eli Syvälahden talo, nykyään Heinolan Lintutarhojen toimistona sekä näyttelytilana, ja Urheilukatu 1:ssä sijaitseva auto pientalo. Uimahalli pysäköintialueineen on rakennettu alueelta purettujen talojen paikalle 1970-luvulla. Salmisen torpan koillispuolella olevat kolme puurakennusta on tuotu paikalle Jyrängönkadun katurakennustöiden tieltä 1980-luvulla (1984). Rakennusryhmästä suunniteltua työläismuseota ei ole toteutettu.³⁸

Kirkkolammen pohjoispuolinen A. F. Airon katu on yksi keskikaupungin itäreunalla kohoavan harjujakson poikki radan kulkevista kaduista. Se yhdistää ruutukaavakeskustan ja asemaseudun. Alueella toimineiden liikenneasemien toiminta on päättynyt. Vuoden 1950 lopussa käyttöön otettu linja-autoasemarakennus on uudistettu kahvilaksi ja sen viereen on rakenteilla monipuolinen perhepuisto.³⁹ Vuonna 1932 valmistunut rautatieasemarakennus on tuhoutunut tulipalossa. Eheä kokonaisuus

muodostuu edelleen asemapuistosta ja rautatieläisten asuinalueesta. Kirkkolammen takana, etelässä, kohoavan harjuselänteen maisemapisteenä on vesitorni.

Kuva: Nuolella merkitty Syvälahden talo on kunnostettu lintuhoitolan käyttöön. Muut rakennukset on purettu paitsi etualalla sijaitseva vaalea talo. / Kuva on Supinkujaa esittävästä maalauksesta lintutarhan perusnäyttelyssä.

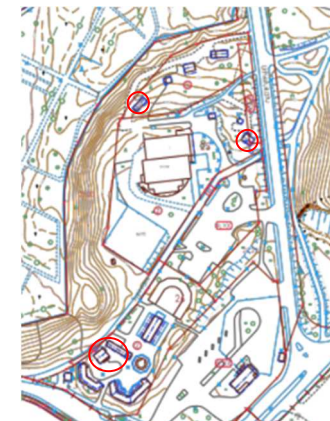

Kuva vasemmalla:

Pohjakartta

1929–30.

Jäljellä oleva talot merkitty punaisella molempiin karttoihin.

Kuva oikealla:

Pohjakartta 2023.

4.1 Supin puutalot

Inventointilomake 2014 nro 23, päivitetty 2023

Vuoraamaton hirsitalo (Salminen)

Tunnus 102034685E
Rakennuttaja Konsta Salminen, ns. Salmisen ylätalo
Alkup. käyttö Asuinrakennus
Runko Hirsi; lautaseinäinen umpikuisti
Sokkeli Lohkokivi
Julkisivut Vuoraamattomat hirsiseinät, yläpuolinen osa pystylaudoitusta
Katto / kate Harjakatto / Pelti, suoraprofiili
Ikkunat [ikkunaluukut]

Pieni punainen talo

Tunnus 102034686F
Rakennuttaja [siirretty paikalle Jyrängöstä]
Alkup. käyttö Asuinrakennus
Runko Hirsi; lautaseinäinen umpikuisti
Sokkeli Kivi, betoni
Julkisivut Vuoraamattomat hirsiseinät, peiterimalaudoitus
Katto / kate Harjakatto / Kolmiorimahuopa
Ikkunat [ikkunat peitetty levyillä]

Punainen talo

Tunnus 102034687H
Rakennuttaja [siirretty paikalle Jyrängöstä]
Alkup. käyttö Asuinrakennus
Runko Hirsi; sivuseinän eteishuone lautaa
Sokkeli Kivi
Julkisivut Peiterimalaudoitus, nurkkakotelot (yläpohjan kohdalla vaakapaneelia)
Katto / kate Harjakatto / Kolmiorimahuopa
Ikkunat [ikkunat peitetty levyillä]

Kuva: Salmisen talo. Se ja kaikki kohteessa sijaitsevat viisi puutaloa ovat tyhjiillään.

Kuva: Punaiset talot.

Valkoinen talo

Tunnus 102034688J
Rakennuttaja [siirretty paikalle Jyrängöstä]
Alkup. käyttö Asuinrakennus
Runko Hirsi ja lauta
Sokkeli Kivi, betoni
Julkisivut Vaakalaudoitus ja följärit; peiterimalaudoitus
Katto Harjakatto
Kate Kolmiorimahuopa
Ikkunat Ristikarmi 6-ruutuinen

Urheilukatu 1

Tunnus 102034684D
Rakennuttaja [ei tiedossa, ks. maalaus s. 39]
Alkup. käyttö Asuinrakennus, välillä 4H-kerhon käytössä
Runko Hirsi; avokuisti
Sokkeli Betonipilari
Julkisivut Vaaka- ja pysty laudoitus, listakoristelu
Katto Harjakatto, toisella lappeella leveä poikkipääty
Kate Kolmiorimahuopa
Ikkunat T-karmi, yläosa jaettu välipuittein kolmeen osaan

Kuva: Urheilukatu 1:ssä sijaitseva autoio talo on kadun alapuolella, uimahallin pysäköintialueen reunalla.

Kuva: Valkoinen talo. Supin puiston puutaloja kunnostettiin useampaan kertaan 1990-luvulla.

Kuva: Urheilukatu 1 kuvattuna uimahallin suunnalta. Oikealla Urheilukadun alikulkutunneli.

4.2 Heinolan lintuhoitola

Tunnus	102034689K
Ajoitus	Arvio 1910–1920
Rakennuttaja	Ei tiedossa; aikoinaan Syvälahden omistuksessa
Alkup. käyttö	Asuinrakennus
Nykykäyttö	Näyttely- ja toimistotila
Runko	Puu, hirsirunko
Sokkeli	Betoni (kivi)
Julkisivut	Pysty- ja vaakalaudoitus, listakoristelua
Katto	Harjakatto
Kate	Konesaumapelti, maalattu, jalkarännit

Inventointilomake 2014 nro 14, päivitetty 2023.

Lintuhoitola toimii Heinolan harjun kupeessa, kansallisen kaupunkipuiston alueella. Vuonna 1977 Heinolan Lintutarha hyväksyttiin virallisesti valtakunnalliseksi lintujen hoitopaikaksi. Lintutarhan kehittäminen jatkui edelleen 1980-luvulla sen matkailijoiden keskuudessa saaman suuren suosion ansiosta. Vuonna 1983 rakennettiin luonnonvaraisille petolinnuille oma hoitola (petolintutarha), 1984 papukajatalo ulkomaalaisille linnuille ja 1987 päätettiin lintutalon laajentamisesta lintupuistoksi kymmenen vuoden kuluessa. Lintutarhojen pihapiirissä olevaan vanhaan asuinrakennukseen kunnostettiin 1997 toimisto- ja näyttelytilat ja seuraavan vuoden keväällä avattiin ensimmäinen näyttely lintutarhojen historiasta ja lintujen hoidosta. Talvitarha valmistui 2000-luvun vaihteessa. Syksyllä 2020 hoitola sai kuudennen hoitorakennuksen, uuden vesilintuhoitolan.⁴⁰

Lintuhoitolan vanhin rakennus Kirkkolammen luoteisrannalla toimi viimeksi trooppisten lintujen tarhana, mutta on tarpeettomana purettu muutama vuosi sitten. Tyhjillään on myös korppitarha entisen VR:n pumppaamon seinustalla, lammen itärannalla.

Kuva: Lintuhoitolan toimisto- ja näyttelytilana toimiva vanha puutalo.

Kuva: Kevyen liikenteen väylänä toimiva Supinraitti pohjaa vanhaan kujaan. Vasemmalla näkyy lintuhoitolan uusi rakennus, ja keskemällä vanha talo.

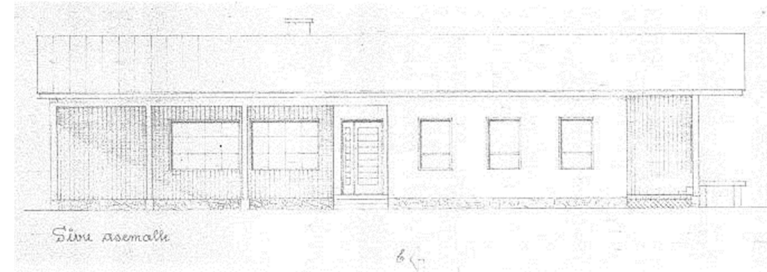
4.3 Linja-autoasema

Tunnus	102034697U
Ajoitus	1950
Rakennuttaja	Heinolan kaupunki
Suunnittelija	Kosti Tapio, kaupungin rakennusmestari, 1950
Alkup. käyttö	Linja-autoasema, Matkahuolto, kahvila
Nykykäyttö	Kahvila
Runko	Puu, lauta
Sokkeli	Betoni, liuskekiviverhous
Julkisivut	Pystypaneeli
Katto	Loiva harjakatto, avoräystäät, vinotuet päätyräystäään alla
Kate	Konesaumapelti; vesikouru, syöksytorvet, lumieste
Piirustukset	RL 8.11.1950; RL muutos 13.1.1967 (kuisti)

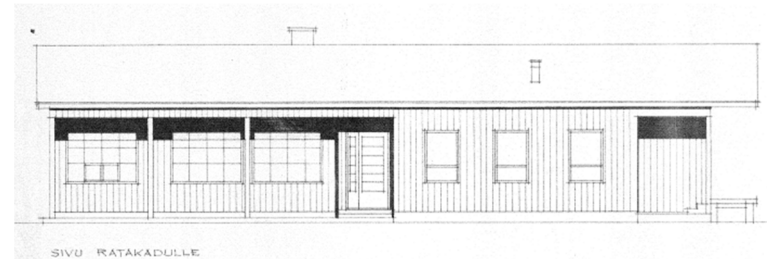
Inventointilomake 2014 nro 138, päivitetty 2023.

Heinolassa linja-autoliikenteen alku ajoittuu 1920-luvun puoliväliin. Linja-autot pysähtyivät Heinolassa kauppatorin Savontien puoleisella reunalla, huoltoaseman vieressä. Varsinainen linja-autoasema rakennettiin Ratakadun varteen rautatieaseman naapuriin. Asema avattiin joulukuussa 1950, ja rakennus vuokrattiin Oy Matkahuolto Ab:lle. Vuonna 1967 asemarakennuksen pihan puoleisen eli länsisivun sisäänkäynnin uudistus käsitti oviaukon leventämisen parioveksi, tuulikaapin laajennuksen sekä koteloräystäisen katon. Samassa yhteydessä tehtiin vähäisiä tilamuutoksia, joista seurasi yhden 12-ruutuisen ikkunan avaaminen kioskia varten katujulkisivuun. Muutokset sovitettiin rakennuksen tyyliin (kuistin kattoa lukuun ottamatta).

Linja-autoasema jäi tyhjilleen joulukuussa 2017, kun Matkahuolto siirsi toimintansa asiamiespisteeseen Kaivokadulle. Heinolan lintutarha visioi asema-alueelle uutta käyttöä kaupunkilaisten vihreänä olohuoneena, josta olisi hyötyä myös matkailulle.⁴¹ Vuonna 2021 pihamaalle valmistui lasten liikennepuisto ja seuraavana vuonna pump-track -rata. Asemarakennus on uudistettu kahvilaksi. Vuonna 2023 on suunnitelmassa perustaa alueelle perhospuisto.

Kuva: Linja-autoaseman julkisivupiirustus 1950.

Kuva: Linja-autoaseman muutospiirustus 1966. Avattu kioskille ikkuna.

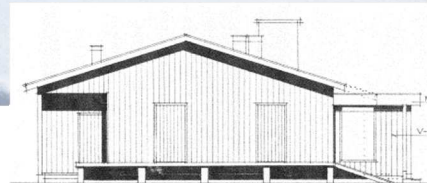
Kuva: Linja-autoasemien rakentaminen ei ole perustunut keskusjohtoiseen tyyppisuunnitteluun, mutta tiettyjä yhtäläisyyksiä niistäkin löytyy, etenkin tilaohjelmassa ja piha-alueissa kaukoliikenteen laiturein.

Kuva: Heinolan linja-autoaseman Kioski-kahvila. Myyntiä oli alkuun vain sisätilojen puolelta. / Kuva 1952, Hotelli- ja ravintolamuseo. Finna.fi

Kuva: Julkisivu laitureille päin.

Kuva: 1967 toteutettu kuistimuutos.

4.4 Uimahalli

Ei inventointia, kuvaus raportissa.

Tunnus 102034683C
Ajoitus 1974, laajennettu 2000 ja 2016
Rakennuttaja Heinolan kaupunki
Suunnittelija Suunnittelutoimisto ARC Oy

Heinolan kaupungin uimahallia varten perustettiin osakeyhtiö, jonka omistajiksi tulivat kaupungin ohella maalaiskunta ja eräät paikalliset yritykset. Kaupunginvaltuuston päätös rakentamisesta tehtiin 1973. Uimahalli avattiin 1976; tieltä purettiin Supin vanhaa puutaloasutusta. Rakennuspiirustukset laadittiin Suunnittelutoimisto ARC Oy:ssä (Altti Jarkia, Turku). Uimahallia on uudistettu muutama kertaan, nykyinen asu on 2016 valmistuneesta peruskorjauksesta. Uimahallissa on neljä erilaista allasta: 25 m kuntoallas, lasten allas, terapia-allas ja poreallas. Lisäksi rakennuksessa on tilaussauna, kabinetti, kahvio, kuntosali ja peilisali.

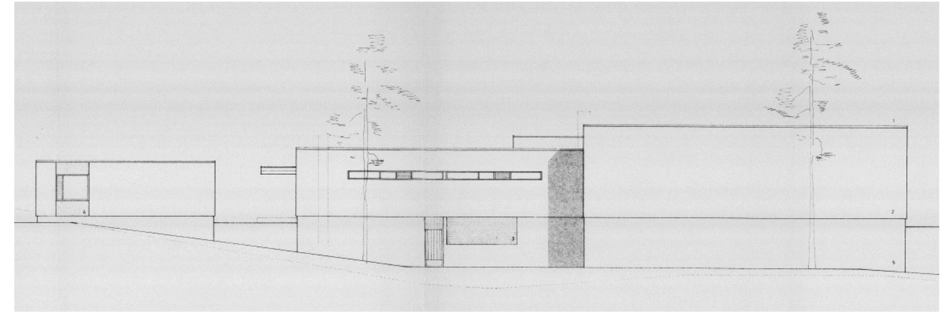

Kuva: Uimahalli ja Supin puistoon siirretyjä puutaloja.

Kuva: Uimahallin eteläjulkisivun kaareva katos (terapia-allasosaston edustalla) on tehty 2000-luvun vaihteessa toteutun remontin yhteydessä. /Valokuva vuodelta **2014**.

Ensimmäinen Suomeen rakennettu uimahalli⁴² valmistui 1928 Helsingin Yrjönkadulle, seuraava rakennettiin Santahaminan Kadettikoululle 1939. Uimahallien rakentaminen oli vilkasta etenkin 1970-luvulla. Suomi kehittyi sotien jälkeisestä pula-ajasta nopeasti hyvinvointivaltioksi. Valtio ja kunnat lisäsivät hyvinvointivastuutaan. Tämä näkyi myös liikuntaelämässä: urheiluopistoja kehitettiin, järjestöjen avustuksia lisättiin ja rakentaminen pääsi aivan uudenlaiseen vauhtiin. Valtaosa Suomen liikuntapaikoista on rakennettu 1970- ja 1980-luvuilla.

Kuva: Julkisivu länteen, **1974**.

Kuva: Julkisivu itään. Viimeisimmän peruskorjaussuunnitelman laati Arkkitehtitoimisto Minkkinen Oy 2014, remontti valmistui **2016**. Tässä yhteydessä uudistettiin julkisivuja ja rakennusta myös laajennettiin / korotettiin. Rakennuksen julkisivuissa on käytetty pääasiassa teräsaaltolevyä (Ruukki Oy) ja kuitusementtilevyä (Cembrit). Sokkeli on betonia ja vesikate bitumihuopaa.

4.5 Urheilupuisto ja pukusuojarakennus

Urheilupuisto sijaitsee kaupunkikeskustan koillispuolella, seututien 140 ja radanseudun yritysalueen välissä kulkevalla harjulla. Suunnittelualueelle jäävällä Urheilupuiston osalla on yleisurheilukenttä ja sen pysäköintialue sekä erilliset sisääntuloväylät kevyelle liikenteelle ja autoille. Nurmi-pintainen viheralue puuryhmineen on Urheilukadun ja asfaltoidun pysäköintialueen välissä. Mäntypuuvaltaisia metsäpohjaisia alueita on kenttien reunamilla.

Urheilupuiston kenttä oli valmistuessaan 1939 ensimmäinen kaupunkilaisten käyttöön tarkoitettu yleisurheilukenttä Heinolassa; tuohon aikaan jo lähes jokaisessa kaupungissa oli kunnallinen yleisurheilukenttä.⁴³ Kentän paikaksi valikoitui suuri pyöreä harjukuoppa eli suppa. Tätä harvinaista luonnonnähtävyyttä kutsuttiin Supin kupiksi. Rakentaminen tehtiin työllisyys- ja urheiluväen talkootöinä, ja kuopan täyttäminen vaati monet mies- ja hevostyöpäivät.

Urheilukadun ja Ratakadun väliin jäävässä penkassa on ketonukin kasvupaikkana rauhoitettu alue. Penkan ”Miljoonaluiska” -nimitys syntyi viime sotien jälkeen, kun harjuun tehdyn sorakuopan sortumien korjaus nurmettamisella otti kymmeniltä työllistetyiltä niin pitkän ajan, että kaupunkilaiset arvelivat kulut miljooniksi.⁴⁴

Vuonna 1951 yleisurheilukentälle rakennettiin arkkitehti Einari Teräsvirran suunnittelema pukusuojarakennus, ja 1967 urheilukenttä laajennettiin täysimittaiseksi. Heinolan urheilupuisto on toiminut urheilupaikkana eikä siellä ole ollut esiintymislavoja, paviljonkeja taikka muita puistoille tyypillisiä rakennuksia tai rakennelmia. Urheilupuiston peruskorjaus tehtiin 2008.

Vuonna 1984 kaupungin tekninen lautakunta esitti ”pohjoista Harjupuistoa kokonaisuudessaan” (tarkoitettu Heinolan harjualueetta) liikunta- ja virkistyskäyttöön. Nykyään alueella on yleisurheilukenttä, jäähalli (1984), latumaja, jalkapallokenttä, ravirata ja motocross-rata.

Kuva: Vuonna 1951 valmistunut pukusuojarakennus kuvattuna suppaan perustetun kentän koilliskulmalta. Alakatsomon oikealla puolella on alkuperäisellä paikallaan säilynyt pääportti kentälle. Juoksuradalla on sininen Conipur-päällyste.

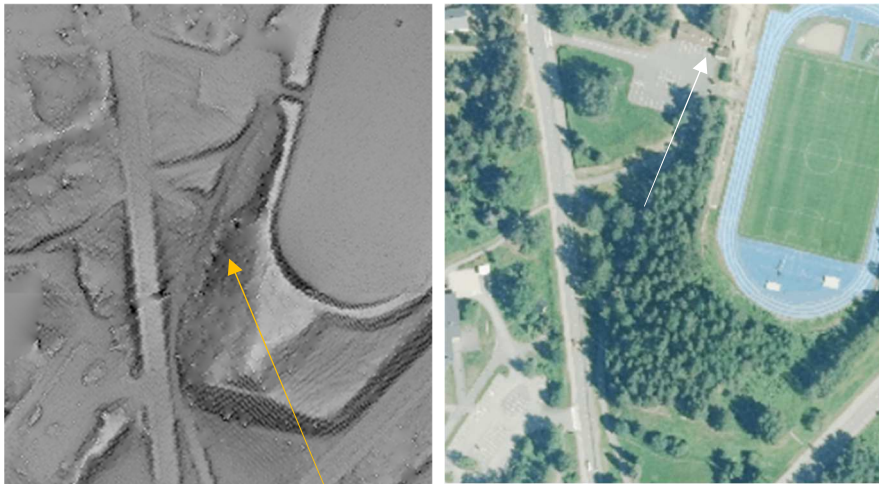
Kuva: Pukusuojat ja peseytymistilat sijaitsevat rakennuksen pitkässä siivessä, joka rajautuu urheilukentän viereiseen asfaltoituun pysäköintialueeseen.

Kuva: Urheilukentän pukusuojarakennus näkyy pääterakennuksena harjun kuvetta nousevalle kevyen liikenteen väylälle. Rakennus näkyy myös ohi kulkevalle Urheilukadulle.

Kuva: Harjun länsirinteessä on ainakin 10 erikokoista kaivettua kuoppaa, joista osassa on jäljellä seinäkiveystä. Ne lienevät Supin asutukseen liittyviä perunakuoppia.

Kuvat: Kuoppia harjun länsirinteen juurella. / Lidar-visualisointi 2008-2019 (Museovirasto), kartta.museoverkko.fi, ja ortokuva 2022 © MML

Kuva: Luonnonkiviseinäinen maakuoppa harjurinteessä.

Urheilupuiston pukusuojarakennus

Tunnus	1030493331
Ajoitus	1951
Laajennus	1952 avonainen ravintolakatos 1988 kioskipäätyyn pieni lisäosa
Rakennuttaja	Heinolan kaupunki
Suunnittelija	Einari Teräsvirta, arkkitehti, 1950
Alkup. käyttö	Pukusuoja, pesutilat, kilpailutoimisto, kioski, kuuluttamo
Nykykäyttö	Pääosin entinen; keittiötila muutettu sosiaalituloiksi
Runko	Puu, rankorakenne; betoni tai Siporex + tiili
Sokkeli	Betoni, muottivalupinta, liuskekiviverhous
Julkisivut	Pystyponkki
Katto	Loiva harjakatto; kuuluttamossa pulpetti
Kate	Betonitiilikatto

Inventointilomake 2014 nro 137, päivitetty ja täydennetty pukusuojarakennuksen rakennustiedoilla 2023.

Pukusuojarakennuksen rakentaminen oli osa Heinolan urheilupuistosuunnitelmaa, joka kokonaisuudessaan käsitti urheilukentän, pukusuojan ja harjoituskentän ohella mm. urheilukentän katsomon ja tenniskentän. Kaupungin arkistosta löytyy arkkitehti Einari Teräsvirran 4.4.1950 laatima urheilukenttäalueen järjestelyehdotus, jossa kentän pääkatsomo oli suunniteltu sijoitettavaksi kentän itälaidalle. Pukusuojan rakennustyöt alkoivat loppusyksystä 1950 ja rakennus saatiin käyttökuntoon seuraavan vuoden keväällä. Rakennustyö tehtiin kaupungin omalla työvoimalla.

Pukusuojarakennus on säilynyt tyyllisesti eheänä; jokunen ovi ja ikkuna uudempi, laajennusta tuskin erottaa. Rakennukseen ei ole 80-luvun jälkeen tehty perusparannuksia. Vuonna 2023 tilat ovat pitkälti entisessä käytössä. Kioski on urheilutapahtumien aikaan auki seurojen toimesta, mutta muina aikoina yläkerran tilat ovat kaupungin liikuntapaikkahoitajien taukotiloina. Urheilijat voivat käyttää alakerran puku- ja pesutiloja. Yläkerran tornihuone toimii kuuluttamona vanhoin laitteistoin.

Kuva: Urheilukentän pukusuojarakennus ja yleisurheilukentän katsomo.

Kuva: Pukusuojasiihen pohjoisjulkisivun ovelle johtavaa katosta ei ole vuoden 1950 piirustuksissa. Alun perin ovi sijaitsi päädyssä (jossa nyt ikkuna). Ilmakuvista päätellen katos on tehty aikaisintaan 1960-luvulla, mutta yksityiskohdiltaan samanlaisena (pylväät ja katonkannattajien muotokieli).

Kuva: Pohjoissivun katoksellinen sisäänkäynti. Metsäpohjoinen viheralue.

Urheilupuistoiksi voi luonnehtia liikunta- ja urheiluaktiviteetteja yhteen kokoavaa kaupunkipuistoa, jossa eri lajien kentät ja suorituspaikat on sijoitettu puistomaiseen tai lähes metsäiseen ympäristöön. Liikuntakulttuurissa tapahtui 1900-luvun vaihteen tienoilla merkittäviä muutoksia. Urheilun harrastaminen alkoi lisääntyä voimakkaasti, ja se muuttui nopeasti eliittiharrastuksesta koko kansan joukkoliikkeeksi.⁴⁵ Kaupungeissa siirryttiin vähitellen maisemapuistoista toiminnallisten käyttöpuistojen suunnitteluun.

Liikunta- ja urheilukäyttöön oli rakennettu rakennuksia, kenttiä ja ympäristöjä jo 1800-luvun loppupuolelta lähtien, usein harrastajien aktiivisuuden ja järjestäytymisen ansiosta, mutta 1900-luvun kuluessa yhteiskunnan rooli kasvoi. Ensimmäiset valtionavut liikuntapaikkarakentamisessa myönnettiin 1930-luvun alussa urheilukenttien rakentamiseen.⁴⁶

Ensimmäinen urheilupuisto, ja ensimmäinen varsinainen urheilukenttä, valmistui Turun kaupunkikeskustaan, Samppalinnan 1890-luvulla.

Pääkaupunkiseudun ensimmäinen urheilukenttä, Eläintarhan kenttä, otettiin käyttöön 1910. Mikkelissä Urheilupuiston avajaisia vietettiin 1916.⁴⁷

Kuva: Kuuluttamo.

4.6 Arviointi 2023

Inventointikohde: Supin alue nro 23

Ilmiöt: Ulkomuseot (jäänyt suunnitteluvaiheeseen); 1800-luvun ja 1900-luvun alun puurakentaminen; työväen asumukset

Todistusvoimaisuus, säilyneisyys: Supin kaupunginosan nykyisessä rakennetussa ympäristössä ei enää ilmene alueen alkuperäinen luonne 1800-luvulla kaava-alueen ulkopuolelle rakentuneena työläisten asuinalueena. Tosin Supinraitin alkupäässä, lintuhoitolan pihapiirin kohdalla, siirrytään hetkeksi tilaan, jossa ympäristö antaa vihjeen menneestä. Inventointikohteena olevalla rakennusryhmällä ei ole kaupunkihistoriallista merkittävyyttä, mutta kunnostettuina ja puistoalueelle sopivassa käytössä niillä olisi rakennushistoriallista merkittävyyttä edustaessaan heinolalaista rakennustapaa 1800-luvulta ja 1900-luvun alusta.

Kaupunkikuva, elämysarvot: Tällä hetkellä ei ole olemassa valmista miljöötä, koska rakennusten paikalle siirron jälkeen alueelle suunnitellun ulkomuseon kehittäminen pysähtyi. Taloja on pyritty suojaamaan ilkeiltä. Alueen kautta pääsee kulkemaan polkua pitkin.

Tulkinta: Inventoidulle ”Supin alueelle” pitkään suunnitteilla olleen työläismuseon toteuttaminen välittäisi tietoa alueen historiallisesta taustasta. Toisaalta tavanomaisen ulkomuseon sijaan ympäristö vanhoine rakennuksineen tarjoaa potentiaalia myös pienimuotoisena kulttuurivirkistysalueena, joka kytkeytyisi Heinolan Lintuhoitolan ja rakenteilla olevan Perhepuiston toimintaan. Näin kansallisen kaupunkipuiston luonne ulkoilmamatkailukohteena monipuolistuisi rakennusperinnettä ja harjuluontoa yhdistävällä kohteella.

Inventointikohde: Heinolan lintuhoitola, osa Harjupuistoa nro 14

Ilmiöt: Lintuhoitola; 1900-luvun alun puurakentaminen; työväen asumukset

Todistusvoimaisuus, säilyneisyys: Heinolan Lintuhoitolan ensimmäinen lintutalo vuodelta 1964 on purettu Kirkkolammen länsipuolelta, mutta nykyisessä paikassa on säilynyt sinne 1980-luvulla ja sen jälkeen rakennetut talot ja tarhat. Toimisto- ja näyttelytilana toimiva puutalo on kunnostettu sen 1900-luvun alkuun palautuva ulkoasullinen luonne säilyttäen. Rakennus on muisto harjun juurelle 1800-luvulla syntyneestä työläisten asuinalueesta.

Kaupunkikuva, elämysarvot: Heinolassa on koko maata ajatellen ainutlaatuinen lintuhoitola ja -tarha, jossa on esillä kotimaisia ja trooppisia lintuja. Toiminta on keskittynyt pihapiiriin, jossa lintuja varten rakennettujen erilaisten rakennusten ja tarhojen yhteydessä on säilytetty paikan vanhat rakennukset, puutalo ja sen ulkorakennus.

Tulkinta: Lintuhoitolasta on kehittynyt vuosikymmenten aikana Heinolan suosituin matkailukohte. Lintuhoitolalla on varsinaisen hoitolatoiminnan lisäksi suuri opetuksellinen merkitys nuorille ja myös muille luonnosta kiinnostuneille vieraille.⁴⁸ Lintuhoitolan käyttöön kunnostettu puutalo vaikuttaa lähinnä Supinraitin katutilassa, mutta talon ja piharakennuksen säilyminen on toivottavaa Supin kaupunginosan vaiheista kertovana puutalona, jonka ulkoasu ilmentää rakentamisajankohdalle tyypillisiä piirteitä.

- 14 Harjupuisto
Rakennus: Lintuhoitola
- 23 Supin alue
- 137 Urheilupuisto
Rakennus: Pukusuoja
- 138 Linja-autoasema

LINTUHOITOLA

SUPIN ALUE

LINJA-AUTO-ASEMA

Inventointikohte: Linja-autoasema nro 138

Ilmiöt: Linja-autoliikenne; kauko- ja pikavuoroliikenne; linja-autoasemat

Todistusvoimaisuus, säilyneisyys: Kaupungin rakennusmestari Kosti Tapion piirtämä linja-autoasemarakennus edustaa jälleenrakennuskaudelle luonteenomaista arjen arkkitehtuuria, tarkoituksenmukaista ja samalla kodikasta. Matalaan suoraviivaiseen massaan on sisäänvedoilla luotu ulkotiloja, odotuskatoksia, jotka liittyvät asematoimintaan. Julkisivuista löytyy luonnonmateriaaleista käsityönä tehtyjä yksityiskohtia ja pintoja. Linja-autoaseman alkuperäinen käyttö on loppunut. Asema-alueen luonne on jo osittain muuttunut sinne perustetun lasten liikennepuiston ja viheralueiden myötä. Perhepuistotoiminnan ansiosta linja-autoasemalle tyypillinen kahviotoiminta on jatkumassa asemarakennuksessa.

Kaupunkikuva, elämysarvot: Linja-autoaseman rakentaminen rautatieaseman viereen on ollut käytännönläheinen ratkaisu, joka ei toteuttanut 1930-luvulla alueelle laaditun asemakaavan henkeä. Vaatimaton matala asemarakennus on ollut maisemallisesti ja mittakaavallisesti alisteinen linja-autojen tarvitsemalle isolle tasatulle piha-alueelle, joka ei ole visuaalisesti mielenkiintoinen. Asemanseudun kaupunkimaiseman estetiikka perustuu harjumaihin ja puistorakentamiseen harjuilla ja rautatieasema-alueella.

Tulkinta: Linja-autoasema on osa harjun itäpuolelle keskittyneen liikenneympäristön historiallista kerrostumaa. Alkuperäiset toiminnot ovat hiipuneet tai siirtyneet muualle, mutta etenkin linja-autoasemalle on löytynyt uutta käyttöä matkailu- ja virkistyspalveluiden parista. Alkuperäisen luonteensa säilyttänyt selkeäpiirteinen puuasema edustaa modernissa kaupunkiympäristössä harvinaistuvaa kodikkuutta ja pienipiirteisyyttä, ”ihmisen mittakaavaa”. Asemarakennuksen säilymiselle ja kaupunkikuvalliselle arvolle on ratkaisevaa se, mitä muutoksia tapahtuu asema-aukion tilassa ja paikan käytössä.

Inventointikohde: Urheilupuiston pukusuojarakennus nro 137

Ilmiöt: Liikuntapaikkarakentaminen; hyvinvointi-Suomen rakentaminen; kaupunkien urheilupuistot

Todistusvoimaisuus, säilyneisyys: Kaupungin omana työnä rakennettu yleisurheilukentän pukusuojarakennus on arkkitehtuuriltaan funktionaalinen, mutta se ilmentää myös edellisen vuosikymmenen materiaaliromanttisia aiheita. Rakennus rakennettiin vuosina 1951 ja 1952 nykyiseen, ravintolakatoksen käsittävään, kokoonsa. 1980-luvulla tehtiin pieni laajennus jatkamalla pohjoispäätä katoksen suunnassa. Rakennuksen suunnittelija, arkkitehti Einari Teräsvirta oli olympiatason urheilija, telinevoimistelun mitalisti Los Angelesin olympialaisissa 1932 ja Lontoossa 1948. Suunnittelijana monipuolinen Teräsvirta muistetaan usein ehkä juuri voimistelutaustansa takia erityisesti urheilurakennusten suunnittelijana.

Kaupunkikuva, elämysarvot: Yleisesti ottaen Heinolan keskusta-alueella kaupunkimaiseman estetiikka perustuu harjumaihin ja vesistöön. Kaupungin halki kulkevalle harjulle perustetun Urheilupuiston käyttötarkoitus on edellyttänyt luonnonympäristöä muuttavaa rakentamista, kuten erilaisten urheilu- ja pelikenttien avaamista ja tasaamista pengerryksin sekä leikkauksin. Alueen reunoille on kuitenkin jätetty siinä määrin viheralueita, myös metsäpohjaisia mänty- ja koivumetsiköitä, että harjumaan luonne on läsnä liikuntaympäristössä ja alueeseen rajautuvien katujen kaupunkikuvassa.

Tulkinta: Urheilupuiston rakennetun kulttuuriympäristön erityispiirteenä on nk. Supin kuppiin perustettu yleisurheilukenttä 1930-luvun lopulta ja sen reunavalliin rinneratkaisuna toteutettu pienipiirteinen ja autenttisuusarvoja omaava pukusuojarakennus 1950-luvulta; molemmat noudattavat liikuntaympäristöille yleistä kehityksen kulkua. Pukusuojarakennus kuuluu niihin rakennuksiin, joita voi luonnehtia katseenvangitsijoiksi ja Heinolan kansallisen kaupunkipuiston kohokohdiksi. Mielenkiintoisiksi nämä eriaikakausille ajoittuvat rakennukset – harjupaviljonki, vesitorni, asema-alueen vesitorni, sähkölaitos, Rantapuiston huvimajat, vanha kylpylä mm. – tekee niiden arkkitehtuurissa heijastuva alkuperäinen erityiskäyttö.

Kuva: Pukusuojarakennuksen kuuluttamon kulmaikkuna.

5 Lähteet

ARKISTOT

Heinolan kaupungin arkisto HKA
Urheilupuiston huoltorakennus, piirustukset
Rakennusinventointi 2005, 2014
Asemakaavat
Rakennusluvut
Heinolan rakennusinventointi, inventointilomakkeet 2014

Heinolan kaupunginmuseon arkisto HKMA
Valokuvakokoelma

Kansallisarkisto KA
Rakennushallitus. Rautatierakennusten piirustusarkisto
Heinolan asema-alue, rakennuspiirustukset.
Heinolan asema-alue, luettelo piirustuksista
<<https://astia.narc.fi/uusiastia/viewer/?fileId=5731977797&aineistoid=836228590>>

Suomen Rautatiemuseo SRM
Rataprofiili
Heinolan asema-alueen puutarhasuunnitelmia

REKISTERIT

Rakennus- ja huoneistorekisteri. Heinola.
Kiinteistörekisteri, Heinola.

KIRJAT

Aalto, Matti & Ihamäki, Pauli 2009: *Rakkaudesta Heinolaan. Postikorttien kertomaa*. Heinola-Seura ry Heinolan Postimerkkikerho ry.
Aalto, Matti, Antinranta, Harri, Ihamäki, Pauli & Lehmusvuori, Taisto 2013: *Terveisiä Heinolasta! Historia elää postikorteissa*. Heinola-Seura Ry.

Ahola, Teija 2018: *Vanhan Lintutalon rakennushistoriaselvitys*. Raportti 3.6.2018. Heinolan kaupunki, Tilakeskus.

Asola, Ismo 2003: *Vesitorni – yhdyskunnan maamerkki*. RIL.

Cederberg, A. R. & Ojala, Veikko 1948: *Heinolan kaupungin historia*. Heinolan kaupunki.

Endén, Rauno 1989: *Heinolan kaupungin historia 2 (1900-1939)*. Heinola: Heinolan kaupunki 1989.

Heinolan kansallinen kaupunkipuisto. Hoito- ja käyttösuunnitelma. Heinolan kaupunki 2007.

Heinolan keskusta-alueen puistoselvitys. Loci Maisema-arkkitehdit Oy. Raportti 10.1.2022. Heinolan kaupunki, kaupunkiympäristön toimiala.

Heinolan kyliltä ja kaduilta. Heinolan kotiseutu- ja perinnekirja 3. Heinola-Seura 2008.

Herranen, Timo 1998: *Heinolan kaupungin historia 3 (1940–1996)*. Heinolan kaupunki.

Hortus Fennicus - Suomen puutarhataide. Toimittanut Mauno Häyrynen, Satu Frondelius ja Pekka Leskinen. Viherympäristöliitto & Suomen puutarhataiteen seura 2001.

Huvila Pirjo, 2006: *Rautatieasemat*. Teoksessa: Lähdön ja saapumisen paikat. Suomen Kotiseutuliitto.

Hyvästit puukaupunki Heinolalle. Heinola-Seura ry. Heinola 2019.

Iltanen, Jussi, 2011: *Radan varrella. Suomen rautatieliikennepaikat*.3.p. Karttakeskus.

Liikuntaympäristöt kulttuuriperintönä – opas arviointiin. Toim. Teijo Pyykkönen. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 170. Liikuntatieteellinen Seura ry ja Museovirasto.

Lukkarinen, Päivi 2012: *Heinolan asemapuisto, suppea historiaselvitys*. Tilaaja: Heinolan kaupunki, tekninen toimi, maankäyttöosaston kaavoitusyksikkö.

Paluulippu. Kulttuurihistoriallisesti merkittävien asema-alueiden uusi käyttö. Toim. Minna Perähuhta, Sinikka Joutsalmi ja Anu Ahoniemi. Tampereen teknillinen korkeakoulu. Arkkitehtuurin osasto, yhdyskuntasuunnittelun laitos. Tampere 2001.

Pöhlö, Eljas 1987: *”Yleishistoria.” Valtionrautatiet 1962-1987*. Rautatiehallitus, Helsinki.

Rautateiden arkkitehtuuri. Asemarakennuksia 1857-1941 Stationsbyggnader. Arkkitehtuurimuseo ja Alvar Aalto-museo. Näyttelyjulkaisu 1984, Helsinki.

Salpausselkä ja jääkaudet. Toim. Matti Saarnisto, Heikki Rainio ja Harri Kutvonen. Geologian tutkimuskeskus, Lahden kaupunginmuseo: Espoo 1994.

Viluksela, M[artti] 1937: *Uudet radat. Valtionrautatiet 1912-1937*. Rautatiehallitus, Helsinki.

Wilmi, Jorma 1988: *Heinolan pitäjän historia*. Heinolan maalaiskunta, Heinolan maaseurakunta, Manttaalikunnan säätiö. Jyväskylä 1988.

Wilmi, Jorma 1999. *Heinolan pitäjän historia II*. Heinolan maalaiskunta, Heinolan maaseurakunta, Manttaalikunnan säätiö.

WWW-sivut

Arkkitehtuurimuseon tietopaketit, Vesitornit. Toim. Anna Autio. Luettu 21.3.2023. <<https://www.mfa.fi/kokoelmat/tietopaketit/vesitornit/>>

Aseman puisto ja pihat. Asema-alueiden hoito-ohje. Tekijät Mirikka Niemi ja Sinikka Joutsalmi. Rautatierakennusten korjausohjeet. Museovirasto. Rakennushistorian osasto 2005. Luettu 21.3.2023. <<https://www.museovirasto.fi/fi/palvelut-ja-ohjeet/julkaisut/korjauskortit>>

Elämystenmaa, Kupittaaipuiston historiaa. Luettu 22.3.2023. <<http://www.elamystenmaa.fi/kupittaa/index.php?p=19&lang=fi>>

Heinolan kaupunki. Ajankohtaista. Liikennepuisto houkuttelee perheen yhteiseen ajanviettoon – Heinolan liikennepuisto avataan 5.6.2021. Luettu 22.3.2023. <<https://www.heinola.fi/ajankohtaista/liikennepuisto-houkuttelee-perheen-yhteiseen-ajanviettoon-heinolan-liikennepuisto-avataan-lauantaina-5-6-2021/>>

>Heinolan lintuhoitola. Heinolan kaupunki. Luettu 27.3.2023. <<https://www.heinola.fi/vapaa-aika/heinolan-lintuhoitola/>>

Heinolan Lintutarhan Ystävät ry. Heinolan lintuhoitolan historia ja toiminta. Luettu 22.3.2023. <<https://heinolanlintutarha.fi/historia/>>

Helsingin Sanomat 10.5.1974. Kuolleita. Jarl Viking Ungern. Luettu 21.3.2023. <<https://naokoislehti.hs.fi/2d2897d4-e02a-49df-b01f-fe37b6dfa1b3/21?q=>>

Hyvinvointi-Suomen liikuntaympäristöt 2011-2012. Liikunta- ja urheilualueiden kaavoitus – ympäristö- ja sosiaalipolitiikkaa. Luettu 27.3.2023. <http://liikuntaymparistot.nba.fi/read/asp/r_inva_det.aspx?INVA_ID=400009
Kenttäliikuntaympäristöt.
> http://liikuntaymparistot.nba.fi/read/asp/r_inva_det.aspx?INVA_ID=400015

Kuusela, Heini 2021: Apulanta mukana Heinolan asema-alueen ostaneessa yhtiössä, tavoitteena turvata alueen tulevaisuus. Luettu 22.3.2023. Itä-Häme 4.10.2021. <<https://www.itahame.fi/paikalliset/4317975>>

Matilainen, Ville 12.06.2014: Dieselveturit olivat puuttuva linkki sähkö- ja höyryvetureiden välillä. Luettu 22.3.2023. <<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2014/06/12/dieselveturit-olivat-puuttuva-linkki-sahko-ja-hoyryvetureiden-valilla>>

Paikkatietoikkuna: Historialliset ilmakuvat. Maanmittauslaitos. Luettu 21.3.2023. <<https://kartta.paikkatietoikkuna.fi/>>

Pallonen, Kalle 2016. Mikkelin Urheilupuisto täyttää 100 vuotta. Luettu 27.3.2023. YLE uutiset. <<https://yle.fi/a/3-8603720>>

Peltola, Kalevi 2011: Bongaa Heinolan maisemat restauroidussa Café Tornissa. Heinola-Seura. Luettu 27.3.2023.

< https://heinolaseura.fi/tapahtumat_2011/vesitornin_kahvila.htm >

Perälä, Reijo 29.09.2007: Rautateiden sähköistys käynnistyi 1960-luvulla – Ensimmäisenä valmistui rataosuus Helsingistä Kirkkonummelle. YLE Elävä arkisto. Luettu 21.3.2023.

< <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2007/09/29/hoyryvetureista-sahkojuniin> >

Postikortti, Asemarakennus. Luettu 21.3.2023.

Finna: <<https://www.finna.fi/>>

Resiina, Vaunut-sivuston valokuvat. Luettu 22.3.2023.

Heinolan asemarakennus. Valokuvaaja Markku Meriluoto 14.09.1969.

< <http://vaunut.org/kuva/54515?u=1192> >

Tulipyörä: Heinolan asema. Luettu 22.3.2023.

<<https://tulipyora.home.blog/heinolan-rautatie/>>

< <https://tulipyora.home.blog/vierumaen-asema/> >

Turun Urheilupuisto. Luettu 27.3.2023.

< <https://www.turku.fi/kulttuuri-ja-liikunta/ulkoilualueet/puistot/urheilupuisto> >

Vanhat painetut kartat, Maanmittauslaitos

Peruskartta 1965, lehti 3112 08. Luettu 22.3.2023.

<<http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/> >

Veirto, Tuija 2019: Heinolan lintutarha haluaa laajentua vanhan linja-autoaseman alueelle – "Tekisimme sinne englantilaistyyppisen puiston". YLE uutiset 28.2.2019. Luettu 21.3.2023. < <https://yle.fi/a/3-10666330> >

Wikipedia: Dm6 ja Dm7. Luettu 22.3.2023.

<https://fi.wikipedia.org/wiki/Dm6_ja_Dm7>

Viuhko, Ari 2017: Heinolan Matkahuolto muuttaa joulukuun alussa Kaivokadulle. Itä-Häme 7.10.2017. Luettu 21.3.2023.

< <https://www.itahame.fi/paikalliset/789887> >

Henkilökohtainen tiedonanto

Sirpa Juuti, amanuenssi, Heinolan kaupunginmuseo

Mikko Kantola, liikuntapaikkahoitaja, Heinolan kaupunki

Keijo Lehtinen, Heinola

Kuva: Supin vanhaa työläisasutusta harjun juurella. Rakennuksista on edelleen olemassa kuvassa keskellä näkyvä kahdella piipulla varustettu Salmisen talo. / Heinolan kaupunginmuseon kokoelma.

VIITTEET

- ¹ Pöyhö 1987, 21; Endén 1989, 168–169.
- ² Viluksela 1937, 88; Endén 1989, 169; Tulipyörä.fi: Heinolan rautatie.
- ³ Iltanen 2011, 267-269.
- ⁴ Iltanen 2011; Rautatierakennusten piirustukset, Heinola asema-alue.
- ⁵ Iltanen 2011, 267-269.
- ⁶ Iltanen 2011, 269.
- ⁷ Heinolan keskusta-alueen puistoselvitys 1922, 66.
- ⁸ Kuusela 2021.
- ⁹ Tulipyörä.fi: Vierumäen asema.
- ¹⁰ Rautatierakennusten korjausohjeet 2. Museovirasto 1999.
- ¹¹ Rautatierakennusten korjausohjeet 2. Museovirasto 1999.
- ¹² Rautatierakennusten piirustusluettelo: Heinola; Lukkarinen 2012.
- ¹³ Rataprofiili, piirros asema-alueesta; Viluksela 1937, 91.
- ¹⁴ Paluulippu 2001, 14.
- ¹⁵ Tulipyörä.fi: Heinolan rautatie
- ¹⁶ Paluulippu 2001, 26.
- ¹⁷ Iltanen 2011, 269.
- ¹⁸ Wikipedia: Dm6 ja Dm7.
- ¹⁹ Perälä 2007; Matilainen 2014.
- ²⁰ Lukkarinen 2012.
- ²¹ Aseman puisto ja pihat 2005, 2.
- ²² Lukkarinen 2012.
- ²³ Paluulippu 2001, 63.
- ²⁴ Lukkarinen 2012.
- ²⁵ Lukkarinen 2012.
- ²⁶ Lukkarinen 2012.
- ²⁷ Lukkarinen 2012.
- ²⁸ Rautateiden arkkitehtuuria 1984; Iltanen 2011.
- ²⁹ Cederberg 1948, 159–161.
- ³⁰ Cederberg 1948, 159–161.
- ³¹ Endén 1989, 55.
- ³² Herranen 1998, 164.
- ³³ Arkkitehtuurimuseon tietopaketit, Vesitornit.
- ³⁴ Peltola 2011.
- ³⁵ Arkkitehtuurimuseon tietopaketit, Vesitornit.
- ³⁶ Asola 2003.
- ³⁷ Endén 1989, 24 - 25.
- ³⁸ Sirpa Juuti, maaliskuu 2023.
- ³⁹ Heinolan kaupunki. Ajankohtaista.
- ⁴⁰ Heinolan Lintutarhan Ystävät ry, historia ja toiminta.
- ⁴¹ Veirto, Tuija 2019.
- ⁴² Liikuntaympäristöt kulttuuriperintönä, 25 ja 27.
- ⁴³ Herranen 1998, 299; Museovirasto. Hyvinvointi-Suomen liikuntaympäristöt.
- ⁴⁴ Heinolan kyliltä ja kaduilta.
- ⁴⁵ Hortus Fennicus 2001.
- ⁴⁶ Hyvinvointi-Suomen liikuntaympäristöt 2011-2012.
- ⁴⁷ Pallonen 2016.
- ⁴⁸ Heinolan lintuhoitola.

Harjupuisto

Harjupuisto on valtakunnallisesti merkittävää kulttuuriympäristöä [2](#), ja se on luokiteltu myös maakunnallisesti arvokkaaksi Maakuntakaavaa varten vuonna 2005 tehdyssä MARY selvityksessä. [3](#)

Harjupuisto on yksi maamme varhaisimmista kaupunkipuistoista.

Heinolanharju kuuluu Salpausselkien harjujaksoon. Harjua oli käytetty laidunmaana ennen sen metsittämistä 1800-luvun loppupuolella ja se on aiemmin ollut siis paljon avoimempaa maisemaltaan. Siellä nykyisin kasvavat männyt ja lehtikuuset ovat istutettuja. [1](#) Jo 1850-luvulla kirkon ympärille oli istutettu pieni puistikko, jota laajennettiin harjulle ja harjun eteläpää Jyrängönvir-

ran puolella istutettiin kaupungin aloitteesta 1860-luvulla, pastori J. F. Svinhufvudin puistosuunnitelman mukaan. [1](#)

Harjun laella on sijainnut maamerkki jo ennen nykyistä vesitorniä. Magnus von Wrightin vuonna 1850 Heinolasta piirtämässä piirroksessa Harjun laella näkyy tuulimylly. Tuulimylly on sijainnut kuvan perusteella lähes samassa paikassa kuin nykyinen vesitorni.

Kauppias Ulrik Lindholm testamentasi kaupungille harjun keskikohtala olleet käsityöläisten asuintontit ja alue varattiin testamentin mukaisesti puistoalueeksi. Vuosina 1900–1901 harjun eteläpäähän rakennettiin harjupaviljonki kylpylävieraiden viihdyttämiseksi. [1](#)

Heinolanharju oli yhtenäinen, kunnes vuoden 1936 asemakaavassa liikennetarkaisu linjattiin siten, että Kauppakatu kaavoitettiin kulkemaan harjun läpi. Harjupaviljongin ja vesi-

Harjupaviljonki harjun päällä vuonna 2021.

Tässä Magnus von Wrightin lyijykynäpiirroksessa *Heinola 1850* harju on esitetty avoimena ja puuttomana kaupungin taustalla. /Kansallislageria

Asemakaava vuodelta 1936, laatija E. Kaalamo. Kaupunki laajeni merkittävästi ja asemakaavoitettu alue laajeni idässä käsittämään koko nykyisen Tommolan. Kauppakatu linjattiin harjun läpi. /HKMA

tornin välinen alue muuttui sen myötä voimakkaasti, kun sotien jälkeen harjuselänteen poikki rakennettiin uusille asuinalueille ja rautatieasemalle vievä ja Kauppakatuun yhdistyvä Tommolankatu [1](#).

Nykytila

Harjupuisto on ainutlaatuinen puistoalue, joka on ollut aina osa Heinolan viheralueverkostoa ja puistona 1860-luvulta asti. Harjualueen laajuus on säilynyt hyvin.

Harjulta avautuu pitkiä näkymiä ympäröivään maisemaan ja kaupunkiin. Puusto on kasvanut kookkaaksi ja peittää joistain suunnista maa-merkinä toimivan vesitornin. Harjupuistossa on heikosti levähdyspaikkoja ja näköalapaikkoja.

Harjun eteläpäätyä lukuunottamatta harjupuistoa ei tiettävästi ole toteutettu tilallisen puistosuunnitelman mukaan. Harjun käyttö on vaihdellut aikojen saatossa, metsäisestä luonnontilasta laitumeksi ja uudelleen

istutetuksi metsäksi. Puiston elinkaari on ollut muuttuva prosessi.

Jyrkkärinteiselle Harjulle pääsee autolla pohjoisesta, missä sijaitsee myös pieni pysäköintialue.

Nykyinen puusto on istutettu eteläosaan 1860-luvulla ja pohjoisempi osuus istutettiin 1890-luvulla. [2](#)

Viistoilmakuva Heinolasta 1950-luvulta. Kauppakatu on puhkaistu harjun läpi. /HKMA

Liittyminen ympäristöön

- Heinolanharju on jyrkkärinteinen, ja rajautuu selkeästi ympäristöstään korkeuserojen vuoksi.
- Harjupuisto liittyy etelässä maise-
mallisesti Jyrängönvirtaan ja sen
ylittäviin rautatie- ja maantiesiltoihin.

Kasvillisuus

- Harjun kasvillisuus on luonnonvaraisen kaltaista istutettua metsää.
- Harjupuistojen alueelta tai sen läheisyydessä on tehty havain-
toja uhanalaisista ja harvinaisista kasvilajeista. Harjupuistossa viihtyy myös uhanalaisia ja sil-
mälläpidettäviä perhoslajeja. 3

Kulkuväylät ja oleskelualueet

- Puistokäytävät ja -polut ovat pääasiassa kivituhkaa, nousu pohjoisesta vesitornille on asfaltoitu.
- Harjupuiston reitistö on paikoin jyrkkä ja epätasainen, ja reitit vaativat kunnostamista.
- Harjulla on vähäisesti levähdys- ja näköalapaikkoja.

Harjupuiston rakennukset, reitit, portaat ja ympäristö. Puusto on merkitty viitteellisesti. Keltaisella on merkitty kivituhkareitit ja harmaalla asfalttireitit.

Näkymät ja maisema

- Harjupuistosta avautuvat Heinolan laajimmat näkymät ympäröivään maisemaan ja kaupunkiin.
- Erityisen arvokkaita ovat Harjupaviljongilta sekä vesitornilta avautuvat näkymät.
- Vesitorni on suojeltu maamerkki, jonka näkyminen ympäristöönsä tulee huomioida Heinolaa kehitettäessä. Puusto on kasvanut kookkaaksi ja peittää vesitornin joistain suunnista, kuten Kirkkolammen suunnalta.

Näkymä harjupuistosta Jyrängönskoskelle 2021.

Harjupaviljongista avautuvat Heinolan laajimmat näkymät. Näkymä Harjupaviljongista vuonna 1910. / HKMA

Harjupuiston tärkeät näkymät. Sinisellä Harjupaviljongista avautuvat laajat näkymät, joiden näkymäala tulisi ottaa huomioon lähiseudun suunnittelussa, sekä vesitorni Kirkkokadun ja Kirkkorinteen näkymäpäätteenä. Sinisellä katkoviivalla potentiaalinen, kehitettävä näkymälinja Kirkkolammelta vesitornille, joka tällä hetkellä on umpeenkasvanut. Oranssilla on korostettu Harjupuiston kaksi suojeltua rakennusta

Rakennukset, rakenteet, kalusteet ja varusteet

- Kaupunki rakensi keväällä 1900 Harjupuistoon kylpylaitostoimintaa tukevan kahvilapaviljongin 4. Rakennus on suojeltu. Harjupaviljonki ympäristöineen on luokiteltu valtakunnallisesti arvokkaaksi kulttuuriympäristöksi 5.
- Heinolan vesitorni on asemakaavalla suojeltu rakennus. Se on merkittävä maamerkki. Vesitorni sijaitsee Harjupuiston pohjoisessa osassa.
- Harjupuiston pohjoisosan oleskelupaikan kalusteet ovat ränsistyneitä.

Heinolan vesitorni Harjupuistossa 1963 kauppakadun suunnalta. /HKMA

Harjupaviljonki vuonna 2021.

Harjupaviljonki 1900. Kuvassa metsä on vielä nuorta. /HKMA

Vesitorni vuonna 2021.

Häiriöt

- Saapuminen harjulle tapahtuu avoimelta ja jäsenymättömältä risteysalueelta.
- Reitit paviljongille ovat paikoin hyvin jyrkkiä, ja niiden kunnostus olisi tarpeen.
- Harjupuiston puusto on kasvanut kookkaaksi ettei vesitorni hahmotu enää maamerkinä kaikkialle ympäristönsä. Pohjoisesta saavuttaessa vesitorni ei näy puuston takaa.

Harjupuiston arvokkaat ominaispiirteet

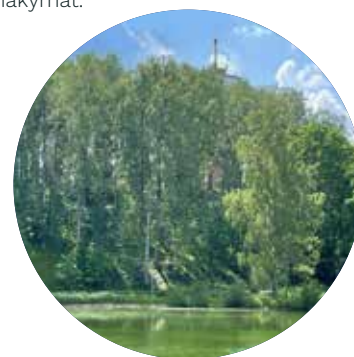
- Harjupuisto on yli sata vuotta vanha julkinen kaupunkipuisto, jonka laajuus on pitkälti säilynyt, lukuun ottamatta kauppakadun linjausta harjun läpi.
- Harjupaviljonki on historiallinen, suojeltu rakennus, josta avautuu Heinolan laajimmat näkymät ympäröivään maisemaan.
- Harjupuiston pohjoisosista avautuu hienot näkymät Kirkkolammelle.
- Vesitorni näkyy Tornikujan päätteenä Kauppakadulle ja Kirkkokadun päätteenä Perspektiiville. Se on tärkeä ja suojeltu maamerkki.

Muutoksensietokyky

- Harjupaviljongilta avautuu hyvin laaja näkymä, joka tulisi huomioida alueelle kohdistuvissa muutoksissa. Näkymäalalla ei saisi tapahtua maisemakuvaan vaikuttavia näkymää heikentäviä muutoksia.
- Vesitornin näkymäalan huomioiminen kaupungin ympäristöön kohdistuvissa muutoksissa.

Harjupaviljongin laajat näkymät.

Kirkkolammen näkymä vesitornille. Korkea puusto peittää näkyvyyden.

Lähteet:

1. Heinolan kaupunki, Heinolan kansallisen kaupunkipuiston tarinakartta < <https://heinola.maps.arcgis.com/apps/MapJournal/index.html?appid=aa8d86d1650541118cef79688144fe83>>. Viitattu 06.09.2021
2. RKY 2009. Museovirasto. Harjupuisto. < http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=3953>, Viitattu 19.10.2021
3. Heinolan kaupunki. 2008. Heinolan ydinkeskustan osayleiskaava 2020. Osayleiskaavan selostus. dnro 363/41/000/2007
1. Ahola, T. 2021. Heinolan kylpylä, rakennushistoriaselvitys. Heinolan kaupunki, kaavoitus.
2. RKY 93. Museovirasto. Harjupuisto < http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=3953>, viitattu 25.11.2021

Kehittämissuositukset

Harjuvuiston käyttö- ja hoitosuunnitelman laatiminen

Vesitornin näkyvyyden parantaminen ja näkymälinjojen avaaminen

Vesitornin näkyvyyttä maamerkinä parannetaan avaamalla näkymiä kasvillisuutta karsimalla. Näkymän parantaminen Kirkkolammen suuntaan eheyttää Kirkkolammen selkeämmin osaksi Harjuvuiston kokonaisuutta.

Oleskelu- ja näköalapaikkojen lisääminen

Harjun harjalle rakennetaan lisää oleskelu- ja näköalapaikkoja, mikä parantaa puiston virkistysarvoa. Harjulla on tällä hetkellä vain yksi oleskelupaikka vesitornin pohjoispuolella, joka on kuluneen näköinen. Saapuminen harjulle tapahtuu tällä hetkellä avoimelta risteysalueelta, eikä reitti hahmotu selkeästi virkistysreitiksi. Reittiä korostetaan esimerkiksi kyltillä ja valaistuksella, sekä parantamalla vesitornin näkyvyyttä reitin päätteenä Kauppakadun suunnalta. Reittien selkeyttäminen parantaa Harjuvuiston yleisilmettä.

Reittien kunnostaminen

Harjupaviljongille johtavat reitit A.F. Airon kadulle johtavat portaat sekä kunnostetaan. Kunnostamista on suunniteltu kesälle 2022. Myös Vanhat kiviourut rinteestä käytävältä putsataan näkyviin.

Virkistysreitin yhtenäistäminen ja harjujen yhdistäminen kevyen liikenteen sillalla

Harjujen yhdistäminen kevyen liikenteen sillalla parantaisi puistoreittien jatkuvuutta ja yhdistäisi eteläharjun pohjois- ja Kirkkolammen kanssa paremmin yhtenäiseksi virkistysalueeksi.

Jos harjut yhdistetään sillalla, pääsee harjun harjalla kulkemaan koko matkan ilman kauppakadun aiheuttamaa katkosta.

Harjuvuiston rakennukset, reitit, portaat ja ympäristö. Puisto on merkitty viitteellisesti.

Oranssilla on korostettu Harjuvuiston kaksi suojeltua rakennusta. Keltaisella on merkitty kivituhkareitit ja harmaalla asfalttireitit.

Sinisellä on merkitty Harjupaviljongista avautuvat laajat näkymät, joiden näkymäala tulisi ottaa huomioon lähi-seudun suunnittelussa, sekä vesitorni Kirkkokadun ja Kirkkorinteen näkymäpäätteenä. Sinisellä katkoviivalla on merkitty potentiaalinen, kehitettävä näkymälinja Kirkkolammelta vesitornille, joka tällä hetkellä on umpeenkasvanut.

Heinolan Ratakadun alueen luontoselvitykset 2022

Timo Metsänen, Pekka Inkinen, Jari Kaitila & Juuso Paappanen
17.12.2022

LUONTOSELVITYS
METSÄNEN

Rudolfintie 14 A, 00870 Helsinki | +358 44 54 84 625 | www.metsanen.com

1 JOHDANTO.....	3
2 ALUEEN SIJAINTI JA YLEISKUVAUS.....	3
3 AINEISTOT, MENETELMÄT, SELVITYKSET JA EPÄVARMUUSTEKIJÄT. 4	
3.1 Aiemmat tutkimukset ja selvitykset.....	5
3.2 Olemassa olevat muut aineistot.....	5
3.3 Vuonna 2021 ja 2022 tehdyt selvitykset.....	6
3.3.1 Luontotyytit.....	6
3.3.2 Pesimälinnusto.....	7
3.3.3 Perhoset.....	7
3.3.4 Mesipistiäiset.....	10
4 TULOKSET.....	12
4.1 Luontotyytit ja kasvillisuus.....	12
4.1.1 Uhanalaiset luontotyytit ja kasvillisuus.....	13
4.1.2 Lakikohteet.....	21
4.2 Pesimälinnusto.....	21
4.3 Perhoset.....	25
4.3.1 Päiväperhoset.....	25
4.3.2 Uhanalaiset perhoset.....	26
4.4 Mesipistiäiset.....	40
5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA SUOSITUKSET.....	45
5.1 Luontotyytit ja lakikohteet.....	45
5.2 Pesimälinnusto.....	46
5.3 Perhoset.....	46
5.3.1. Tuloksiin vaikuttaneista tekijöistä ja tulosten tulkinnasta	
.....	46
5.3.2. Johtopäätökset ja suositukset.....	47
5.4 Mesipistiäiset.....	52
5.4.1 Tuloksiin vaikuttaneista tekijöistä ja tulosten tulkinnasta	
.....	52
5.4.2 Johtopäätökset ja suositukset.....	52
5.5 Suositukset jatkoselvityksistä ja toimenpiteistä.....	54
LIITTEET.....	57

Kannen kuva: Harjupaviljongin viereinen paahderinne © Timo Metsänen, 2022.

*Muut kuvat © Timo Metsänen, Jari Kaitila ja Juuso Paappanen, 2022
Karttojen pohjakartat © Maanmittauslaitos, 2022.*

1 JOHDANTO

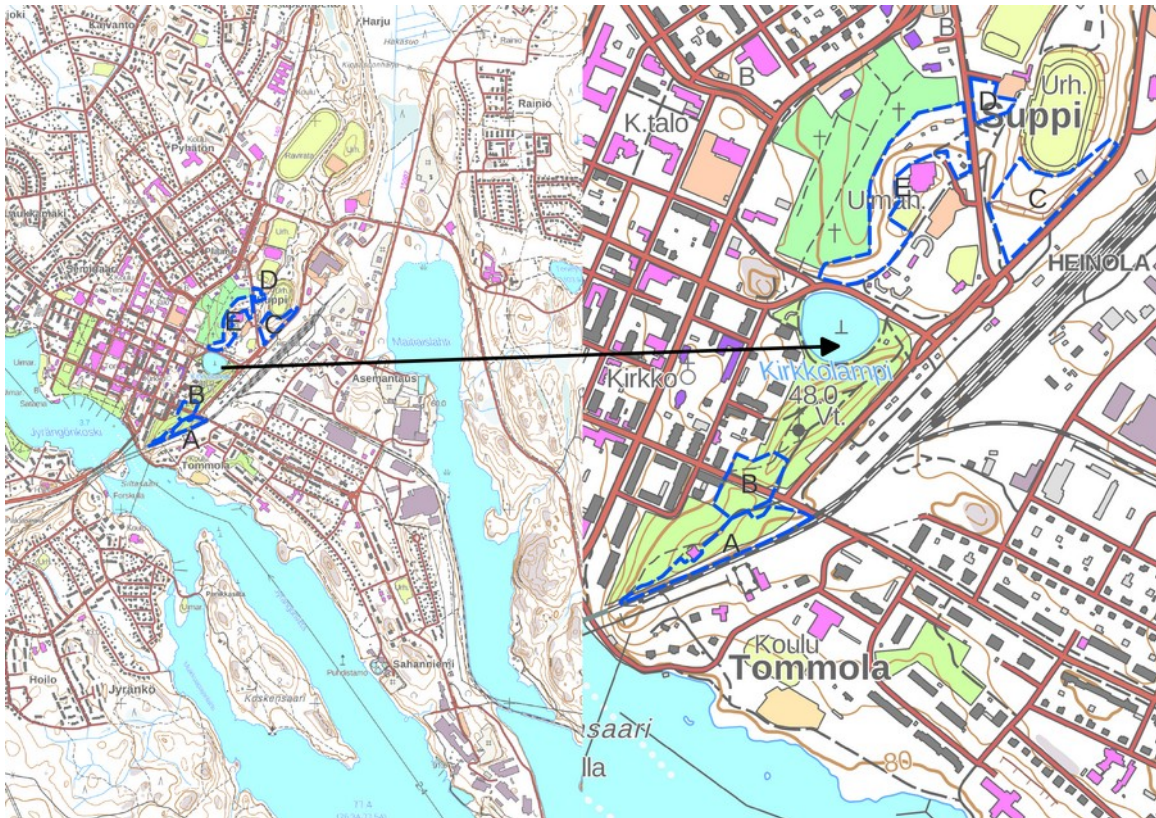
Heinolan kaupunki tilasi kesällä 2021 Luontoselvitys Metsäselältä Ratakadun alueelle luontoselvitykset. Selvitysten tavoitteena oli tuottaa alueelta maankäytönsuunnittelua varten riittävät luontotiedot asemakaavoitusta ja arvokkaiden luontokohteiden hoidon suunnittelua varten. Työt käsittivät niin sanottujen lakikohteiden ja arvokkaiden luontotyyppien, pesimälinnuston, perhosten ja huomionarvoisten putkilokasvien kartoittamisen. Maastotyöt alueella tehtiin huhti-elokuussa 2022.

Luontoselvityksen maastotöistä (pesimälinnusto, luontotyytit) ja raportoinnista vastasi ympäristösuunnittelija (AMK) ja luontokartoittaja (eat) Timo Metsänen. Lisäksi työhön osallistuivat Pekka Inkinen (päiväperhoset) ja Juuso Paappanen (mesipistiäiset) sekä Jari Kaitila (mikroperhoset).

2 ALUEEN SIJAINTI JA YLEISKUVAUS

Heinola sijaitsee keskellä Päijät-Hämettä, eteläboreaalisella kasvillisuusvyöhykkeellä, Järvi-Suomen ja Lounaismaan eli vuokkovyöhykkeen metsäkasvillisuuslohkojen rajalla. Selvitysalueet sijaitsevat Heinolan keskustan itäpuolella, Heinolanharjun, Kirkkolammen ja Lintuhoitolan alueella. Alueella on kaupunkimetsiä, ulkoilureittejä, tiestöä Kirkkolampi, Lintuhoitola, uimahalli ja ns. Miljoonaluiskan luonnonsuojelualue, joka on paahderinne.

Alla on esitetty selvitysalueen sijainti ja kohteet (A–D) taustakarttapohjalla (Kuva 1). Selvitysalueiden pinta-ala on yhteensä noin 5,1 hehtaaria.

Kuva 2-1. Alueen sijainti ja osaselvitysalueet peruskarttapohjalla.

3 AINEISTOT, MENETELMÄT, SELVITYKSET JA EPÄVARMUUSTEKIJÄT

Luontoselvityksen tarkoituksena oli tuottaa asemakaava-alueelta laadukas ja maankäyttö- ja rakennuslain mukainen riittävä luontoselvitys kohteen maankäytönsuunnittelua ja luontovaikutusten arviointia ja hoitotoimien suunnittelua varten. Tarjouksen mukaisesti alueen luontoselvitykseen sisältyivät seuraavat asiat:

-Luontotyypit

- Luonnonsuojelulain mukaiset luontotyypit
- Metsälain mukaiset erityisen tärkeät elinympäristöt
- Vesilain mukaiset suojeltavat vesiluontotyypit (Luvun 2 11§:n kohdan 1 ja luvun 3 2§:n kohdan 8 mukaiset kohteet)
- Uhanalaiset luontotyypit (LUTU)

-Huomionarvoinen kasvillisuus

- selvitetään luonnonsuojeluasetuksella rauhoitettujen ja uhanalaisten lajien esiintyminen selvitysalueella

-Pesimälinnusto

- selvitetään luonnonsuojeluasetuksella rauhoitettujen ja uhanalaisten lintujen ja lintudirektiivissä mainittujen lajien reviirit ja pesäpaikat
(*Ympäristöhallinnon ohjeiden mukaisesti 3 kerran kartoituslaskentana*)

-Perhoset

- Inventoidaan alueen perhoslajistoa painottaen uhanalaisten lajien etsintää

-Mesipistiäiset

- Inventoidaan alueen perhoslajistoa painottaen uhanalaisten lajien etsintää

3.1 Aiemmat tutkimukset ja selvitykset

Alueella ei ole tehty aikaisempia asemakaavatasoisia luontoselvityksiä, mutta Miljoonaluiska ja Harjupaviljongin rinne ovat tunnettuja perhospaikkoja ja ovat sisältyneet muun muassa v. 2006–2007 tehtyyn Heinolan erityisesti suojeltujen perhoslajien selvitykseen (Sundell, Nieminen & Nupponen, 2008) sekä v. 2012 tehtyyn Tommolän selvitykseen (Nupponen, 2012).

3.2 Olemassa olevat muut aineistot

Julkaisuiden ja raporttien lisäksi aluetta koskevia muita työssä käyttökelpoisia (paikkatieto)aineistoja pyrittiin hankkimaan eri organisaatioilta. Hankittuja tai tarkastettuja aineistoja olivat:

Suomen ympäristökeskus (SYKE)

- Luonnonsuojelualueet (yksityiset ja valtion)
- Natura 2000 -alueet
- Pohjavesialueet

- Koskiensuojelulain suojellut vesistöt
- Luonnonsuojeluohjelma-alueet
- Soidensuojelun täydennysehdotus

LUOMUS

- Laji.fi portaali.

Päijät-Hämeen liitto

- POSKI -hankkeen loppuraportti (2013)
- Päijät-Hämeen ekologisen verkoston päivitys ja laajat yhtenäiset metsäalueet (2013)
- Päijät-Hämeen hiljaiset alueet (2012)

BirdLife Suomi

- Kansainvälisesti tärkeiden lintualueiden rajaukset (IBA-alueet)
- Kansallisesti tärkeiden lintualueiden rajaukset (FINIBA-alueet)

Päijät-Hämeen lintutieteellinen yhdistys ry (PHLY)

- Maakunnallisesti arvokkaiden lintualueiden (MAALI) hankkeen aineistot

3.3 Vuonna 2021 ja 2022 tehdyt selvitykset

3.3.1 Luontotyytit

Tässä luontoselvityksessä on paikannettu luonnonsuojelulain (29 §) suojeltavien luontotyyppien, metsälain (10 §) erityisen arvokkaiden elinympäristöjen ja vesilain (2 luvun 11§:n mukaisten kohteiden sekä 3 luvun 2 § kohdan 8 kohteiden) luontotyyppien lisäksi muut luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeät kohteet. Kasvillisuusselvityksen perusteella tunnistettiin ja rajattiin alueella esiintyvät uhanalaiset ja silmälläpidettävät luontotyytit noudattaen julkaisun ”Suomen luontotyyppien uhanalaisuus” (Kontula & Raunio, 2018) luokittelua, jonka perusteella on osoitettu huomionarvoiset kohteet: edustavimmat uhanalaiset ja silmälläpidettävät luontotyytit sekä metsälakikohteet ja vesilain mukaiset luontotyytit.

Luontotyyppikartoituksen osana etsittiin huomionarvoisia putkilokasveja. Luontotyyppikartoitus toteutettiin rajaamalla kohteet maastossa

suoraan paikkatiedoksi ja tarvittaessa kuvioiden rajoja tarkennettiin ilmakuvioiden perusteella, laadittiin kasvillisuuskuvaus ja määritettiin luontotyyppi sekä arvioitiin sen edustavuutta.

3.3.2 Pesimälinnusto

Linnustaselvitys tehtiin yleisesti käytettyjä lintukartoitusmenetelmäohjeita soveltaen (Koskimies & Väisänen 1988 ja Luonnontieteellisen keskusmuseon kesäatlasmenetelmän ohjeet).

Selvitysalue käsitti kaikki osa-alueet sekä niiden väliset alueet. Alue käytiin läpi kolme kertaa lintujen pesimäkauden aikana. Alue kuljettiin kullakin kartoituskierroksella hitaasti edeten ja kattavasti läpi niin, että mikään paikka ei jäänyt reitistä yli 50 m:n päähän. Linnustokartoitusten havainnointikierrokset tehtiin varhaisina aamuina-aamupäivinä 26.4., 17.5. ja 7.6. Kartoitusaamuina säät olivat sopivia havainnointiin, enimmäkseen aurinkoisia, ja tuuli oli korkeintaan kohtalainen. Lintujen havaittavuus oli hyvä.

Kartoituksessa pyrittiin selvittämään reviirien painopisteet ja niiden lukumäärät selvitysalueella uhanalaisten ja Lintudirektiivin I-liitteen lajien osalta. Kaikki lintuhavainnot selvitysalueelta ja sen välittömästä läheisyydestä merkittiin QField -ohjelmalla suoraan paikkatietoaineistoksi, johon havaintotyytit eriteltiin (laulavat koiraat, parit, varoittelevat linnut, pesät, poikueet tai muuten pesintään/reviiriin viittaavat havainnot). Merkintöjen perusteella tulkittiin alueen linnuston parimäärät, jotka on esitetty myöhemmin taulukossa.

Selvästi muutolla levähtämässä havaitut tai muuten alueella kiertelevät linnut jätettiin pois.

3.3.3 Perhoset

Perhosia selvitettiin alueilla kahden asiantuntijan toimesta, Jari Kaitila selvitti uhanalaista lajistoa, erityisesti mikroperhosia ja Pekka Inkinen päiväperhosia.

Uhanalaiset perhoset

Suomesta tunnetaan yhteensä yli 2 600 perhoslajia, joista Suomessa vaikiintuneiksi vuoden 2019 uhanalaisarviointissa arvioitiin 2 362 lajia (tai alalajia). Punaisen kirjan lajeja perhosissa 716, joista luokiteltiin johonkin uhanalaisluokkaan (CR, EN, VU) 421 lajia, Koska lajisto on laaja ja yksittäiset lajit ovat havainnoitavissa vain lyhyinä jaksoina pitkin kasvukautta, perhosselvityksiä kohdennetaan yleensä niin, että inventoinneissa keskitytään suojelullisesti merkityksellisimpien lajien inventointiin. Tällöin kohderyhmänä ovat luontodirektiiviin sisältyvät lajit, erityisesti suojeltavat lajit ja muut uhanalaiset lajit.

Kustannustehokas perhosselvitys aloitetaan yleensä ns. esiselvityksellä, jossa maastokäynnillä havainnoidaan selvitysalueen elinympäristöjä sekä kasvillisuutta ja näiden sekä lajien tunnetuttujen levinneisyyksien perusteella puntaroidaan laji lajilta, mille kohdelajeista selvitysalueelta löytyy lajin esiintymisen mahdollistavia elinympäristöjä. Sen jälkeen varsinaisissa selvitykset suunnitellaan ja toteutetaan niin, että kaikkien esiselvityksessä valikoituneiden lajien esiintyminen selvitetään.

Tässä työssä esiselvitys toteutettiin 24.8.2021 ja varsinaisia selvityksiä tehtiin 29.5.2022 (ilta), 6.-7.6.2022 (ilta-yö), 13.-14.6.2022 (ilta-yö), 3.-4.7.2022 (ilta-yö-varhaisaamu) ja 14.-15.7.2022 (ilta-yö). Esiselvityksessä hyödynnettiin hyonteiskasvi.fi -sivustoa, jonka avulla tuotettiin listaus Hämeen ELY-keskuksen alueella potentiaalisesti esiintyvistä kohdelajeista. Kaikki maastotyöt toteutettiin kohdelajien havainnoinnin kannalta suotuisissa, pääosin erittäin hyvissä sääoloissa.

Päiväperhoset

Suomesta on tavattu 123 päiväperhoslajia vuoden 2021 loppuun mennessä. Päijät-Hämeessä on havaittu 82 päiväperhoslajia ja Heinolassa 74. Karkeasti yleistäen voidaan sanoa, että päiväperhoslajien lukumäärä vähenee pohjoista kohti Keski-Lappiin asti, ja sieltä pohjoiseen taas kasvaa jonkin verran. Tämä johtuu siitä, että Suomi on pitkä maa, ja pohjoisimpien kuntien tunturialueilla elää sinne sopeutunut lajisto, jota ei Muonio-Kuusamo -akselia etelämpää tavata. Osa maassamme tavatuista lajeista on sangen harvinaisia, jotkut vain yhden kerran havaittuja. Havaintoaktiivisuus eri puolella maata on erilainen, ja se väistämättä vaikuttaa siihen, miten ja missä perhoslajeja havaitaan. Eteläisin Suomi ja Tunturi-La-

pin jotkin alueet ovat kattavasti retkeiltyjä, Keski-Suomesta ja eteläisimmästä Lapista havaintoja on pitkällä ajanjaksolla vähemmän. Tämä kaikki mainitaan tässä siksi, että voidaan suhteuttaa todennäköisyys jonkin päiväperhoslajin löytämiselle yhden kesän aikana yhdeltä alueelta 10–12 tunnin havainnointijakson aikana. Esimerkkinä voidaan mainita, että vuonna 2021 Heinolan Lusista tavattiin 47 päiväperhoslajia. Havaintoretkiä tehtiin säännöllisesti koko kauden aikana maaliskuun lopulta lokakuulle.

Päiväperhosten osalta vuosi 2021 oli lähes ennätyksellisen hyvä. Kulunut vuosi oli taas toisesta ääripäästä. Alueiden välillä on tietenkin vuosittain eroa; jossain perhosia saattaa olla hyvinkin, jossain toisaalla vain vähän. Eikä ole vuotta etteikö jokin perhoslaji olisi tavallista runsaampi tai harvinaisempi. Harvinainenkin laji on helpompi löytää, jos on etukäteen tiedossa paikka, jossa laji on esiintynyt. Tällöin voidaan melko helposti todeta, esiintyykö kyseinen laji siellä edelleen. Kun etsitään yleisesti lajeja, jotka mahdollisesti esiintyvät jollakin tietyllä paikalla jolla ei ole aikaisemmin havainnoitu, tulokset ovat paljon epävarmempia johtopäätösten tekemiseen. Mitä lyhyempi havainnointijakso on kyseessä, sitä suuremmat epävarmuustekijät.

Ensimmäinen käynti alueella tapahtui 7.6. 2022. Sääolosuhteet perhosten havainnointiin olivat hyvät. Lämpötila 18–21 astetta, lännenpuoleinen tuuli vähäistä. Toisen kerran paikalla käytiin 27.6. 2022. Hellettä oli tuolloin jatkunut 4 päivää, ja se jatkui vielä viikon retken jälkeen, joten päivän siirtäminen eteenpäin ei ollut mahdollista. Vaikka päiväperhoset lämmöstä ja auringosta pitävätkin, on ilmeistä että pitkään jatkunut kova kuivuus ja kuivuus eivät ole useimmille lajeille mieluisia.

Päivälämpötilamaksimi pysyi kymmenisen vuorokautta kolmenkymmenen asteen tienoilla. Havainnointi aloitettiinkin jo varhain aamupäivällä, jolloin oltiin vielä alle hellerajan. Kolmas käynti tapahtui 20.7. 2022. Tuolloin vallitsi navakka tuuli, 5–6 m/s, mutta kartoitetulla alueella tuulta ei juurikaan huomannut, sillä etenkin rautatien alue on laaksomaisena rakenteena hyvässä tuulensuojassa. Viimeinen käynti alueelle tehtiin 15.8., jolloin osuttiin jälleen keskelle hellejaksoa, joka jatkui 13 päivää. Havainnointi aloitettiin jälleen aikaisin aamulla, jolloin lämpötila ei ollut vielä kiunnut huippuunsa. Kokonaisuutena vallitsevien säätilojen voidaan katsoa olleen vähintäänkin hyvät.

Havainnointia suoritettiin haavia apuna käyttäen. Valtaosin havainnointi tapahtui silmillä tarkkailemalla. Mukana oli lisäksi kamera, mutta tunne-

tusti eläväisten perhosten kuvaaminen on haastavaa. Ensimmäisellä kerralla alue haravoitiin tarkasti läpi. Myöhemmillä kerroilla keskityttiin enemmän perhosten kannalta parhaimpiin paikkoihin.

3.3.4 Mesipistiäiset

Johdanto

Mesipistiäiset ovat myrkkypistiäisiin kuuluva hyönteisryhmä, jonka lajeja on Suomessa 241. Lajimäärä on samaa luokkaa kuin Suomen pesimälintujen. Mesipistiäiset ovat erikoistuneet käyttämään toukkina ravintonaan siitepölyä, jota emo tai työläiset niille keräävät. Elintapojensa vuoksi ne ovat tärkeitä pölyttäjiä sekä myös tärkeä osa avointen ympäristöjen ravintoverkkoja. Monet lajit ovat uhanalaistuneet niittyjen ja muiden avoimien elinympäristöjen vähetessä. Harvinaistuneille lajeille tärkeimpiä elinympäristöjä ovat kuivat ja lämpimät hiekkaiset paikat, joissa kasvaa runsaasti ja monipuolisesti eri kukkakasveja, kuten kedot, niityt, pienlentokentät, ratapenkat ym. Hiekkamaa on tärkeä ominaisuus, sillä iso osa lajeista pesii maahan kaivamissaan koloissa. Osa lajeista taas vaatii lahoppuun koloja pesäpaikoikseen. Suurin osa lajeista ei ole valikoivia suosiemiensa kukkien suhteen, mutta muutamat suosivat tai vaativat tiettyjä kukkia, esimerkiksi purtojuurimaamehiläinen ja ruusuruohomaamehiläinen käyvät ruusuruoholla, pukinjuurimaamehiläinen suosii ahopukinjuurta ja vuohenkellosoukkomehiläinen käy kellokasveilla.

Elintapojen puolesta mesipistiäiset voidaan jakaa seuraaviin ryhmiin:

- 1) Erakkomehiläiset. Naaras rakentaa yksin pesän ja kerää jälkeläisilleen siitepölyä. Pesä voidaan kaivaa maahan tai hyödyntää valmiita koloja lahoppuussa tai kasvinvarsissa. Tähän ryhmään kuuluu valtaosa Suomen mesipistiäisistä.
- 2) Erakkomehiläisten pesäloiset. Käen tapaan naaraat munivat erakkomehiläisten pesiin, jossa toukkaa tappaa erakkomehiläisen toukan, jonka jälkeen käyttää sille kerätyn siitepölyn ravinnokseen. Ryhmään kuuluu useita mehiläisryhmiä.
- 3) Yhteiskuntalajit. Yksi naaras (kuningatar) lisääntyy ja jälkeläiset (työläiset) hoitavat sisaruksiaan, joista osa kehittyy uusiksi kuningattariksi. Ryhmään kuuluu tarhamehiläinen, suurin osa kimalaisista

sekä osa hieta- ja vakomehiläisistä.

- 4) Yhteiskuntaloiset. Naaras menee kimalaisen pesään ja tappaa kuningattaren ottaen sen paikan. Isäntälajin jälkeläiset (työläiset) hoitavat loislajin jälkeläisiä. Tähän ryhmään kuuluvat loiskimalaiset.

Menetelmät

Keskeisin kartoitusmenetelmä oli aktiivihavainnointi haavia apuna käyttäen. Sen lisäksi käytettiin nk. keltalautasia. Ainoastaan yhden päivän kerrallaan maastossa olevat pienet muovilautaset houkuttelevat hyönteisiä värinsä avulla kukkien tavoin. Pyydynesteenä on pelkkää vettä ja tippa saippuaa, joten ne ovat turvallisia ja helppoja käyttää myös taajamissa, minkä lisäksi sivusaalis jää niissä varsin pieneksi. Lautasia käytettiin yhteensä 23 kpl jaoteltuna seitsemään lautasryhmään (3 kpl per ryhmä, pl. kohde A, jossa 4 kpl per ryhmä). Lautaset olivat paikoillaan jokaisen maastopäivän ajan, yhteensä n. 32 h. Lautasryhmien sijainnit on esitetty kartassa 1.

Maastotöiden ajankohta, vuorokaudenaika sekä sääolot sovitettiin niin, että kohteiden lajistosta saatiin mahdollisimman kattava kuva. Eri lajit esiintyvät eri vuodenaikoina, joten maastopäivät jaettiin koko kesän ajalle (ks. taulukko 3.1). Keväällä esiintyviä mesipistiäisiä ei kartoitettu, sillä niiden joukossa ei ole uhanalaisia tai muuten huomionarvoisia lajeja. Potentiaalisimpia alueita painotettiin maastotöitä kohdennettaessa.

Taulukko 3.1. Maastoselvitysten ajankohta ja sääolosuhteet

Päivämäärä	Kartoitusaika	Lämpötila	Sää	Olosuhteet mesipistiäisten selvittämiseen	Huomioita
15.6.2022	8:40-15:30	17°C-22°C	Aurinkoista ja tyyntä	Erinomainen	
4.7.2022	8:05-15:25	20°C-28°C	Aurinkoista, kuumaa ja kuivaa	Tyydyttävä	Erittäin kuiva jakso edelsi kartoituspäivää
31.7.2022	9:40-15:35	17°C-24°C	Puolipilvistä ja tyyntä	Erinomainen	
12.8.2022	8:33-14:40	20°C-27°C	Aurinkoista ja tyyntä	Erinomainen	

Juuso Paappanen on tehnyt kaikki maastotyöt, mesipistiäisten tunnistamisen sekä raportoinnin. Tunnistamisessa käytettiin erityisesti Fauna Helvetica -sarjan teoksia (Amiet ym. 1999, 2001, 2004, 2007, 2014) sekä ki-

malaisten osalta Suomen kimalaiset -kirjaa (Parkkinen ym. 2018). Lisäksi pienimuotoisesti käytettiin seuraavia teoksia: Straka & Bogusch 2011, Falk & Lewington 2015 ja Smit 2018. Nimistön ja Suomen lajiluettelon osalta on noudatettu Lajitietokeskuksen nimistöä (www.laji.fi).

Uhanalaisuusluokkien osalta käytetään tuoreimpia vuoden 2019 arvioinnin tuloksia (Paukkunen ym. 2019). Luokista käytetään seuraavia lyhenteitä:

LC = Elinvoimainen
 NT = Silmälläpidettävä
 VU = Vaarantunut

EN = Erittäin uhanalainen
 CR = Äärimmäisen uhanalainen
 RE = Hävinnyt

4 TULOKSET

4.1 Luontotyytit ja kasvillisuus

Selvitysalueen luontotyytit koostuvat pääosaksi erilaisista kulttuurivaikutteisista alueista. Eteläisin alue A on Harjupaviljongin ja junaradan välistä paahderinnettä sekä puistometsää. Kohde B on paahteinen luiska tieleikkauksessa Kauppakadun molemmin puolin, johon sisältyy myös puustoa. Alue C on ns. Miljoonaluiskan luonnonsuojelualue ja sen alapuolinen puistoalue sekä yläpuolinen metsäalue. Kohde D on nurmialue, jolla kasvaa muutama koivu. Kohde E on lintuhoitolan ja hautausmaan välinen rinnemetsä.

Uhanalaisten luontotyyppikohteiden edustavuutta arvioitiin viisiportaisella asteikolla: erinomainen–hyvä–kohtalainen–heikko–ei luontotyyppi. Edustavuuteen vaikuttaa mm. kuinka hyvin kohteen ominaispiirteet vastaavat tyytin kuvausta, lajistoa, puuston ikää ja erirakenteisuutta, lahoppuuston määrää, vesitaloutta sekä vieraslajien esiintyminen.

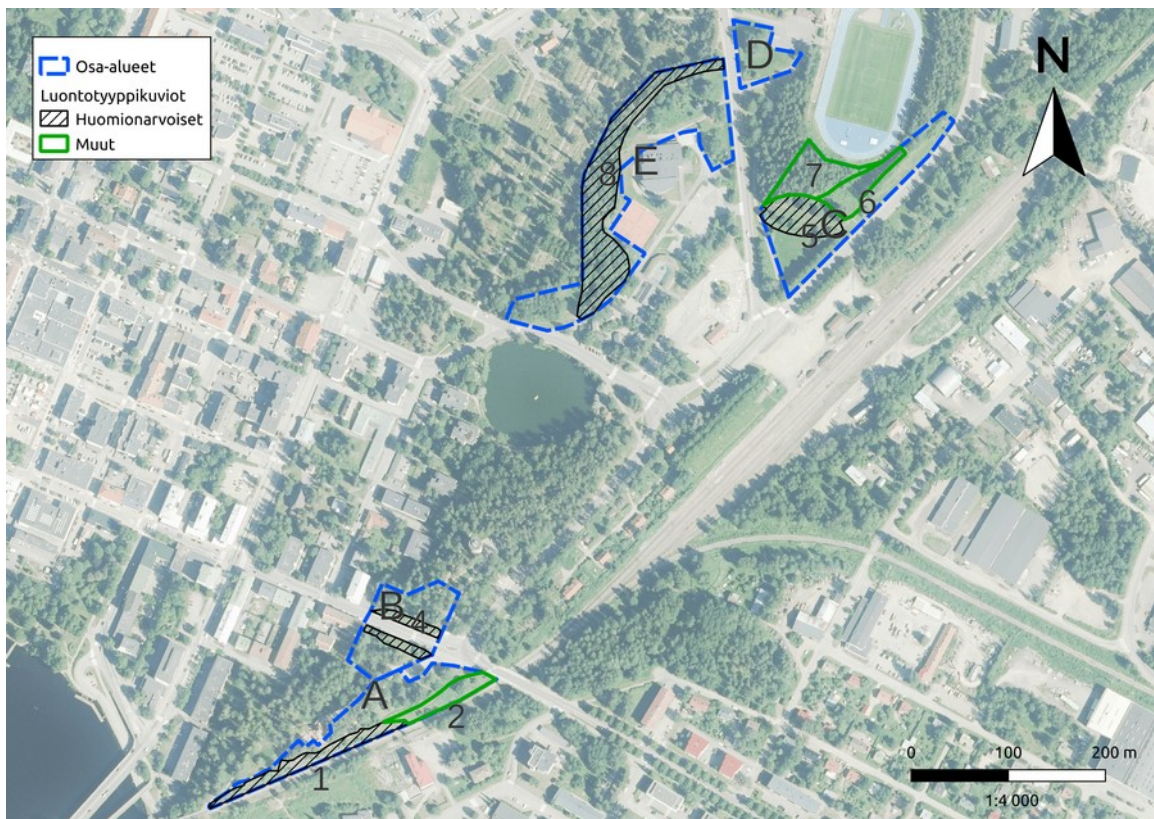
Luonnontilaisuutta arvioitiin neljäportaisella asteikolla: Luonnontilainen–vähän heikentynyt–heikentynyt–täysin muuttunut.

Luokat pohjautuvat Natura -luontotyyppien inventointiohjeen määrittelyihin (Airaksinen, A & Karttunen, K. 2001) ja uhanalaisten luontotyyppien kuvauksiin (Kontula, T. & Raunio, A. 2019).

Luontotyyppin uhanalaisuusluokka on ilmaistu yleisesti käytetyllä kirjainlyhenteellä: EN erittäin uhanalainen, VU vaarantunut, NT silmälläpidettävä, DD tiedot puutteelliset eli luontotyyppin uhanalaisuutta ei ole Suomessa arvioitu.

4.1.1 Uhanalaiset luontotyypit ja kasvillisuus

Alueelta rajattiin kahdeksan luontotyyppikohdetta, joista viiden arvioitiin olevan edustavuudeltaan vähintään hyviä ja luonnontilaisuudeltaan ovat vähintään luokassa vähän heikentynyt tai kohde on ennallistettavissa. Kuviot esitetään kuvan 4.1. kartalla.

Kuva 4.1. Ratakadun osa-alueet, luontotyypit ja muut kuviot

Osa-alue A

Eteläisin osa-alue koostuu Heinolanharjun päällisosasta (hoidettua puistoa) ja Harjupaviljongin eteläpuolelle sijoittuvasta rinteestä, joka laskee jyrkästi junaradan varteeseen. Alue on ihmisen muokkaamaa ja ei koostu varsinaisesti luontaisista luontotyypeistä. Osa-alueelle rajattiin

kuitenkin kaksi kuviota (1. ja 2.) joista kuvion 1. voi rinnastaa ketoihin, jotka kaikki ovat uhanalaisuusluokaltaan äärimmäisen uhanalaisia (CR) luontotyyppejä. Kuviota voisi luonnehtia lähinnä karuksi pienruohokedoksi, joka on rehevöitymässä. Erityisesti haavat ja vaahterat ovat levittäytymässä rinteeseen varjostaen sitä.

Ylös kirjattua lajistoa: ketokaunokki, mäkitervakko, pietaryrtti, huopakeltano, ruusuruoho, harmio, pukinjuuri, jänönapila, mäkikuisma, mansikka, juolavehnä, isomaksaruoho, pujo, tummatulikukka, palsternakka, ukonpalko, ja metsänätkelmä. Uhanalaista ketorusojuurta (*Buglossoides arvensis* -ryhmä) löydettiin läheltä rataa kukkineena heinäkuussa. Laji on erittäin uhanalainen (EN). Vuosina 2017–18 kohteelta on löydetty myös ketonukkaa. Lajitietokeskuksen havaintojen mukaan rinteessä on ollut pieni muutamien yksilöiden esiintymä. Laji on erittäin uhanalainen (EN).

Kuva 4.1. A-alueen ketomaista rinnettä (kuvio 1.).

Kuvio 2. voidaan luonnehtia tuoreeksi niityksi, joka on umpeen kasvamassa, mutta ihmisvaikutusta on tässäkin kohteessa. Valtalajeina muun muassa koiranheinä, vuohenputki, vadelma, pujo sekä vaahteraa levinneenä.

Kuva 4.2. A-alueen niittymäisempi osa (kuvio 2.)

Osa-alue B

Osa-alue on Tommolankadun ja Heinolanharjun leikkaus. Katu jakaa kohteen kahdeksi jyrkähköksi rinteeksi (kuviot 3. ja 4.). Molemmissa rinteissä on jäljellä ketomaisuutta ja ketojen lajistoa, mutta rinteet ovat heinittymässä. Eteläisempi rinne (kuvio 3.) on kasvamassa nopeammin umpeen ja jopa vaahteran sekä pihlajan vesat kasvavat jo siinä. Muuta lajistoa: nurmipuntarpää, kissankello, mesiangervo, poimulehtilaji, nokkonen, ruusuruoho, niittyleinikki, mäkitervakko ja siankärsämö.

Kuva 4.3. B-alueen eteläpuoleinen rinne (kuvio 3.)

Pohjoispuolen rinne (kuvio 4.) omaa vielä keski- ja yläosastaan ketomaisuutta, mutta reunoilla ja alarinteessä heinät ovat jo vallitsevia. Lajistoa: ketokaunokki, pietaryrtti, harmio, lampaannata, siankärsämö, ahusolaheinä ja rätvänä.

Myös nämä kuviot ovat muodostuneet ihmistoiminnan seurauksena, mutta voidaan rinnastaa ketoihin (CR). Molempien kuvioiden tila ja 'luonnontilaisuus' on kuitenkin heikentynyt huomattavasti.

Loput alueesta on hoidettua puistoa, jossa kasvaa enimmäkseen mäntyjä.

Kuva 4.4. B-alueen pohjoisempi rinne (kuvio 4.) on paahteisempi kuin vastakkainen kuvio.

Osa-alue C

Osa-alue C jää Reumantien, Urheilukadun ja urheilukentän muodostamaan kolmioon. Alueen keskeisin luontoarvo on ns. Miljoonaluiskan luonnonsuojelualue.

Osa-alueen eteläosa ja kaistale koilliseen ovat puistoa ja nurmikkoa, jota reunustavat istutetut katujen varsien puistolehmukset. Omiksi kuvioikseen rajattiin Miljoonaluiska (5.), viereinen niittymäinen osa (6.) ja pohjoisosan metsäkuvio (7.).

Miljoonaluiska on paahteinen etelään avautuva rinne, josta on perustettu luonnonsuojelualue. Kohdetta voidaan pitää luontotyyppinä lähinnä karuna pienruohoketona (CR), mutta myös tämä kohde on ainakin osittain syntynyt ihmistoiminnan seurauksena. Kuvion tärkein kasvilaji on erittäin uhanalainen (EN) ketonukki, joka on myös Heinolan nimikkokasvi. Lajilla on rinteessä vielä vahva esiintymä. Muuta lajistoa: harmio, idänkeulankärki, siänkärsämö, lampaannata, mäkitervakko, ketokaunokki, rätvänä, pietaryrtti, ahosuolaheinä, keltamaite ja ruusuruoho.

Kuva 4.5. C-alueen Miljoonaluiskan paahteisinta yläosaa ja penkki.

Miljoonaluiskasta koilliseen, harjun päällä oleva tasaisempi alue on hyvin umpeenkasvanut. Kuvio kuitenkin rajattiin (kuvio 6), sillä se on ennallistettavissa niityksi. Kuviota reunustaa koivurivistö tien puolelta. Kuviolle on kasvamassa jo haavan ja mäntyjen taimia. Muita ylöskirjattuja lajeja olivat eri apilat, koiranheinä, pukinjuuri, hiirenvirna, niittynätkelmä, kultapiisku ja kissankello.

C-alueen pohjoisosa on metsää, jossa kasvaa enimmäkseen mäntyjä, mutta myös koivuja, vaahteroita, pihlajaa ja tuomea. Yleisilme on avara, mutta myös tiheikköjä on siellä täällä. Yläosassa kuviota on kivikkovyö. Kielo on kuviolla erittäin runsas. Muita lajeja: sinivuokko, metsäkastikka, aho-orvokki, nuokkuhelmikkä, lillukka, metsäkerrossammal, mustikka, lillukka, puolukka, oravanmarja, mansikka, koiranheinä, hiirenvirna, paimenmatara, peurankello, ruusuruoho ja päivänkakkara. Metsä- ja luontotyyppinä kuvio on lähinnä tuoretta kangasta (VU), paikoin rehevämpää. Puusto ei ole kuitenkaan kovin iäkstä joka laskee luontotyyppin edustavuutta kohtalaiseksi ja luonnontilaisuuden heikentyneeksi. Kuvio numeroitiin numeroksi 7.

Kuva 4.6. C-alueen koillisosan umpeen kasvavaa lakitasannetta kuviolla 6.

Kuva 4.7. C-alueen lakiosan metsäkuvion kieloja ja puustoa.

Osa-alue D

Osa-alue D on hoidettu nurmikko, jossa kasvaa koivuryhmä ja kadunvarressa on orapihlaja-aita. Osa-alueen eteläreunassa, kävelytien ja nurmialueen välissä on kapea kaistale, jota ei ole leikattu yhtä intensiivisesti. Sen lajistoon kuuluu muun muassa harmio, siankärsämö, nokkonen, voikukka, vuohenputki, kissankello, juolavehnä, paimenmatara, huopakeltano, piennarpoimulehti, nurmirölli ja punanata. Alue ei ole luontotyyppi.

Kuva 4.8. D-alueen reunan kasvikaistale.

Osa-alue E

Osa-alueen E pohjoisosa on vanhaa pihapiiriä ja jossa on edelleen rakennuksia. Piholla kasvaa muun muassa omenapuita. Kuvion laajin osa on hautausmaahan rajautuva rinnemetsä, joka rajattiin kuvioksi 8. Osa-alueen eteläosassa on vielä pieni kuvio puistomaista nurmirinnettä ja puustoisempaa puistomaista hoidettua rinnettä.

Rinnemetsä on melko luonnontilaisen kaltaista, sekapuustoinen lehtomainen kangas (VU). Paikoin luontotyyppi on karumpaa ja paikoin

jopa lehtomaisia laikkuja. Pääpuulajeina mänty ja koivu. Lahopuuta esiintyy, mutta vielä melko niukasti. Luontotyypin luonnontilaisuus on vähän heikentynyt ja edustavuus on luokkaa hyvä.

Kuva 4.9. E-alueella oli paikoin kalliokielloa.

4.1.2 Lakikohteet

Alueelta ei tavattu luonnonsuojelulain, vesilain tai metsälain mukaisia kohteita.

4.2 Pesimälinnusto

Pesimälinnustoseselvityksessä alueella havaittiin 28 lajia, joiden tulkittiin pesivän tai pitävän reviiriään alueella. Osa näistä lintujen reviireistä ovat selvitysalueen rajalla sijaitsevia, mutta myös nämä lähireviirit/osittaisreviirit, joiden painopiste on tulkittu selvitysalueen rajalle tai hieman sen ulkopuolelle ovat mukana taulukossa 4.1. Uhanalaisten sekä silmälläpidettävien lajien havainnot esitetään myös kuvan 4.10. kartalla.

Alueen linnusto koostuu kaupunkiympäristöön ja lähimetsiin sopeutuneista lajeista.

Huomionarvoisten lajien esiintyminen ei painotu erityisesti mihinkään osaan aluetta.

Alueella tavattiin uusimmassa uhanalaisuusraportissa (Lehikoinen ym. 2019) erittäin uhanalaisiksi (EN) luokiteltuja lajeja kaksi (=viherpeippo ja varpunen) ja yksi vaarantunut (VU) laji (=haapana). Äärimmäisen uhanalaisia lajeja (CR) ei alueella todettu. Muut uhanalaiset lajit; tukkasotka ja naurulokki tulkittiin pesimättömiksi. Varsinaisten uhanalaisuusluokkien lisäksi tavattiin kaksi silmälläpidettävää lajia (NT), joiden kannan väheneminen voi johtaa tulevaisuudessa uhanalaistumiseen. Nämä olivat västäräkki ja harakka. Muut selvitysalueen lajit olivat luokitukseltaan elinvoimaisia (LC). Hyvin harvinaisia tai erityisesti suojeltavia lajeja ei selvitysalueella havaittu.

Lisäksi huomionarvoisiin lajeihin voidaan lukea EU:n lintudirektiivin I liitteen lajit (dir) ja Suomen kansainväliset vastuulajit (EVA), joiden Euroopan kannasta merkittävä osa pesii tai esiintyy Suomessa. Suomella on erityisvastuu näiden lajien kantojen säilymisestä elinvoimaisina. Direktiivilajeja alueella ei tavattu, EVA-lajeista esiintyivät haapana ja leppälintu.

Taulukko 4.1. Ratakadun alueen pesimälinnut v. 2022. Huomionarvoiset lajit lihavoitu. Taulukon uhanalaisluokat ovat EN=erittäin uhanalainen, VU=vaarantunut, NT=silmälläpidettävä LC=elinvoimainen.

Laji	Uhanalaisuusluokka	Suomen erityisvastuulaji	parit/reviirit	Lisätietoja
Haapana	VU	x	1	Kirkkolammella
Sinisorsa	LC		3?	Kirkkolammella, tulkinta vaikeaa joutolintujen vuoksi
Tukkasotka	EN			Vapautettu tarhalta?
Naurulokki	VU		-	ruokavieraita, ei pesi
Kalalokki	LC		1	
Kesykyyhky	LC		1-?	vähintään yksi reviiri tarhalla
Sepelkyyhky	LC		1	
Käpytikka	LC		1	
Västäräkki	NT		1	
Punarinta	LC		3	
Leppälintu	LC	x	2-3	
Mustarastas	LC		2-3	
Räkättirastas	LC		28-31	
Punakylkirastas	LC		1-2	
Hernekerttu	LC		1	
Lehtokerttu	LC		3	
Pajulintu	LC		6	
Harmaasieppo	LC		3	
Kirjosieppo	LC		10	
Sinitiainen	LC		12-14	
Talitiainen	LC		13-15	
Harakka	NT		1-2	
Naakka	LC		1	
Varis	LC		1-2	
Kottarainen	LC		5	
Varpunen	EN		0-1	
Pikkuvarpunen	LC		6-7	
Peippo	LC		14-17	
Viherpeippo	EN		1-2	
Tikli	LC		1	

4.3 Perhoset

4.3.1 Päiväperhoset

Alueelta tavattiin kaikkiaan 29 päiväperhoslajia, joista lista alempana. Uhanalaisia päiväperhoslajeja havaittiin yksi, kalliosinisiipi (*Scolitantides orion*), jota tavattiin kaksi yksilöä junaradan reunavallilta mansikan kukilta Harjupaviljongin kohdalla (kuvio A). Lajin ravintokasvi on isomaksaruoho, jota kasvaa ratapohjalla etenkin sähkölaitoksen kohdalla isoinakin kasvustoina. Paikka on avoin, lämmin ja suojainen, ja siksikin kaikin puolin sopiva kalliosinisiiven esiintymiselle. Avoimien ketojen ja kallioiden tapaisten paikkojen vähennyttyä jo pitkän aikaa on ihmistoiminnan muodostamien korvaavien paikkojen merkitys monille paahteisten ja avoimien alueiden perhosille suuri. Olosuhteet takaavat todennäköisesti jatkossakin ettei ratapohjaan pääse muodostumaan liikaa varjostavaa puustoa ja muuta kasvillisuutta. Kalliosinisiipi hyödyntää muuallakin Heinolassa ihmistoiminnan synnyttämää ja ylläpitämää maaston avoimuutta, joka on tärkeää lajin ravintokasvin isomaksaruohon kannalta, sillä se hukkuu helposti muuhun kasvustoon jos avointa maapohjaa ei ole. Lajia tavataan esimerkiksi Rautvuoren voimalinjan alustalla ja Pirholankankaan puutavaraterminaalin alueella, jotka ovat tällaisia ihmisen toiminnan sivutuotteena syntyneitä alueita.

Viimeisimmässä vuoden 2019 uhanalaisuusluokituksessa kalliosinisiipi on luokiteltu erittäin uhanalaiseksi lajiksi (EN, Endangered), joka tarkoittaa että lajilla katsotaan olevan tulevaisuudessa erittäin suuri uhka hävitä luonnosta. Lajilla on edelleen elinvoimaisia populaatioita ainakin Savonlinnan seudulla, Heinolan ja Asikkalan alueella, Lohjan seudulla sekä joissakin lounaisaariiston kunnissa. Lajia tavataan edelleen Heinolassa joillakin paikoilla säännöllisesti, ja sitä on tavattu uusiltakin alueilta. Esimerkiksi vuonna 2021 lajia löytyi suurin määrin Lusista sille epätyypillisestä elinympäristöstä rantalehdon tuntumasta pieneltä avokalliolta. Kolmeenkymmeneen vuoteen lajia ei ollut paikalta tavattu. Jos pieniäkin lajille sopivia elinympäristöjä löytyy jo asuttujen paikkojen läheisyydestä, ei lajin tulevaisuuden tarvitse Heinolassa olla kaikkein synkin.

Alueelta tavattiin lisäksi 28 muuta päiväperhoslajia. Nämä ovat systemaattisessa järjestyksessä: mansikkakirjosiipi (*Pyrgus malvae*), mustatäplähiipijä (*Carterocephalus silvicola*), lauhahiipijä (*Thymelicus lineola*), piipopaksupää (*Ochlodes sylvanus*), virnaperhoslaji (*Leptidea sp*), auroraper-

honen (*Anthocaris cardamines*), pihlajaperhonen (*Aporia crataegi*), lanttu-perhonen (*Pieris napi*), sitruunaperhonen (*Gonepteryx rhamnii*), pursuhopeatäplä (*Boloria euphrosyne*), niittyhopeatäplä (*Boloria selene*), angervo-hopeatäplä (*Brenthis ino*), keisarinviitta (*Argynnis paphia*), amiraali (*Vanessa atalanta*), ohdakeperhonen (*Vanessa cardui*), neitoperhonen (*Aglais io*), nokkosperhonen (*Aglais urticae*), suruvaippa (*Nymphalis antiopa*), herukkaperhonen (*Polygonia c-album*), tummapapurikko (*Lasiommata maera*), tesmaperhonen (*Aphantopus hyperantus*), paatsamasinisiipi (*Celastrina argiolus*), kangas-/ketosiinisiipi (*Plebeius argus/idas*), hopeasinisiipi (*Polyommatus amandus*), loistosinisiipi (*Polyommatus icarus*), pikkukultasiipi (*Lycæna phlaeas*) sekä kangasperhonen (*Callophrys rubi*).

Kaikki muut alueelta tavatut lajit ovat tavallisia lajeja Heinolan alueella. Muita harvinaisia ja/tai uhanalaisia päiväperhoslajeja ei havaittu.

4.3.2 Uhanalaiset perhoset

Heinola, esiselvitys 24.8.2021

Osa-alue A:

Osa-alue A:n perhosten kannalta arvokkaimmat alueet ovat jyrkässä radanvarsipenkereessä, mutta myös penkereen yläpuolella loivemmassa rinteessä sen vähemmän hoidetuissa kohdissa voi esiintyä huomionarvoista perhoslajistoa.

Kaakkoon aukeava ratapenger on erittäin paahteiden ja se on jo ennestään tunnettu esiintymäkohta useammalle uhanalaiselle perhoslajille. Ratapenkereen länsipään pietaryrttikasvustoissa (*Tanacetum vulgare*) on ollut erityisesti suojeltavan työräspussikoin (*Coleophora partitella*) EN Heinolan populaation runsain esiintymäkohta ja myös toinen erityisesti suojeltava laji, hiirenvirnaan (*Vicia cracca*) sidonnainen paahdekeulakoi (*Athrips amoenellus*) CR on esiintynyt ratapenkereellä. Alueella on havaittu myös erityisesti suojeltava kalliosinisiipi (*Scolitantites orion*), jonka ravintokasvia, isomaksaruoho (*Hylotelephium telephium*), kasvaa jonkin verran kivimuurin reunassa ja harvakasvuisimmissa kohdissa rinnettä. Osa-alueella kasvaa merkittävästi ketokaunokkia (*Centaurea scabiosa*) ja siihen sidonnaisen ja uhanalaisen (VU) punamykerökoin (*Metzneria aprilella*) tiedetään esiintyvän alueen kasvustossa. Ketokaunokki on myös erityisesti suojeltavan kaunokkikätkökääriäisen (*Cochylimorpha alternana*) ravintokasvi, josta Heinolassa ei kuitenkaan ole havaittu. Kaunokkikätkökääriäi-

sen lähin tunnettu esiintymä on melko lähellä Asikkalassa ja osa-alue on ilmiselvästi lajille potentiaalinen elinympäristö, joten kaunokkikätkökääriäisen esiintyminen on perusteltua selvittää samoin. Samassa yhteydessä selvitetään ketokaunokkiin sidonnaisen ketopeilikääriäisen (*Eucosma fulvana*) VU ja useammalla kaunokkilajilla toukkana elävien uhanalaisten isopussikoin (*Coleophora brevipalpella*) EN ja kaunokkipussikoin (*Coleophora conspicuella*) EN mahdollinen esiintyminen osa-alueella. Lisäksi alue arvioidaan potentiaalisesti elinympäristöksi erityisesti suojeltavalle ahdeyökköselle (*Athetis gluteosa*) EN, jonka esiintyminen Suomessa painottuu harjualueiden rataympäristöihin. Lajin lähimmät tunnetut esiintymät ovat Kouvolassa sekä Tampereella ja sillä on ollut esiintymiä vielä lähempänä Iitissä ja Lahdessa, joten myös tämän lajin esiintyminen on syytä tarkistaa.

Osa-alue B:

Osa-alue B käsittää kadun molemmilla puolin olevat penkereet, joilla kasvaa jonkin verran ketokaunokkia (*Centaurea scabiosa*), hiirenvirnaa (*Vicia cracca*), pietaryrttiä (*Tanacetum vulgare*) ja kohtalaisesti siankärsämöä (*Achillea millefolium*). Yleisvaikutelmaltaan varsinkin kadun länsipuolinen penger vaikuttaa turhan rehevältä, mutta näihin kasveihin sidonnaisten lajien, erityisesti punamykerökoi (*Metzneria aprilella*) VU, paahdekeulakoi (*Athrips amoenellus*) CR*, töyräspussikoi (*Coleophora partitella*) EN*, esiintymien on syytä tarkistaa, sillä ainakin kaksi ensin mainittua on aikanaan tavattu alueelta.

Osa-alue C:

Osa-alue C on suurelta osin laadukasta paahdeympäristöä ja merkittävää uhanalaisten perhosten esiintymisaluetta. Alueella on mm. erityisesti suojeltavan paahdekeulakoin (*Athrips amoenellus*) CR runsain tiedossa oleva esiintymä Suomessa. Myös toinen erityisesti suojeltava perhoslaji, purppurasammalkoi (*Bryotropha purpurella*) EN on esiintynyt alueella, mutta sen esiintymiskohdat tieluiskan yläpuolisella tasanteella vesakoituneen merkittävästi, joten esiintymä voi olla taantunut tai jopa hävinnyt. Lisäksi alueelta tunnetaan mm. ketokaunokkiin (*Centaurea scabiosa*) sidonnainen ja uhanalainen punamykerökoi (*Metzneria aprilella*) VU. Näiden lajien lisäksi selvitetään myös alueelta ennestään tuntemattomien ketokaunokkiin sidonnaisten lajien, kaunokkikätkökääriäinen (*Cochyliomorpha alternana*) EN*, isopussikoi (*Coleophora brevipalpella*) EN, kaunokkipussikoi (*Coleophora conspicuella*) EN ja ketopeilikääriäinen (*Eucosma fulvana*) VU, sekä töyräspussikoin (*Coleophora partitella*) EN* esiintyminen. Näistä viime mainittu saattaa elää osa-alueella siankärsämöllä (*Achil-*

lea millefolium).

Osa-alue D:

Osa-alue D on ympäristöltään hoidettua nurmea, jota reunustaa asfaltoitu pysäköintialue. Kylvetyn nurmen sekaan näyttää levinneen vain vähän muuta kasvillisuutta ja esiselvityksen perusteella voi todeta, että tällä osa-alueella ei esiinny huomionarvoista perhoslajistoa.

Osa-alue E:

Suurin osa osa-alueesta E on uhanalaisten perhosten kannalta vähämerkityksellistä, mutta paikoin alueella on vaativampaa, uhanalaisille perhosille merkityksellistä ketokasvillisuutta, mm. ketokaunokkia (*Centaurea scabiosa*). Yleisvaikutelmaltaan alue vaikuttaa monin paikoin umpeen kasvaaneelta ja turhan rehevältä ja joiltain osin taas liikaa hoidetulta. Punamykeröko (*Metzneria aprilella*) VU, paahdekeulakoi (*Athrips amoenellus*) CR*, töyräspussikoi (*Coleophora partitella*) EN* on aikanaan tavattu alueelta, joten näiden esiintyminen on syytä tarkistaa.

Taulukko 4.2. Yhteenvetotaulukko selvitystarpeesta

x = lajista aiempi havainto osa-alueelta, (x) = potentiaalisesti osa-alueella esiintyvä

Perhoslaji + Uhanalaisuus	Ravintokasvi	A	B	C	D	E
Paahdekeulakoi CR*	Hiiirenvirna	x	x	x		x
Töyräspussikoi EN*	Pietaryrtti, siankärsämö	x	x	x		x
Purppurasammalkoi EN*	Ei tiedossa (sammal???)			x		
Kalliosinisiipi EN*	Isomaksaruoho	x				
Ahdeyökkönen EN*	Pietaryrtti ym.	(x)				
Kaunokkikätkökääriäinen EN*	Ketokaunokki	(x)	(x)	(x)		(x)
Isopussikoi EN	Ketokaunokki	(x)	(x)	(x)		(x)
Kaunokkipussikoi EN	Ketokaunokki	(x)	(x)	(x)		(x)
Punamykeröko VU	Ketokaunokki	x	x	x		x
Ketopeilikääriäinen VU	Ketokaunokki	(x)	(x)	(x)		(x)

Varsinaiset lajiselvitykset

Varsinaiset lajiselvitykset toteutettiin kesällä 2022. Selvityksiä tehtiin kohdennetusti esiselvitykseen perustuen yhteensä 5:llä eri käynnillä, jotka kaikki tehtiin sääoloiltaan kohdelajien etsimisen kannalta hyvissä olosuhteissa. Käyntien ajankohdat ja kohdelajit on esitetty taulukossa 4.3..

Taulukko 4.3. Selvityskäyntien ajankohdat ja kohdelajit

Selvityksen ajankohta	Kohdelajit (aikuihin ellei toisin mainita)
29.5. (ilta)	Töyräspussikoi (toukka), paahdekeulakoi
6.-7.6. (ilta-yö)	Paahdekeulakoi, punamykerökoi, purppurasammalkoi, isopussikoi (toukka), kaunokkipussikoi (toukka)
13.-14.6. (alkuilta-ilta-yö)	Kalliosinisiipi (muna), paahdekeulakoi, punamykerökoi, purppurasammalkoi, isopussikoi (toukka), kaunokkipussikoi (toukka)
3.-4.7. (ilta-yö-aamu)	Ahdeyökkönen, töyräspussikoi, punamykerökoi, ketopeilikoi, kaunokkikätkökääriäinen, isopussikoi, kaunokkipussikoi
14.-15.7. (ilta-yö)	Ahdeyökkönen, töyräspussikoi, punamykerökoi, ketopeilikoi, kaunokkikätkökääriäinen, isopussikoi, kaunokkipussikoi

Selvityksissä havaittiin kohdelajeista kaikki selvitysalueelta aiemmin tunnetut lajit lukuun ottamatta purppurasammalkoita sekä aiemmin alueelta havaitsematon ketopeilikääriäinen. Kohdelajien esiintyminen ja havaitut yksilömäärät osa-alueilla esitetään taulukossa 4.4. * -merkintä tarkoittaa erityisesti suojeltua lajia.

Taulukko 4.4. Selvityskäyntien tulokset

Perhoslaji + uhanalaisuus	Ravintokasvi	A	B	C	D	E
Paahdekeulakoi (<i>Athrips amoenellus</i>) CR*	Hiirenvirna (<i>Vicia cracca</i>)	2		10		
Töyräspussikoi (<i>Coleophora partitella</i>) EN*	Pietaryrtti (<i>Tanacetum vulgare</i>), siankärsämö (<i>Achillea millefolium</i>)	3 (toukka) + 3 (aikuihin)				
Kalliosinisiipi (<i>Scolitantites orion</i>) EN*	Isomaksaruoho (<i>Hylotelephium telephium</i>)	10 (muna)				
Punamykerökoi (<i>Metzneria aprilella</i>) VU	Ketokaunokki (<i>Centaurea scabiosa</i>)	50		20		
Ketopeilikääriäinen (<i>Eucosma fulvana</i>)VU	Ketokaunokki (<i>Centaurea scabiosa</i>)	50		15		

Huomionarvoisimpien lajien esittely ja niiden elinympäristöjen hoidon tarve

Paahdekeulakoi (*Athrips amoenellus*) CR*

Esiintyminen: on kansainvälisestikin harvinainen laji, jolle tunnetaan paikallisia esiintymiä Etelä- ja Keski-Euroopan vuoristoissa sekä Ruotsissa Smålandissa ja Suomessa Järvi-Suomen Harjualueella. Suomessa lajille tunnetaan 2–3 esiintymää. Heinolassa laji esiintyy selvitysalueella, Hämeenlinnassa lajilla on 1 esiintymäkohta, jonka olemassaolo varmennettiin kesällä 2022 (Timo Nupponen, suullinen tieto) ja ilmeisesti myös Savonlinnassa on esiintymä, sillä sieltä on kesällä 2022 tavattu 3 yksilöä (Jari Rätty, Laji.fi).

Kuva 4.11. Paahdekeulakoi, joka otettiin näytteeksi Heinolasta.

Elintavat: Paahdekeulakoin ravintokasvi on Suomessa hiirenvirna (*Vicia cracca*), jonka lehtiä toukka syö verson kärjessä yhteen punottujen lehtien välissä kesäkuun lopulta heinä–elokuun vaihteeseen. Täysikasvuisena toukka pudottautuu maahan ja koteloituu karikkeeseen. Laji on yksisukupolvinen ja aikuiset ovat liikkeellä toukokuun puolivälin ja kesäkuun puolivälin välisenä aikana. Aikaisina vuosina jo toukokuun puolivälissä ja myöhemmin vuosina vielä kesäkuun puolivälissä. Päivisin lajin aikuiset piilottelevat karikkeessa tai kasvillisuudessa lähellä maanpintaa ja niitä havaitaan tällöin kasvillisuutta haavimalla vain satunnaisesti. Hämärissä, auringon laskun jälkeen lajin naaraat aktivoituvat ja nousevat ravintokasvinsa yläosiin ja niitä voi tällöin havaita ravintokasvia kevyesti haavimalla. Koiraat aktivoituvat vasta sitten, kun otsalamppu havainnoinnin tukena on välttämättömyys.

Eriytyinen, elinympäristöön liittyvä havainto Heinolassa tehdyissä inventoinneissa on ollut, että lajin yksilöitä ei käytännössä koskaan tapaa rinteiden alaosien "notkoista", vaikka siellä lajin ravintokasvia kasvaisi ja elinympäristö muutoin näyttäisi sopivalta elinympäristöksi (esim. osa-alue A penkereen alaosassa radan vieressä ja osa-alue C penkereen alarinteessä ja jalkakäytävän vieressä kasvaa paikoin runsaastikin hiirenvirnaa, mutta yhtään perhosta niistä ei tavattu tässä tai aiemmissa inventoinneissa).

Selvitysmenetelmät: Parhaiten lajin esiintyminen on selvitettävissä myöhään illalla ja alkuyöstä suoritettulla kasvillisuuden haavinnalla, jota kohdistetaan erityisesti kohtiin, joissa lajin ravintokasvia, hiirenvirnaa, kasvaa. Periaatteessa lajia voisi selvittää myös toukkavaiheessa heinäkuun loppupuolella, mutta tämä on työläämpi ja epävarmempi tapa, sillä toukkien löytämisessä ja tunnistamisessakin on haasteita.

Elinympäristön hoitomenetelmät: Lajin esiintymisaluetta hoidettaessa tulee huolehtia, että lajin toukkavaiheessa (kesäkuu–elokuun puoliväli) toukan ravintokasvia ei niitetä lainkaan tai vähintäänkin elinvoimaisen perhospopulaation kannalta esiintymiskohdan esiintymisalueesta jätetään niiton ulkopuolelle (ohjearvona 50–75 %) ja kohdetta kunnostetaan vuorovuotisuuteen perustuvalla suunnitelmalla.

Hoitotarve selvitysalueella: Lajin tilanne Heinolassa on heikentymässä. Osa-alueella C, joka on lajin tärkein esiintymisympäristö Suomessa, kasvillisuus on monin paikoin selvästi rehevöitynyt ja osin jopa vesakoitunut.

Nyt alueen inventoinnissa havaittiin vain 10 yksilöä kahden inventointikerran aikana, kun vuonna 2009 sama inventoija oli yhden käyntikerran aikana havainnut n. 150 yksilöä ja vuonna 2014 lyhyemmällä pysähdyksellä 20 yksilöä. Vaikka perhoslajien vuotuiset kannat vaihtelevat eikä havainnointi ole ollut standardoitua, on ilmeistä, että paahdekeulakoin tilanne osa-alueella C on merkittävästi heikentynyt ja elinympäristön tehostetulle hoidolle akuutti tarve.

Osa-alueella A:n alueella hiirenvirnaa kasvaa niukalti lähinnä ratapenkereen yläreunassa sekä ylempänä pääosin nurmikkona hoidetun alueen kaipa-alaisessa kohdassa, joka (ilmeisesti tarkoituksella) jätetään niittämättä. Myös aiempien vuosikymmenien aikana tilanne osa-alueella on ollut hyvin samankaltainen, mutta lisää elinympäristöä voisi kehittyä, jos juna-pekereen vesakoituneita (haapa) osia ennallistettaisiin.

Laji on esiintynyt niukkana aiemmin myös muilla osa-alueilla (Sundell ym. 2008), mutta nykyisin osa-alueilla on lajille soveltuvaa elinympäristöä erittäin vähän. Monin paikoin (osa-alueet B ja E) entiset elinympäristöt ovat umpeen kasvaneet tai vähintään rehevöityneet tai vaihtoehtoisesti periaatteessa potentiaalisia esiintymiskohtia hoidetaan tavalla, joka estää lajin esiintymisen (kohdat niitetään liian aikaisin kesällä, joka aiheuttaa alueella mahdollisesti kehittyvien toukkien kuoleman. Sekä osa-alueella B että E entisiä esiintymäkohtia olisi mahdollista ennallistaa ja lisäksi myös alueen hoitokäytäntöjen ajoitusta muuttamalla lajin tilanne paranisi.

Töyräspussikoi (*Coleophora partitella*) EN*

Esiintyminen: Euroopassa ja läntisessä Aasiassa laajalle levinnyt, mutta kaikkialla erittäin paikoittaisesti esiintyvä harvinainen laji. Lähialueiltamme laji tunnetaan Suomen lisäksi vain Latviasta sekä Norjasta (CR) ja Ruotsista (VU), joissa se on myös uhanalainen. Suomessa lajin esiintyminen on painottunut itärajan lähelle Parikkalaan ja Kiteelle sekä Ahvenanmaalle. Sen lisäksi laji on esiintynyt hajanaisemmin Kymenlaaksossa sekä Heinolassa.

Vielä 2000-luvun alkupuolella lajia havaittiin koko esitetyn levinneisyyden alueella, mutta 2010 jälkeen lajia on tavattu vain Kiteeltä (viimeksi 2011), Virolahdelta (2013) ja Heinolasta (2022). Laji on selvästi taantunut, mutta osaltaan havaintojen voimakasta vähenemistä selittänee se, että lajin etsintä on ollut vähäisempää sekä Parikkala-Kiteellä että Ahvenanmaalla.

Elintavat: Lajin toukka miinaa pietaryrtin (*Tanacetum vulgare*) ja siankärsämön (*Achillea millefolium*) lehtiä elo–toukokuussa suojakseen rakentamastaan mustasta toukkasäkistä käsin. Keskenkasvuinen toukka talvehtii. Aikuiset ovat lennossa kesäkuun lopulla ja heinäkuussa.

Kuva 4.12. Töyräspussikoi, joka otettiin näytteeksi Heinolasta 2022.

Selvitysmenetelmät: Lajia voi etsiä sekä toukka- että aikuisvaiheessa, mutta molempiin tapoihin liittyy haasteita. Toukkavaiheessa pietaryrtin lehdillä miinaamalla elävät toukat ovat suhteellisen helposti havaittavissa keväällä toukokuun puolivälin paikoilla (kun tuomi kukkii), mutta siankärsämöllä elävien toukkien löytäminen on sen sijaan varsin haasteellista. Pietaryrtin lehdistä toukat syömäjäljet (miinat) erottuvat vaaleina laikkui-
na ja niiden läheisyydestä voi löytää töyräspussikoin suurehkon ja mustan toukkapussin joko lehteen, ravintokasvin varteen tai ylivuotisiin kasvin-
varsiin kiinnittyneenä. Samaan ajankohtaan vuodesta pietaryrtillä (ja siankärsämöllä) miinaa myös toinen, huomattavasti yleisempi pihapussikoi

(*Coleophora trochilella*). Sen syömäjälki on muutoin identtinen töyräspussikoin syömäjäljen kanssa, mutta reikä, mistä toukka porautuu lehden sisään, on erilainen. Töyräspussikoilla reikä on suurempi eikä sen reunaan jää ulkonevaa rengasta kuten pihapussikoin tekemässä halkaisijaltaan pienemmässä reiässä.

Töyräspussikoin aikuiset ovat liikkeellä kesäkuun loppupuolelta heinäkuun puoliväliin ja myöhäisinä vuosina vähän sen ylikin. Ilmeisesti yksilöiden kehittymispaikan lämpöolosuhteista johtuen yksilöitä kuoriutuu suhteellisen pitkällä aikavälillä, mikä aiheuttaa sen, että muutoinkin ilmeisen harvalukuinen laji tavataan yleensä kovin yksitellen. Aikuiset ovat yöaktiivisia naaraiden ollessa aktiivisia alkuillasta ja koiraiden myöhemmin yöllä tai aamuyöllä. Lajin aikuisia voi houkutellessa valolla tai etsiä otsalampun valossa aktiivipyynnillä, mutta erityisen tehokkaita havainnointikeinoja aikuisten etsintään Suomen olosuhteissa ei ole tiedossa.

Elinympäristön hoitomenetelmät: Todennäköisesti loppukesällä tehty niitto ei muodosta lajille uhkaa, mutta varmaa tietoa tästä ei ole, joten elinympäristöä kunnostettaessa lajin elinympäristöä tulee hoitaa (niittää) vuorovuoteisesti niin, että jokaisena vuonna riittävän suuri, populaation elinvoimaisuuden takaava osa elinympäristöstä jää kokonaan hoitotoimien ulkopuolelle.

Hoitotarve selvitysalueella: Lajin tilanne Heinolassa ei näytä hyvältä, vaikka laadukkain esiintymiskohta osa-alueella A ratapenkereen lounaisosassa on hyvässä kunnossa eikä toistaiseksi tarvitse hoitotoimia. Laadukkaan elinympäristön pinta-ala on varsin pieni ja tärkeimmän esiintymiskohdan lisäksi muita, hieman heikompileaattuisia elinympäristölaikkuja tunnistettiin pirstaleisena vain osa-alue A:n muissa kohdissa. Lajille soveliaan elinympäristön määrää tulisi pyrkiä lisäämään kunnostamalla osaa osa-alueesta A sekä ennallistamalla elinympäristöjä osa-alueilla B, C ja D.

Kalliosinisiipi (*Scolitantides orion*) EN*

Esiintyminen: Laajalle levinnyt, mutta sporadisesti vuoristoissa esiintyvä palearktinen laji, jolle tunnetaan useita alalajeja. Suomessa esiintyvä alalaji *Scolitantides orion* ssp. *ultraornata* Verity, 1937 (aiemmin käytössä ollut ssp. *wahlgreni* Bryk, 1947 on nuorempi synonyymi), jonka levinneisyysalue on huomattavan suppea kattaen Keski-Ruotsin, eteläisen Suomen ja Venäjän Karjalan läntisimmän osan. Suomessa lajin esiintyminen painot-

tuu eteläisen Suomen harjualueelle ja lajin vahvimmat kannat ovat Lohja-Siuntion alueella, Heinolan ympäristössä sekä Saimaan rannoilla ja saaris-
sa. Vaikka lajille edelleen tunnetaan melko runsaasti esiintymiä, monia
niistä uhkaa laajalti umpeenkasvu ja/tai liikarehevoityminen.

Elintavat: Suomessa lajin toukka elää pelkästään isomaksaruoholla (*Hylotelephium telephium*). Naaras munii alkukesällä yksittäisiä munia ravinto-
kasvinsa lehdille. Munat kuoriutuvat toukat syövät kesä-heinäkuussa sekä
ravintokasvinsa lehtiä että vartta ja koteloituvat jo heinäkuussa (aikaisim-
mat jo kesäkuussa) maahan. Kotelo talvehtii. Suomessa esiintyvällä lajilla
on vain yksi sukupolvi, vaikka esim. etelämpänä esiintyvällä nimialalajilla
niitä voi olla kolmekin kesässä.

Kuva 4.13. Kalliosinisiiven munia isomaksaruoholla Heinolassa.

Selvitysmenetelmät: Lajin esiintyminen on suositeltavinta selvittää mu-
navaiheessa. Lajin valkeat munat ovat helposti havaittavia ja lajityypillisi-
nä myös helposti tunnistettavia. Toukan syömäjälki (varsi syöty poikki laji-

tyypillisellä tavalla) on lajityypillinen, mutta vaikeammin hahmotettavana munavaihetta epäluotettavampi selvitysmenetelmä. Myös aikuiset ovat helposti havaittavia, mutta aikuisten esiintyminen ei suoraan osoita, että havaintopaikka on lajin lisääntymisalue. Aikuiset kun käyvät ruokailemassa myös lisääntymiskohtien ulkopuolella.

Elinympäristön hoitomenetelmät: Lajin lisääntymiskohtiin ei yleensä tarvitse kohdistaa hoitoa vaan hoitotoimet kohdistetaan lähiympäristöön, jolloin poistetaan lisääntymiskohdan varjostuneisuutta (esim. puustoa kaatamalla) tai estetään rehevöitymistä (kasvillisuuden niittoa, sammaleen ja/tai jäkälien poistoa).

Hoitotarve selvitysalueella: Laji esiintyy vain osa-alueella A. Muilla osa-alueilla ei ole lajille soveliaista lisääntymisympäristöä. Lajilla ei ole toistaiseksi hoitotarpeita selvitysalueella.

Punamykerökoi (*Metzneria aprilella*) VU

Esiintyminen: Länsipalearktinen laji, joka Suomessa esiintyy pohjoisrajallaan eteläisessä Suomessa. Suomessa laji esiintyy hyvin hajanaisesti pieneköinä populaatioina (10-20 tiedossa) Ahvenanmaalta Savonlinnaan. Heinolan populaatio on yksi suurimmista ja pisimpään tiedossa olleista lajin populaatioista.

Elintavat: Laji on yöaktiivinen, mutta häirittyinä niitä voi tavata jo illan hämärtyessä. Suomessa lajin toukka elää pelkästään ketokaunokilla (*Centaurea scabiosa*), jonka siemeniä toukka syö syksyllä. Toukka talvehtii täysikasvuisena siemenkodassa ja myös koteloituu siemenkotaan keväällä. Aikuisia tavataan kesäkuun alkupuolelta heinäkuun alkupuolelle.

Selvitysmenetelmät: Lajia voi inventoida joko keräämällä ketokaunokin siemenkotia keväällä ja kasvattamalla niissä eläviä toukkia/koteloita aikuisiksi tai haavimalla ketokaunokin kehittyviä kukintoja iltahämärissä/alkuyöstä lajin lentoaikaan kesä(-heinä)kuussa.

Elinympäristön hoitomenetelmät: Jos lajin elinympäristöä hoidetaan niittämällä, niitto on suositeltava tehtäväksi osa-alueittain ja vuorovuotisella kierrolla. Niitettävällä alalla lajin toukat kasvavat toukat menehtyvät, joten koko alalla tehty niitto aiheuttaa lajin paikallisen sukupuuton.

Kuva 4.14. Punamykerökoi Heinolasta 3.7.2022.

Hoitotarve selvitysalueella: Osa-alueella A lajin tilanne on hyvä ja hoitotarve vähäistä. Osa-alueella C kasvustot ovat rehevöitymässä ja elinympäristön hoidolle tarvetta. Osa-alueilla B ja E perhoslaji ei tällä hetkellä pysty lisääntymään, vaikka molemmilla alueilla kasvaa ravintokasvia (keto-kaunokki). Alueiden niittokäytäntöjä muuttamalla myös nämä alueet voisivat olla lajin lisääntymisympäristöjä.

Ketopeilikääriäinen (*Eucosma fulvana*) VU

Esiintyminen: Vaikka laji on kuvattu jo 1834, niin pitkään tulkintana oli, että on ahdepeilikääriäisen (*Eucosma hohenwartiana*) synonyymi. Vuodesta 2004 alkaen ketokaunokkiin sidonnainen ketopeilikääriäinen on tulkittu pieniin genitaalieroihin perustuen eri lajiksi kuin ahde- ja nurmikauno-keilla elävä ahdepeilikääriäinen. Nykytiedon perusteella laji on laajalle levinnyt Euroopassa. Suomessa esiintyminen on edelleen puutteellisesti tunnettu ja toistaiseksi tiedossa on vajaa 10 esiintymää eri puolilla ete-

läistä Suomea, pohjoisina Savonlinnassa. Esiintymiskuva lienee hyvin samanlainen kuin edellä esitetyllä punamykerökoilla (*Metzneria aprilella*).

Elintavat: Laji on yöaktiivinen, mutta häirittyinä niitä voi tavata jo illan hämärtyessä. Suomessa lajin toukka elää pelkästään ketokaunokilla (*Centaurea scabiosa*), jonka kukintoja ja siemeniä toukka syö loppukesällä ja syksyllä. Toukka talvehtii täysikasvuisena siemenkodassa ja myös koteloi-tuu siemenkootaan keväällä. Aikuisia tavataan kesäkuun loppupuolella ja heinäkuussa.

Kuva 4.15. Ketopeilikääriäinen Heinolasta 3.7.2022.

Selvitysmenetelmät: Parhaiten inventointi onnistuu haavimalla ketokau-nokin kehittyviä kukintoja iltahämärissä/alkuyöstä lajin lentoaikaan kesä-heinäkuussa.

Elinympäristön hoitomenetelmät: Jos lajin elinympäristöä hoidetaan niittämällä, niitto on suositeltava tehtäväksi osa-alueittain ja vuorovuoti-sella kierrolla. Niitettävällä alalla lajin toukat kasvavat toukat menehty-vät, joten koko alalla tehty niitto aiheuttaa lajin paikallisen sukupuuton.

Hoitotarve selvitysalueella: Osa-alueella A lajin tilanne on hyvä ja hoitotarve vähäistä. Osa-alueella C kasvustot ovat rehevöitymässä ja elinympäristön hoidolle tarvetta. Osa-alueilla B ja E perhoslaji ei tällä hetkellä pysty lisääntymään, vaikka molemmilla alueilla kasvaa ravintokasvia (keto-kaunokki). Alueiden niittokäytäntöjä muuttamalla myös nämä alueet voisivat olla lajin lisääntymisympäristöjä.

Havaitsematta jäänyt, mutta hoidossa huomioitaviksi suositeltu laji

Tähän kategoriaan kuuluu erityisesti suojeltavia lajeja, jotka mahdollisesti edelleen esiintyvät alueella tai jotka voivat potentiaalisesti levitä alueelle lähitulevaisuudessa.

Purppurasammalkoi (*Bryotropa purpurella*) EN*

Esiintyminen: Ilmeisen harvinainen, Palearktisen alueen boreaalisten alueiden laji, jonka levinneisyys varsinkin idässä on puutteellisesti tunnettu (esiintyy ainakin Uralille asti). Venäjän ulkopuolella lajia on Suomen lisäksi tavattu vain Norjasta (viimeksi 1983), Ruotsista (myös 2000-luvulla), Virosta (viimeksi ennen 1950) ja Latviasta (viimeksi 1996). Myös Suomessa laji on taantunut voimakkaasti. 1900-luvun alkupuolella se on esiintynyt laajalti etelärannikolta Utsjoelle, mutta nykyisin koko Suomen alueelta on tiedossa enää 10-15 esiintymää, joista eteläisimmät, varmuudella elossa olevat populaatiot ovat Asikkalan Vesivehmaan, Lappeenrannan ja Imatran Immolan lentokentillä. Heinolassa laji on esiintynyt osa-alueella C vielä 2009, mutta nyt tehdyssä selvityksessä lajia ei havaittu.

Elintavat: Lajin kehitysasteiden elintapoja ei tunneta, mutta toukka todennäköisesti syö sammalia loppusyksystä kevääseen (kun sammal kostea). Lajin lentoaikaa eteläisessä Suomessa on kesäkuu. Aikuiset ovat yöaktiivisiä, mutta haavittavissa jo hämärissä, päivisin aikuiset piilottelevat maanpinnan kasvillisuudessa/karikkeessa. Lajin suosimat elinympäristöt ovat hyvin matala- ja niukkakasvuisia, ketomaisia ympäristöjä, joilla harvahkosti kasvavien putkilokasvien ympärillä kasvaa sammalia (ja usein myös jäkäliä).

Selvitysmenetelmät: Lajia inventoidaan aikuisvaiheessa kesäkuun alkupuolella/puolivälissä haavimalla (matalaa) kasvillisuutta iltahämärissä.

Elinympäristön hoitomenetelmät: Laji suosii hyvin paahteisia ketoympäristöjä ja näyttää menestyvän hyvin lentokentillä, joita hoidetaan elokuun alkupuoliskolla tehtävällä niitolla.

Hoitotarve selvitysalueella: Lajin tilanne Heinolassa on erittäin huono ja saattaa olla jo kokonaan hävinnyt, sillä lajin ainoa Heinolassa tunnettu esiintymiskohta osa-alueella C on pahoin rehevöitynyt ja osittain jopa vesakoitunut. Hoitotoimilla lajin elinympäristö olisi kuitenkin ennallistettavissa, jos hoitotoimiin ryhdytään akuutisti.

4.4 Mesipistiäiset

Selvityksessä kirjattiin 704 mesipistiäishavaintoa yhteensä 73 lajista, mikä on n. kolmasosa Suomen kokonaislajimäärästä. Luku on varsin korkea ottaen huomioon, ettei varhaiskevään lajistoa kartoitettu ja kohteet ovat keskenään melko samankaltaisia. Runsaslajisimpia kohteita ovat Harjupaviljonki A (50 lajia) ja Suppi C (44 lajia). Mesipistiäisten lisäksi tehtiin 482 havaintoa 75 muusta myrkkypistiäislajista.

Selvityksessä havaittiin yksi uhanalainen laji: äärimmäisen uhanalainen ja erityisesti suojeltava kyttyräverhoilijamehiläinen (*Megachile pyrenaea*), joka on viimeisen 50 vuoden aikana havaittu Suomesta ainoastaan yhden kerran (Anolan keto, Joutseno 2014). Täten Heinolan löytö on erittäin merkittävä.

Lisäksi havaittiin kuusi muuta huomiarvoista lajia (joista viisi on mesipistiäisiä): silmälläpidettävä sysimaamehiläinen (*Andrena nigrospina*), silmälläpidettävä kaivuriampiainen (*Discoelius dufourii*), pihkamehiläinen (*Anthidiellum strigatum*), silomehiläinen (*Panurginus romani*), sitruunakiertomehiläinen (*Nomada succincta*) ja kanankaalimaamehiläinen (*Andrena minutula*).

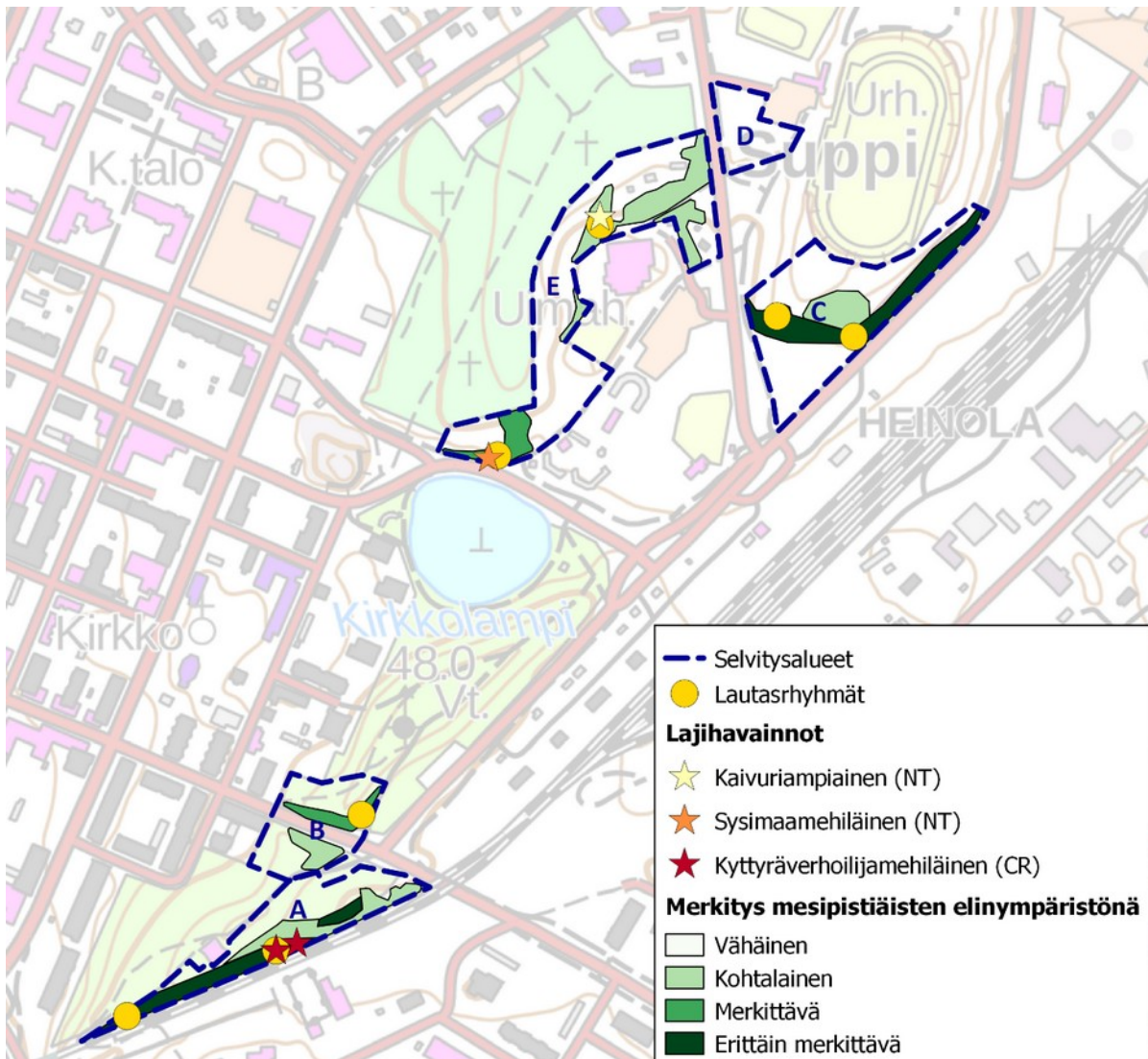
Seitsemää edellä lueteltua huomionarvoisesta lajia esiintyi kohteella A (3 lajia), kohteella C (2 lajia) ja kohteella E (2 lajia). Uhanalaista kyttyräverhoilijamehiläistä löytyi Harjupaviljongin rinteestä (kohde A), mutta myös Supin rinne (C) vaikuttaisi lajille sopivalta.

Taulukko 4.5. Yhteenveto kohteiden lajistosta. Uhanalaisuusluokkien lyhenteet: ks. menetelmät-luku

Kohde	Uhanalaiset lajit	Muut huomionarvoiset lajit	Lajimäärä mesipistiäiset (+muut myrkkypistiäiset)
A	Kyttyräverhoilijamehiläinen CR	Pihkamehiläinen LC Silomehiläinen LC	50 (+37)
B	-	-	20 (+17)
C	-	Sitruunakiertomehiläinen LC Kanankaalimaamehiläinen LC	44 (+42)
D	-	-	1 (+0)
E	-	Sysimaamehiläinen NT Kaivuriampiainen NT	41 (+46)

Selvitysalue jaettiin neljään luokkaan sen perusteella, mikä niiden merkitys on mesipistiäisten elinympäristönä (kuvan 4.16. kartta). Jako tehtiin havaittujen huomionarvoisten lajien sekä kokonaislajimäärän mukaan, minkä lisäksi huomioon otettiin myös alueiden kyky ylläpitää muuta huomionarvoista mesipistiäislajistoa.

Parhaimpaan luokkaan rajattiin harjupaviljongin rinne sekä Supin rinne. Näiltä löytyi suurin lajimäärä sekä eniten huomionarvoisia lajeja. Molemmat alueet ovat myös sopivaa elinympäristöä kyttyräverhoilijamehiläiselle. Seuraavaan luokkaan rajattiin Lintutalon viereinen rinne (kohde E) sekä Kauppakadun pohjoispuolen piennar (kohde B). Kolmanteen luokkaan rajattiin tukevia alueita edellisten lähettäviltä. Loput kuuluvat viimeiseen luokkaan, jolla on vain vähäistä merkitystä mesipistiäisten elinympäristönä.

Kuva 4.16. Kartta Ratakadun selvitysalueiden merkittävät mesipistiäisten elinympäristöt, lajihavainnot sekä pyydyksinä käytettyjen keltalautasryhmien sijainnit.

Huomionarvoisten lajien esittelyt

Kyttyräverhoilijamehiläinen (*Megachile pyrenaea*) CR

Kyttyräverhoilijamehiläinen oli vielä 60-luvulle asti Suomessa laajalle levinnyt, mutta se vaikuttaisi hävinneen 70-luvun aikana. Se löytyi uudelleen vuonna 2014 Joutsenosta. On epäselvää elikö laji Joutsenossa, ja

mahdollisesti myös Heinolassa, koko tämän ajan vai onko se levinnyt Suomeen uudelleen kaakosta. Joka tapauksessa laji on erittäin harvinainen ja luokiteltu Suomessa äärimmäisen uhanalaiseksi sekä asetettu erityisesti suojeltavaksi. Se elää runsaskukkaisilla kedoilla ja rakentaa pesänsä kivien alle tai hiekkaan. Sen sanotaan keräävän siitepölyä monilta eri kasvilajeilta, mutta Ruotsissa sen on havaittu suosivan ketokaunokkia.

Kyttyräverhoilijamehiläistä havaittiin yksi koiras ja yksi naaras Harjupaviljongin rinteestä (kohde A) 31.7.2022. Kohteella on erittäin runsaasti ketokaunokkia ja koiras havaittiinkin ketokaunokin kukalta. Havainnot tukevat Ruotsissa tehtyjä havaintoja, että ketokaunokki on lajille tärkeä. Laji on määritetty mikroskooppisesti ja siitä kerättiin museonäyte.

Kuva 4.17. Heinolasta 31.7.2022 kerätty museonäyte kyttyräverhoilijamehiläisestä. Siipien välissä näkyy pieni kyttyrä, josta laji on saanut nimensä. Tarkaruumiin alapuolella oleva kirkkaan oranssi vatsaharja on siitepölyn keräämistä varten.

Sysimaamehiläinen (*Andrena nigrospina*) NT

Sysimaahiläinen on silmälläpidettäväksi luokiteltu, taantunut erakkome-

hiläislaji. Se on Suomessa laajalle levinnyt, mutta se on myös hävinnyt monin paikoin. Se elää hiekkaisilla paahderinteillä ja kedoilla. Siitepölyä se vaikuttaisi keräävän useilta eri kasvilajeilta. Yksi naaras havaittiin kaivamassa pesäkoloa lintutalon viereisen niityn alaosassa (kohde E) 15.6.2022, minkä lisäksi laji löytyi myös saman kesän Heinäsaaren selvietyksessä.

Sitruunakiertomehiläinen (*Nomada succincta*) LC

Laji löytyi Suomesta ensimmäistä kertaa Vantaalta vuonna 2008 ja tähän asti sen levinneisyys on rajoittunut pääkaupunkiseudulle, tosin Riihimäen seudulta on erillishavainto vuodelta 2019. Sitruunakiertomehiläinen on jonkin maamehiläislajin pesälöinen, todennäköisesti kaskimaamehiläisen (*Andrena nigroaenea*). Yksi naaras havaittiin Supin rinteestä (kohde C) 4.7.2022. Heinolan havainto laajentaa lajin levinneisyyttä merkittävästi ja on Suomen pohjoisin havainto. Laji on todennäköisesti levinnyt Heinolaan lähivuosina.

Kanankaalimaamehiläinen (*Andrena minutula*) LC

Laji esiintyy Suomessa melko rajatulla alueella Ahvenanmaan ja Vantaan välisellä alueella. Se elää erakkona kedoilla ja niityillä ja kerää nimestään huolimatta siitepölyä monilta eri kasvilajeilta. Yksi naaras löytyi Supin rinteestä (kohde C) 31.7.2022. Heinolan havainto laajentaa lajin levinneisyyttä merkittävästi ja on Suomen pohjoisin havainto.

Kaivuriampiainen (*Discoelius dufourii*) NT

Kaivuriampiainen ei ole mesipistiäinen vaan kuuluu erakkoampiisiin. Se pesii puun koloissa, esimerkiksi kovakuoriaisen käytävissä tai muissa rakossissa. Naaras rakentaa pesänsä yksin ja kerää jälkeläisilleen ravinnoksi pikkuperhosten toukkia. Laji on levinnyt Suomessa etelärannikolta Oulun seudulle saakka, mutta on kaikkialla melko paikottainen ja se onkin luokiteltu silmälläpidettäväksi. Yksi naaras löytyi 4.7.2022 vanhan hirsirakennuksen seinältä (kohde E), jonka koloissa se oletettavasti pesii.

Pihkamehiläinen (*Anthidiellum strigatum*)

Kohtalaisen harvinainen laji, joka elää ketomaisilla, runsaskukkaisilla pai-

koilla. Sitä havaittiin yhteensä kolme yksilöä Harjupaviljongin rinteessä (kohde A). Kaksi yksilöistä oli ruusuruohon kukalla 4.7.2022, kun taas kolmas keltamaitteen kukalla 15.6.2022.

Silomehiläinen (*Panurginus romanus*)

Kohtalaisen harvinainen laji jonka levinneisyys painottuu Suomessa selvästi itään. Se elää hiekkaisilla paikoilla ja suosii vadelman kukkia. Pari koirasta löytyi Harjupaviljongin rinteestä 15.6.2022.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA SUOSITUKSET

5.1 Luontotyytit ja lakikohteet

Uhanalaisten luontotyyppien huomioimisesta maankäytönsuunnittelussa ei ole suoraan säädetty laissa. Maankäyttö- ja rakennuslaissa (54§) on maininta, että ”Rakennettua ympäristöä ja luonnonympäristöä tulee vaalia eikä niihin liittyviä erityisiä arvoja saa hävittää.”

Edustavia (erinomainen tai hyvä) ja luonnontilaisuudeltaan (luonnontilaisia tai vähän heikentyneitä) uhanalaisia luontotyyppejä voidaan pitää kyseisen lain tarkoituksena erityisinä luonnonarvoina. Usein näihin luontotyyppihin liittyy myös muita suojeluarvoja, kuten uhanalaisiksi luokiteltujen lintujen reviireitä, liito-oravan esiintymisen ydinalueita ja soveltuvaa elinympäristöä sekä lepakoille tärkeitä saalistusalueita.

Lajisto- ja luontoarvot todennäköisesti siis kumuloituvat näille uhanalaisille luontotyypeille, josta seuraa yleensä myös luonnonsuojelulain, luontodirektiivin ja Suomen kansainvälisten sopimusten (esim. EUROBATS) noudattamisvelvoitteita, vaikka itse luontotyyppi ei ole suoraan suojeltu.

Edellä olevan perusteella uhanalaiset ja edustavuudeltaan erinomaiset-hyvät kohteet suositellaan rajattaviksi rakentamisen ulkopuolelle, ja ne tulisi suojella tai huomioida muuten sopivin kaavamerkinnöin ja -määräyksin.

5.2 Pesimälinnusto

Alueelta löydettiin uhanalaisista lajeista yhden haapanaparin, todennäköisesti yhden varpusen ja 1–2 viherpeipon reviirit. Lajien osalta ei ole juurikaan tarpeen antaa erityisiä suosituksia, mikäli Kirkkolampi pidetään aidattuna ja varpusille riittää koloja alueen rakennuksissa, niin lajit todennäköisesti säilyvät.

5.3 Perhoset

5.3.1. Tuloksiin vaikuttaneista tekijöistä ja tulosten tulkinnasta

Uhanalaisten perhosten selvitykseen liittyy aina epävarmuustekijöitä useista eri syistä, joista tärkeimpiä ovat: 1. Selvitettäviä perhoslajeja on runsaasti (422 lajia; uhanalaiset + kirjoverkkoperhonen), 2. yksittäiset lajit ovat usein havaittavissa vain lyhyenä jaksoja vuodesta niin, että lajien havainnointiajat jakautuvat kasvukauden eri aikoihin, 3. lajien vuotuinen kannanvaihtelu on merkittävää tai osalla lajistoja jopa erittäin merkittävää, 4. sääolosuhteet vaikuttavat erittäin merkittävästi aikuisten havaittavuuteen. Lisäksi inventoijan osaamistaso vaikuttaa tulokseen merkittävästi. Viimeisten vuosikymmenten aikana on kuitenkin kehitetty menetelmiä ja standardeja, joilla perhosselvitysten luotettavuutta on pystytty parantamaan ja kustannustehokkuutta lisäämään. On kehitetty esiselvitysmenetelmä, jossa ensimmäisellä maastokäynnillä arvioidaan esitietojen, lajiston levinneisyystietojen sekä selvitysalueen elinympäristöjen ja kasvillisuuden pohjalta priorisoidaan lajisto, joiden etsintään varsinaiset maastokäynnit kohdennetaan. Lisäksi luontodirektiivin lajeille on tuotettu inventointistandardit (Nieminen & Ahola 2017) ja viimeisimpänä apuvälineenä käyttöön on tullut hyonteiskasvi.fi-sivusto, jonka avulla voi hakea, mitä ihmisen synnyttämien ympäristöjen uhanalaisia perhoslajeja ELY-keskuksen alueella potentiaalisesti esiintyy.

Nyt tehty uhanalaisten perhosten selvitys antaa hyvin todennäköisesti varsin oikean kuvan korkeimman suojelustatuksen (luontodirektiivin lajit, erityisesti suojeltavat lajit) esiintymisestä selvitysalueella. Muun uhanalaisen perhoslajiston osalta selvityksen kattavuutta voi pitää hyvänä, vaikka yksittäisiä kaikkein vaikeimmin havaittavia ja/tai tehtyjen maastokäyntien ulkopuoliseen aikaan havainnoitavia lajeja saattoi jäädä huomauttamatta tai selvittämättä.

5.3.2. Johtopäätökset ja suositukset

Selvitys osoittaa, että osa-alueet A ja C ovat edelleen valtakunnallisesti merkittäviä uhanalaisten perhosten esiintymispaikkoja. Molemmilla osa-alueilla esiintyy erityisesti suojeltava ja kriittisesti uhanalaiseksi (CR) arvioitu paahdekeulakoi osa-alue C:n ollessa Suomen tärkein esiintymiskohde kyseiselle lajille. Lisäksi osa-alueella C on ainakin vielä 2009 esiintynyt toinen erityisesti laji, purppurasammalkoi (EN), joka jäi kuitenkin tässä selvityksessä toteamatta. Osa-alueella on edelleen pienimuotoisesti lajille soveltuvaa elinympäristöä, mutta sopivan elinympäristön pinta-ala on merkittävästi pienentynyt vuoteen 2009 verrattuna. Myös osa-alueella A paahdekeulakoin lisäksi esiintyy kaksi muuta erityisesti suojeltava laji, töyräspussikoi (EN) ja kalliosinisiipi (EN). Lisäksi muista uhanalaisista perhoslajeista molemmilla osa-alueilla esiintyy sekä punamykerökoi (VU) että ketopeilikääriäinen (VU).

Muut osa-alueet ovat tällä hetkellä selvästi vähemmän merkityksellisiä uhanalaiselle perhoslajistolle, mutta sekä osa-alueella B ja osa-alueella E on kohtia, joita ennallistamalla ja/tai hoitokäytäntöjä muuttamalla ne voisivat uudelleen kehittyä esim. paahdekeulakoille sekä ketokaunokista sidonnaisille punamykerökoille ja ketopeilikoille soveltuviksi lisääntymisympäristöiksi. Osa-alue D on käytännössä kokonaan muutettu nurmikoksi, mutta periaatteessa sinnekin voisi ennallistaa em. lajeille soveltuvia elinympäristölaikkuja "kukkapenkkimäisillä" ratkaisulla.

Osa-aluekohtaiset hoitosuositukset

Osa-alue A

Ratapengereen alue on säilynyt hoitamattomuudesta huolimatta suurelta osin laadukkaana paahdeympäristönä. Jonkinlaista rehevöitymistä on kuitenkin monin paikoin huomattavissa ja lisäksi penkereen keskiosa on vesakoitunut haavan vesoista.

Penkereen yläosa on puustoinen ja sitä on suurelta osin hoidettu nurmikona. Nurmi-alueen lomassa on kuitenkin muutamia pienehköjä laikkuja, joita on "pikkuniittyinä".

- Ratapengereen osalta tärkein hoitotoimenpide olisi penkereen keskiosan haapavesakon poistaminen. Kertaluonteisena toimena vesojen kaulaaminen saattaisi olla tehokkain menetelmä, mutta useana peräkkäisenä vuonna toistettuna myös myöhään syksyllä

ennen lumen tuloa tai aikaisin keväällä heti lumien sulamisen jälkeen tehty vesakon raivaaminen voisi toimia. Kasvukauden aikainen vesaikonpoisto vaikuttaa myös aluskasvillisuuteen, joten silloin vesaikonpoisto ei ole suositeltavaa.

- Penkereen muissa osissa rehevöitymistä voisi torjua vuorovuotisella niitolla, jossa ala olisi rajattu esim. kolmeen osaan, joista yksi osala niitetään vuosittain loppukesällä (elokuussa).
- Alueen länsireunalla oleva töyräspussikoin paras esiintymiskohta jätetään kokonaan hoitotoimien ulkopuolelle.
- Nurmikkoalueella tulisi miettiä "niitty laikkujen" määrän lisäämistä varsinkin ratapenkereen reunalla.
- Samoin selvitysalueen ulkopuolella Harjupaviljongin rakennuksen länsipuolella heti penkereen yläpuolella rinteessä kasvaa paikoin runsaasti hiirenvirnaa, joka kuitenkin tulee leikatuksi, kun nurmikko ajetaan. Myös tälle alueelle olisi helposti ja ennallistettavissa pieniä "niitty laikkuja" ilman, että Harjupaviljongin piha-alue näyttäisi "huonosti hoidetulta".

Osa-alue B

Alue käsittää kadun tai parkkipaikan reunalla olevia penkereitä (Kaakkois-, lounas-, koillisrinne), jotka ovat suurelta osin rehevöityneitä ja heinittyneitä sekä kävelytien reunassa puustoisien eteläsuuntaisten rinteiden, jossa ketokasvillisuus on paikoin varsin laadukasta, mutta paikoin, varsinkin itäosaa kohden, myös selvästi pensoittunutta.

- Parkkipaikan ja kadun varren penkereillä ei koko selvitysalueen uhanalaisten perhospopulaation kannalta ole olennaista merkitystä, joten niitä voitaisiin ennallistaa "kovakouraisesti". Suositeltavin menetelmä voisi olla se, että niiden nykyinen kasvillisuus poistettaisiin kokonaan kyntämällä ja pintamaahan kylvettäisiin pikkulaukun (*Rhinanthus minor*) siemeniä. Kyseistä menetelmää on käytetty mm. Hollannissa hyvin menestyksellisesti heinittyneitä ennallistettaessa. Pikkulaukku esiintyy Etelä- ja Keski-Suomessa luontaisena niitty-ympäristöissä. Se on heinien puoliloinen ja matalakasvuinen, joten Hollannissa saatujen kokemusten perusteella niittyjen kukkakasvillisuus voi esteettä kehittyä siemenpankista ja lisäksi muodostuvaa kasvillisuutta voidaan siemenkylvön avulla samassa yhteydessä manipuloida toivottuun suuntaan. Hollannin kokemusten perusteella pikkulaukun, joka alkuun on valtakasvi, määrä vähenee merkittävästi jo muutaman vuoden jälkeen, mutta ei häviä kokonaan

- vaan pitkäaikaisestikin estää alueen uudelleen heinikoitumista.
- Toissijaisena keinona parkkipaikan ja kadunvarsien ennallistamisessa on tehostettu niitto, jossa alueet pidetään matalakasvuisena koko kesäkauden ajan niittämällä useamman kerran alkaen jo alkukesästä. Jokaisella niittokerralla niittojäte myös poistetaan. Tässä pyrkimyksenä on korkeamman kasvillisuuden, myös korkeiden heinien, vähentyminen ravinteikkuuden poistamisen avulla. Tämän menetelmän negatiivisena puolena on, että ennallistavaa hoitoa (ravinteisuuden vähentämistä) joudutaan jatkamaan vuosikausien ajan ennen kuin alue on riittävästi ennallistunut ja alueelle voidaan alkaa antamaan muita, uhanalaista lajistoa huomioivia hoitosuosituksia.
 - Kävelytien pohjoispuolisessa, kaakkoisrinteen länsiosa ei tarvitse erityisiä hoitotoimia. Mahdollista pensoittumista on kuitenkin seurattava ja jos pensoittumista havaitaan, kehittyvät taimet ja vesat on syytä poistaa ensitilassa.
 - Kävelytien kaakkoisrinteen itäosassa sinne muodostunutta pensaikkoa ja nuorta puustoa olisi suositeltavaa poistaa.

Osa-alue C

Osa-alueen hoito on ollut vähäistä ja alue on viimeisten vuosikymmenien aikana rehevöitynyt ja osin myös vesakoitunut (alueen pohjois-koillisosa ulottuen osin selvitysalueen ulkopuolelle). Uhanalaiselle perhoslajistolle tärkeän elinympäristön pinta-ala on pienentynyt ja myös laatu on monin paikoin heikentynyt.

- Paahdekeulakoin tärkeimmät lisääntymiskohdat on alkuvaiheessa pääosin rajata hoitotoimien ulkopuolelle. Rajaus on syytä tehdä maastossa.
- Heikentyneille, rehevöityneille tai rehevöitymässä oleville kohdille tulee suunnitella ennallistava, vuorovuotiseen kiertoon perustuva hoitosuunnitelma, jossa yhtä osaa ennallistetaan "kovakouraisesti" ja kahta muuta osaa niitetään vuorovuotisesti loppukesällä. Myös nämä alueet kannattaa määritellä maastokäynnin yhteydessä. Koko hoitoalalle yhtenä vuonna tehty niittohoito muodostaisi äärimmäisen suuren uhkan niittoalalla lisääntyville paahdekeulakoin, kaulokkimykerökoin ja ketopeilikääriäisen yksilöille, joten sellainen hoito ei sovellu alueelle.
- Kadun varren suuntaisen penkereen yläreunassa olevista istutuskoivuista tulee poistaa alimmat oksat niin, että valoisuus koivujen

alla lisääntyy merkittävästi. Koivujen alla on vielä kymmenen vuotta sitten kasvanut monin paikoin hiirenvirnaa, joilla paahdekeulakoi on lisääntynyt.

- Koivujen takana, koivujen ja urheilukentän välissä oleva entinen niitty (osin selvitysalueen ulkopuolella) on pahoin rehevöitynyt ja vesakoitunut ja se tulisi ennallistaa, sillä tämä alue on ollut laajalti erityisesti suojeltavan purppurasammalkoin lisääntymisympäristöä, jota muutoin on jäljellä vain hyvin pienialaisesti ylätasanteella katu-penkereen ja lounaissuuntaisen penkereen kulmauksessa. Ensivaiheessa vesat tulisi poistaa ja lisäksi aluetta tulisi niittää useita kertoja vuodessa niin, että niittojäte korjataan. Tätä hoitoa tulee jatkaa niin kauan, että alueen ravinteikkuus on merkittävästi vähentynyt. Sen jälkeen aluetta voidaan hoitaa loppukesään (elokuun alku) ajoitetulla niitolla, sillä lajin muilla esiintymispaikoilla laji menestyy tuolla tavoin ajoitetusta niitosta huolimatta erinomaisesti.
- Jos osoittautuu, että purppurasammalkoi on ehtinyt jo hävitä kohteesta, on suositeltavaa harkita vakavasti siirtoistutusta esim. Asikkalan Vesivehmaan lentokentän populaatiosta. Laji on erittäin huono leviäjä, joten omin avuin se tuskin löytää paikalle.

Osa-alue D

Osa-alue on nykyisin hoidettua nurmikkoa eikä sillä ole merkitystä uhanalaiselle perhoslajistolle.

- Osa-alueelle olisi ennallistettavissa tiettyihin vähäravinteisiin kohtiin varsinkin paahdekeulakoille mutta myös kaunokkimykerökoille ja ketopeilikääriäiselle soveliaita elinympäristölaikkuja suunnittelemalla pienialaisia "kukkapenkkinmäisiä" ketolaikkuja.

Osa-alue E

Osa-alue E on varsin laaja ja pääosin uhanalaisille perhoslajeille merkityksentä elinympäristöä, mutta paikoitellen alueelta löytyy myös kohtia, jotka ovat tai ainakin ovat olleet uhanalaisten perhosten lisääntymisympäristöjä (samoja kuin pistiäisillä rajatut). Laadukkain ympäristö on osa-alueen etelä-lounaisessa reunassa kadun reunassa oleva rinne, jota kuitenkin niitetään liian aikaisin ja joka toisaalta on osin turhan varjostunutta. Myös osa-alueen itäosassa kadun reunassa on suhteellisen laadukas pengeri, joita myös niitetään perhosten kannalta liian aikaisin ja koko alalta. Uimahallin pohjoispuolella on pieniä laikkuja, joissa kasvaa hiirenvirnaa ja/tai pietaryrttiä ja/tai ketokaunokkia, mutta nämä kohdat ovat hyvin

pienialaisia johtuen puiden ja pensaiden levittäytymisestä alueelle. Myös uimahallin itäpuolella olevan hirsirakennuksen ympärillä on voinut olla elinympäristöä uhanalaisille perhosille, mutta nykyisin nämä alueet ovat pahoin rehevöityneet ja korkean kasvillisuuden valtaamat.

- Osa-alueen etelä-luonaisreunassa olevan rinteän niitto tulisi myöhäistää elokuulle ja lisäksi varjostavaa puustoa olisi suositeltavaa poistaa. Tarkemmat hoitotarpeet tulisi määrittää maastossa.
- Myös osa-alueen itäosassa kadunvarsipenkereen niitto olisi suositeltavaa myöhäistää elokuulle ja silloinkin jättää vuorovuoitaisesti osa ketokaunokeista ja ketoruusuhoista (*Knautia arvensis*) niittämättä.
- Uimahallin pohjoispuolella potentiaalisten elinympäristökohtien reunamilta olisi ensi vaiheessa suositeltavaa poistaa nuorta puustoa ja pensaikkoa. Tarkemmat kohdat tulisi määrittää maastokäynnillä ja samassa yhteydessä keskustella myöhemmistä hoitokeinoista ja -mahdollisuuksista.
- Uimahallin itäpuolella olevan rakennuksen aluetta tulisi pääosin hoitaa aluksi useita kertoja kesässä tehtävällä niittohoidolla. Joitakin osia, mm. pistiäisille tärkeitä mesikasveja, olisi kuitenkin perusteltua jättää niiton ulkopuolelle.
- Ks. rakennuksen ympärillä kasvaa edelleen joitakin perinteisiä hyötykasveja kuten hedelmäpuita [mm. vanha päärynä (*Pyrus communis*)], herukkapensaita (*Ribes*), raparperia (*Rheum rhabarbarum*) ja parsaa (*Asparagus officinalis*). Aluetta voisi ennallistaa "perinnepuutarhan" suuntaan lisäämällä siellä kasvavia perinteisiä hyöty- ja lääkekasveja, joista monet ovat samalla pölyttäjien kannalta tärkeitä mesikasveja ja osalle uhanalaisista perhosista myös niiden toukkien ravintokasveja. Esimerkkeinä soveltuvista kasveista voi mainita mm. nukulan (*Leonurus cardiaca*), mäkimeiramini (*Origanum vulgare*) ja akileijan (*Aquilegia spp.*). Erinomaisena mesikasvina myös rantapunalatva (*Eupatorium cannabinum*), joka kukkiessaan loppukesällä kerää kukintoihinsa ruokailemaan "massoittain" kauniita päiväperhosia ja mesipistiäisiä. olisi varmasti omanlaisensa vetonaula paikallisille ihmisille sekä turisteille.

5.4 Mesipistiäiset

5.4.1 Tuloksiin vaikuttaneista tekijöistä ja tulosten tulkinnasta

Hyönteisselvitysten tuloksiin täytyy suhtautua tietyllä varauksella sillä verrattuna moniin paikallaan pysyviin lajiryhmiin, liikkuvat hyönteiset tuovat selvityksiin tiettyjä haasteita. Aikuiset hyönteiset ovat havaittavissa vain tiettyinä vuodenaikana (jotkin vain parin viikon ajan), yksilöt ovat jatkuvasti liikkeessä, jotkin lajit ovat hyvin pieniä, saattavat lymyillä pesäkoiloissa tai karikkeessa ja niiden populaatiokoot saattavat vaihdella vuodesta toiseen voimakkaasti. Lisäksi vaikka jokin laji havaittaisiin, ei ole varmuutta lisääntykö se kyseisellä kohteella vai onko se vain ohikulkumatalla. Näistä syistä jonkin alueen lajiston täydellinen selvittäminen on mahdotonta – kattavimpaankin selvitykseen jää aina epävarmuutta.

Ratakadun maastoselvitykset pystyttiin toteuttamaan suunniteltuina ajankohtina ja lähes kaikkina päivinä vallitsevat sääolosuhteet olivat erinomaiset mesipistiäisten selvittämiseen. Heinäkuun alun maastopäivä sattui kuitenkin pitkän kuivan ajanjakson päätteeksi, mikä vaikutti kielteisesti mesipistiäisten esiintymiseen. Tämän vuoksi heinäkuussa esiintyvien lajien osalta tuloksissa on enemmän epävarmuutta. Useammalla kohteella tehtiin niittoja kesän aikana: kohteen D nurmikko leikattiin useasti kesän aikana, eikä siinä oikeastaan missään vaiheessa kasvanut kukkia. Samoin kohteilla B ja E niitettiin parhaat osiot jo heinäkuussa, jonka seurauksena kahden viimeisen maastopäivän aikana näiltä kohteilta havaittiin huomattavasti vähemmän mesipistiäisiä.

Kimalaisilla vaikuttaisi olleen huono vuosi, sillä niitä havaittiin sekä laji- että yksilömääräisesti niukasti. Myös valtakunnallisessa kimalaisseuranassa on tänä kesänä saatu samankaltaisia tuloksia. On mahdollista, että samat syyt vaikuttavat myös muiden mesipistiäisten esiintymiseen.

5.4.2 Johtopäätökset ja suositukset

Heinolan Ratakadun selvitettyjen kohteiden mesipistiäislajisto osoittautui monimuotoiseksi. Merkittävimmät kohteet tärkeysjärjestyksessä ovat Harjupaviljongin rinne (A), Supin rinne (C), lintutalon viereinen rinne (E) ja Kauppakadun pohjoispuolen piennar (B). Merkittävin havaittu laji on äärimmäisen uhanalainen ja erityisesti suojeltava kyttyräverhoilijamehiläinen, jota esiintyy Harjupaviljongin rinteessä, tosin myös Supin rinne vai-

kuttaisi lajille sopivalta. Lajin sekä sille soveltuvien elinympäristöjen säilymisestä tulisi huolehtia.

Jotta kohteiden lajisto säilyisi monimutoisena suosittelemme seuraavia toimenpiteitä (tärkeysjärjestyksessä):

1. Kartassa 1 erittäin merkittäväksi ja merkittäväksi osoitetut kohteet tulisi säästää rakentamiselta, istuttamiselta ja muulta muuttamiselta. Lisäksi olisi hyvä säilyttää kohteella E sijaitseva hirsirakennus (läntisin, kuvan 4.16. kartalla rakennus jää kaivuriampiaisien havaintopisteen alle).

2. Kohteiden B ja E ne alat, joilla tehdään säännöllistä niittoa, niitto tulisi siirtää hieman myöhemmäksi, esimerkiksi elokuun puoliväliin. Tämä on erittäin helppo keino parantaa mesipistiäisten elinympäristöjä alueella.

3. Erittäin merkittäviksi arvioituilla kuvioilla tulisi tehdä aktiivisia hoito-toimia lajiston ylläpitämiseksi. tärkeimpänä pensoittumisen ja puiden taimettumisen ehkäiseminen (ks. taulukko 3).

4. Kaikkia avoimia alueita voidaan hoitaa niittämällä ne kerran vuodessa elokuun lopussa.

Taulukko 5.1. Kohdekohtaiset hoitosuositukset

Kohde	Hoidon priorisointi	Hoito-ohjeet
A	Kohde säilynee lajistolle sopivana lyhyellä aikavälillä myös ilman toimenpiteitä, mutta koska kohde on lajistollisesti merkittävin ja myös äärimmäisen uhanalaisen kyttyräverhoilijamehiläisen elinympäristö, tulisi sen hoitoa priorisoida.	<p>Rinteeseen tullutta puustoa tulisi raivata avoimuuden lisäämiseksi. Kuitenkin, niin että kohteelle myös jätetään muutamia puita ja pensaita, mielellään ryhminä, jotta niiden varjostava ala jää mahdollisimman pieneksi. Säästettäväksi puiksi tulisi valita mahdollisimman monipuolisesti eri puulajeja sekä suosia luonnonvaraisia puita ja pensaita. Voimakkaasti vesovat lajit olisi hyvä poistaa juurineen (pajut, haapa, koivu). Raivatut pensaat tulee poistaa kohteelta, mutta muutamia suurempia runkoja voi jättää lahoppuiksi.</p> <p>Kohde hyötyisi myös niitosta, erityisesti heikkolaatuisempi itäpää. Niiton tulisi tapahtua säännöllisesti joka vuosi elokuun lopussa. Satunnaisesti valittu osa (n. kolmasosa) olisi hyvä jättää joka vuosi niittämättä.</p> <p>Monet lajit kuten uhanalainen kyttyräverhoilijamehiläinen pesivät hiekkamaahan, joten olisi hyvä tehdä pienehköjä (muutaman m²) paljaan hiekan alueita (5–20 kpl). Niitä voidaan</p>

		tehdä kaivinkoneella tai henkilötyönä esimerkiksi kuokalla. Säännöllinen niitto, hieman menetelmästä riippuen, todennäköisesti paljastaisi myös maata.
B	Kohde säilynee lajistolle sopivana säännöllisen niiton takia. Niittoa myöhäistämällä voidaan kuitenkin helposti parantaa kohteen laatua.	Niitto olisi parasta tehdä hieman myöhemmin, esim. elokuun alussa.
C	Kohde säilynee lajistolle sopivana lyhyellä aikavälillä myös ilman toimenpiteitä, mutta merkittävänä kohteena sen hoidosta olisi hyvä huolehtia.	Kohteeseen pätee sama ohjeistus kuin kohteeseen A.
D	Kohde on tällä hetkellä lajistollisesti merkityksetön, joten hoidolle ei ole suurta tarvetta.	Niittämällä kohde vain kerran kesässä loppuvuodesta (esim. elokuun puoliväli), voi kohteelle alkaa kehittyä sopivaa kasvillisuutta, joka ylläpitäisi myös mesipistiäisyhteisöjä.
E	Kohde säilynee lajistolle sopivana säännöllisen niiton takia. Niittoa myöhäistämällä voidaan kuitenkin helposti parantaa kohteen laatua.	Vanha hirsirakennus tulisi säästää ja sen ympäriltä raivata nuorta puustoa ja taimikkoa avoimuuden lisäämiseksi. Niitto olisi parasta tehdä hieman myöhemmin, esim. elokuun alussa ja niittoaluetta voisi laajentaa kattamaan kaikki avoimet alueet.

5.5 Suositukset jatkoselvityksistä ja toimenpiteistä

Selvitysalue on merkittävältä osalta valtakunnallisesti merkittävä uhanalaisten perhosten esiintymisalue, ns. "hot-spot", joka varmasti täyttäisi ympäristöministeriön HELMI-hankkeen kriteerit uusympäristönä, joten sen kunnostamiseen olisi hyvin todennäköisesti saatavissa tukea ympäristöministeriöltä. Yleisesti voidaan suositella tuen hakemista kunnostus- ja ennallistamishankkeelle ympäristöministeriön HELMI-ohjelmasta.

Lajihavainnot on suositeltavaa tallentaa Lajitietokeskuksen Laji.fi portaaliin ja lintuhavainnot Tiira-lintutietopalveluun.

Kaavan luontovaikutukset on suositeltavaa arvioida, jotta tiedetään onko kaavaluonnoksella mahdollisesti merkittäviä luontovaikutuksia. Luontovaikutusten arviointi voidaan tehdä erillisenä toimeksiantona tai osana suunnitteluprosessia. Jossain määrin eri hankkeissa voidaan myös pyrkiä lieventämään sen vaikutuksia, mikäli välttäminen ei ole mahdollista. Viimeisenä keinona on haitan kompensointi.

Alueen mahdollisten hoitotoimien seuranta perhos- ja mesipistiäislajiston kannalta on myös suositeltavaa. Kaikkien hoitotoimien vaikutuksia ei tunneta.

LÄHTEET

Amiet, F., Müller, A., & Neumeyer, R. 1999: Apidae 2: *Colletes*, *Dufourea*, *Hylaeus*, *Nomia*, *Nomioides*, *Rhophitoides*, *Rophites*, *Sphecodes*, *Systropha*. — Fauna Helvetica 4.

Amiet, F., Herrmann, M., Müller, A., & Neumeyer, R. 2001: Apidae 3: *Halictus*, *Lasioglossum*. — Fauna Helvetica 6.

Amiet, F., Herrmann, M., Müller, A., & Neumeyer, R. 2004: Apidae 4: *Anthidium*, *Chelostoma*, *Coelioxys*, *Dioxys*, *Heriades*, *Lithurgus*, *Megachile*, *Osmia*, *Stelis*. — Fauna Helvetica 9.

Amiet, F., Herrmann, M., Müller, A., & Neumeyer, R. 2007: *Ammobates*, *Ammobatooides*, *Anthophora*, *Biastes*, *Ceratina*, *Dasypoda*, *Epeoloides*, *Epeolus*, *Eucera*, *Macropis*, *Melecta*, *Melitta*, *Nomada*, *Pasites*, *Tetralonia*, *Thyreus*, *Xylocopa*. — Fauna Helvetica 20.

Amiet, F., Herrmann, M., Müller, A., & Neumeyer, R. 2012: Apidae 6. *Andrena*, *Melitturga*, *Panurginus*, *Panurgus*. — Fauna Helvetica 26.

European Community 2007. Guidance document on the strict protection of animal species of Community interest under the Habitats Directive 92/43/EEC. Sähköinen dokumentti. [http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/guidance/pdf/guidance_en.pdf]

Falk, S. & Lewington, R. 2015: Field Guide to the Bees of Great Britain and Ireland. — Bloomsbury.

Hotanen, J-P., Nousiainen, H., Mäkipää, R., Reinikainen, A. & Tonteri, T. 2013: Metsätyypit – opas kasvupaikkojen luokitteluun. Metsäkustannus. 192 s.

Hämet-Ahti, L., Suominen, J., Ulvinen, T. & Uotila, P. (toim.) 1998: Retkeilykasvio. Luonnontieteellinen keskusmuseo, Kasvimuseo. Helsinki.

Kekki, I. 2021. Liito-oravaselvitys Heinolan Niemelässä 2021. Sähköinen dokumentti. 28.9.2021. Luontoselvitys Metsänen Oy.

Kontula, T. & Raunio, A. (toim.). 2018. Suomen luontotyypin uhanalaisuus 2018. Luontotyypin punainen kirja. Osa 2 – luontotyypin kuvaukset. Suomen ympäristö 5 | 2018. Suomen ympäristökeskus ja ympäristöministeriö.

Koskimies, P. & Väisänen, R. A., 1988: Linnuston seurannan havainnointiohjeet, Helsingin yliopiston eläinmuseo. 2. painos 1988.

Lehikoinen, A., Jukarainen, A., Mikkola-Roos, M., Below, A., Lehtiniemi, T., Pessa, J., Rajasärkkä, A., Rintala, J., Rusanen, P., Sirkiä, P., Tiainen, J. & Valkama J. 2019. Linnut. Julk.: Hyvärinen E., Juslén A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) 2019. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki. S. 263–312.

Nieminen, M. & Ahola, A. (toim.) 2017: Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. lepakot) esittelyt. – Suomen ympäristö 1/2017: 1–278.

Nupponen, 2012. Heinolan Tommolän ratavarren erityisesti suojeltavat perhoset. Sähköinen muistio 26.11.2012.

Parkkinen S., Paukkunen, J. & Teräs, I. 2018: Suomen kimalaiset. — Docendo.

Paukkunen, J., Paappanen, J., Leinonen, R., Punntila, P., Pöyry, J., Raekunnas, M., Teräs, I., Vepsäläinen, K. & Vikberg, V. 2019. Myrkkypistiäiset. Julk.: Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) 2019. Suomen lajien uhanalaisuus —

Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki. S. 451–465

Smit, J. 2018: Identification key to the European species of the bee genus *Nomada* Scopoli, 1770 (Hymenoptera: Apidae), including 23 new species — Entomofauna 3: 1-253

Straka, J., & Bogusch, P. 2011: Contribution to the taxonomy of the *Hylaeus gibbus* species group in Europe (Hymenoptera, Apoidea and Colletidae). — Zootaxa 2932: 51-67.

Sundell, Nieminen & Nupponen, 2008. Erityisesti suojeltavien perhoslajien selvityksiä Heinolassa 2006 ja 2007. Väliraportti II. Sähköinen dokumentti.

Väisänen, R. A., Lehikoinen, A. & Sirkiä, P. 2017. Suomen pesivän maalinuston kannanvaihtelut 1975-2017. Linnut, vuosikirja 2017. Birdlife Suomi ry.

Väre, H., Saarinen, J., Kurtto, A. ja Hämet-Ahti, L. (2021). Suomen puu- ja pensaskasvio.

LIITTEET

Liite 1. Lisääntymis- ja levähdyspaikan määritelmä

Liite 2. Pussikoiden v. 2022 havainnot.

Liite 3. Hoitotoimien alueita

Sähköinen liite: paikkatietoaineistot

Liite 1. Lisääntymis- ja levähdyspaikan määritelmä

Euroopan Unionin komission ympäristöasioiden pääosaston laatimassa ohjeistuksessa ([EDG Environment 2007](#)) lisääntymispaikka on määritelty alueeksi jonka tietyn lajin yksilö tarvitsee:

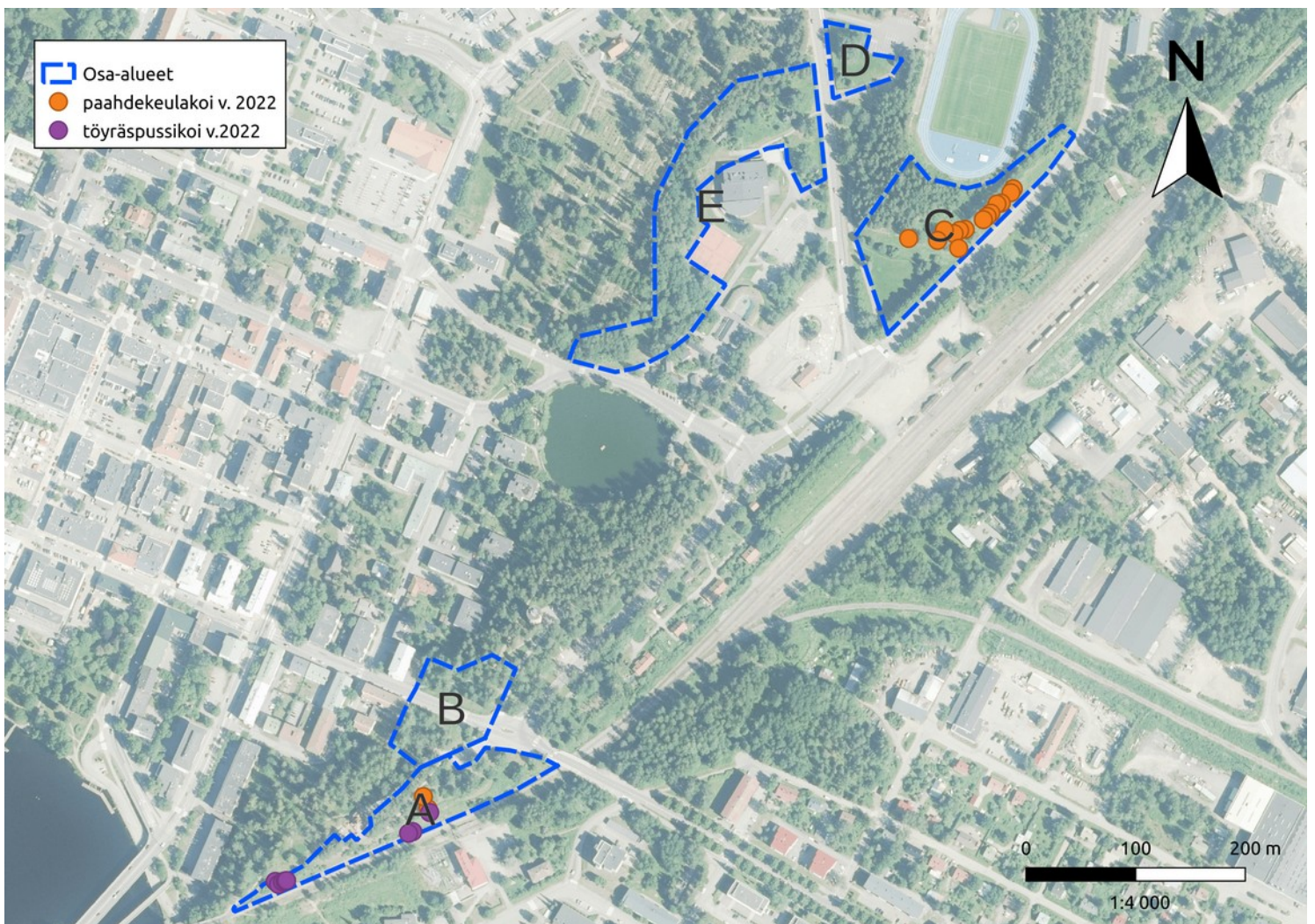
- kosintamenoihin,
- paritteluun,
- pesänrakentamiseen tai synnytys- tai munintapaikan valitsemiseen,
- synnyttämiseen, munimiseen tai jälkeläisten tuottamiseen aseksuaalisesti,
- munien kehitykseen ja kuoriutumiseen tai
- pesästä tai synnytyspaikasta riippuvaisille poikasille

Ohjeessa levähdyspaikka on määritelty alueeksi, jolla on yksi tai useampia rakenteita tai elinympäristön piirteitä, joita vaaditaan:

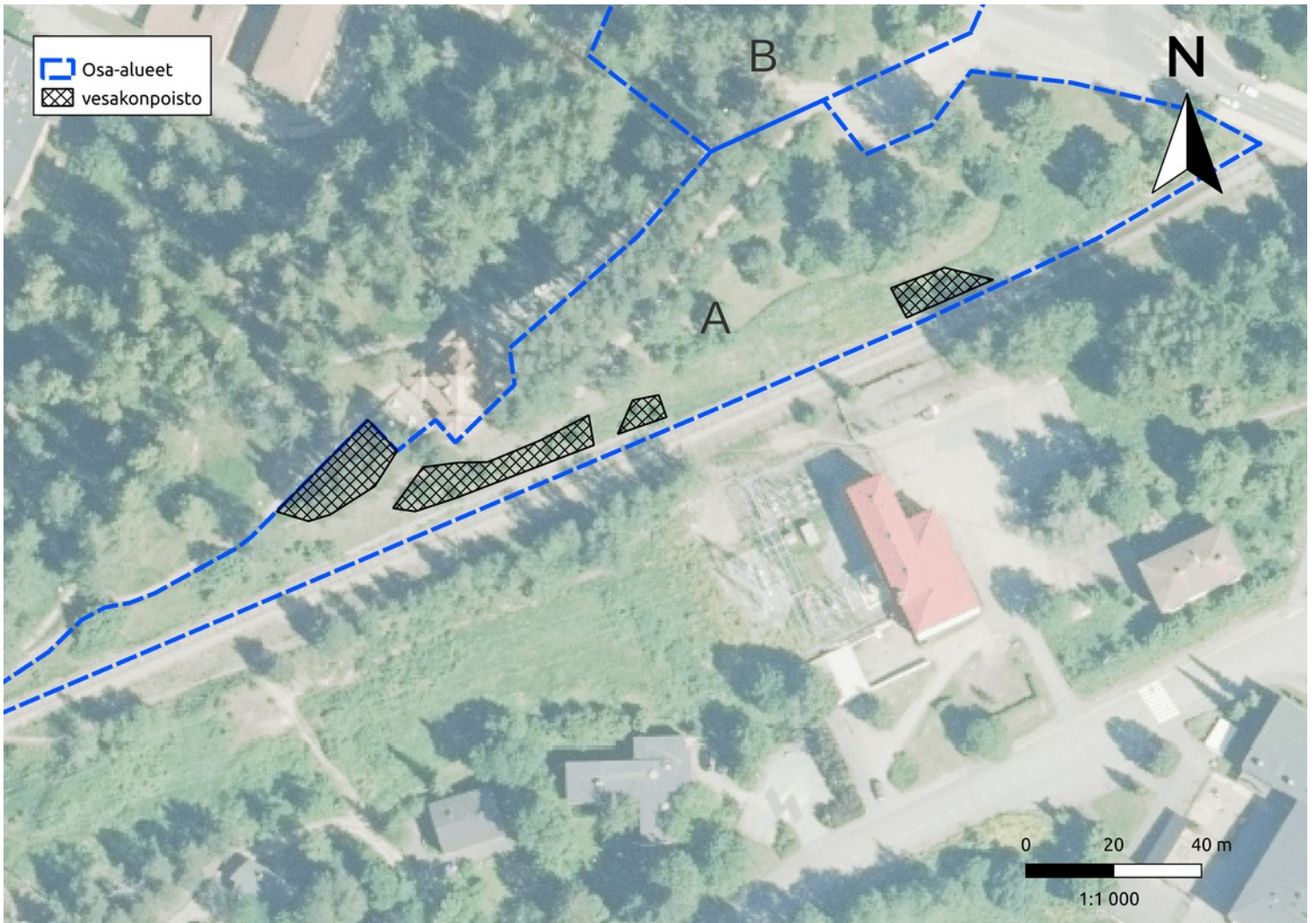
- lämmönsäätelykäyttäytymiseen,
- lepäämiseen, nukkumiseen tai toipumiseen,
- piiloutumiseen, suojautumiseen, pakopaikaksi tai
- horrostamiseen

Luontodirektiivissä tai EU-komission ympäristöasioiden pääosaston ohjeessa ei aseteta alarajaa tai ehtoja IV-liitteen lajien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen laajuudelle, luonnontilaisuudelle tai paikkaa käyttävien yksilöiden määrälle.

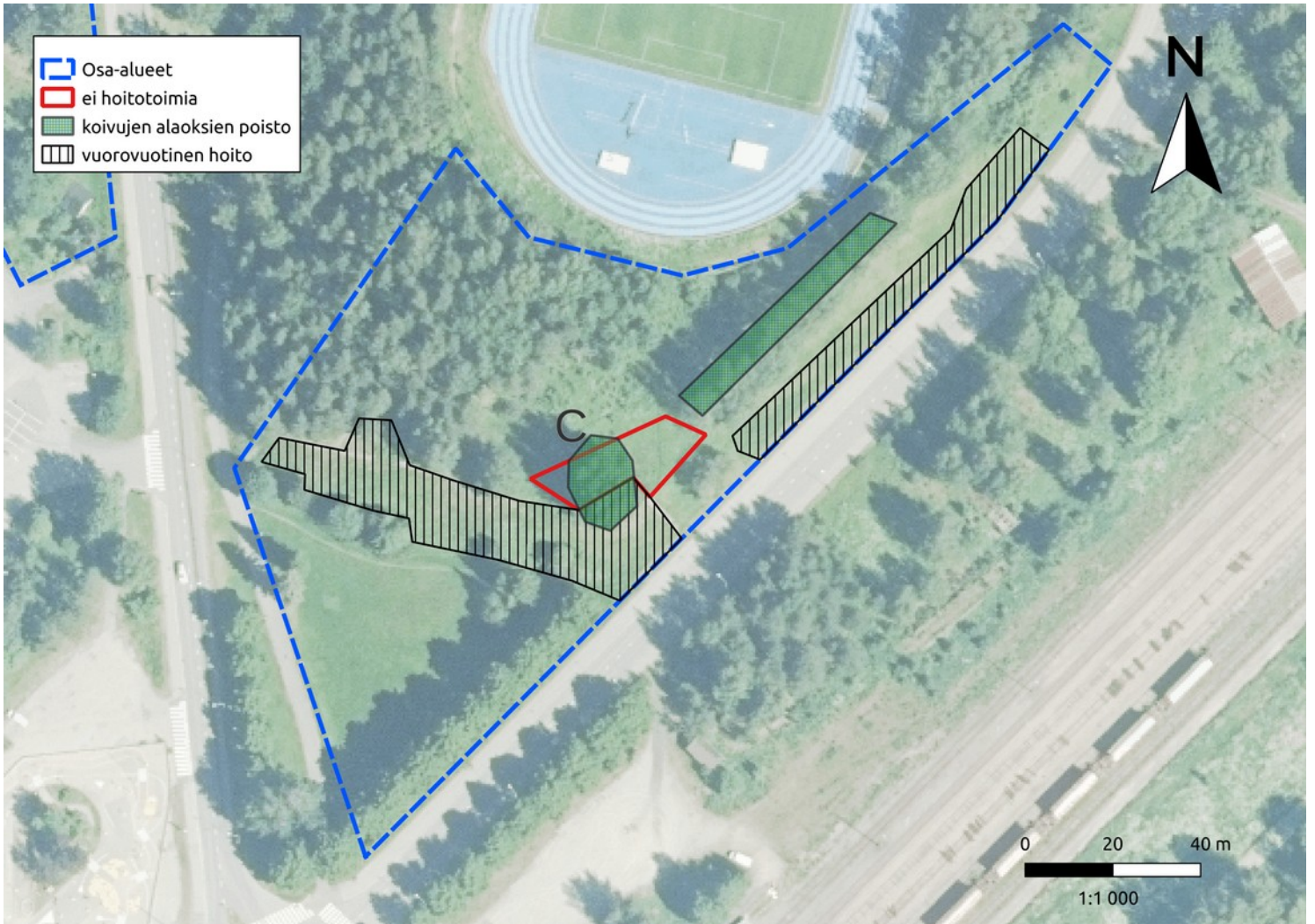
Liite 2. Pussikoiden v. 2022 havainnot.

Liite 3. Hoitotoimien alueita: osa-alue A

Liite 3. Hoitotoimien alueita: osa-alue C

Ratakadun ympäristö asema-alueella, Hei- nola

Melu- ja tärinäselvitys

Päiväys	26.3.2024
Laatijat	Johanna Toivonen, Vesa Vähäkuopus
Tarkastaja	Toni Hägerth
Projektinumero	12003602

26.3.2024

Sisällys

1	Taustatiedot	3
1.1	Kohde ja selvityksen tarkoitus	3
1.2	Tilaaja	4
1.3	Tekijät.....	4
2	Melun arviointimenetelmät ja lähtötiedot	4
2.1	Melun ohjearvot.....	4
2.2	Melulaskenta ja vaikutusten arviointi	5
3	Liikennetärinän arviointimenetelmät ja lähtötiedot.....	6
3.1	Tärinän ohjearvot	6
3.2	Alueen pohjasuhteet ja liikennetärinää aiheuttavat toiminnot	7
3.3	Liikennetärinä ja asumismukavuus	8
4	Liikennetiedot	9
4.1	Kumipyörä- ja rautatieliikenne.....	9
4.2	Puunkuormauspaikka	10
5	Tulokset ja niiden tarkastelu	10
5.1	Melu.....	10
5.2	Liikennetärinä.....	11
5.3	Epävarmuustarkastelu	13
6	Suositukset alueen jatkosuunnittelulle	14
7	Liitteet	14
8	Viitteet	15

Muutosluettelo:

Versio	Päiväys	Muutokset
1.0	26.3.2024	Ensimmäinen toimitettu versio

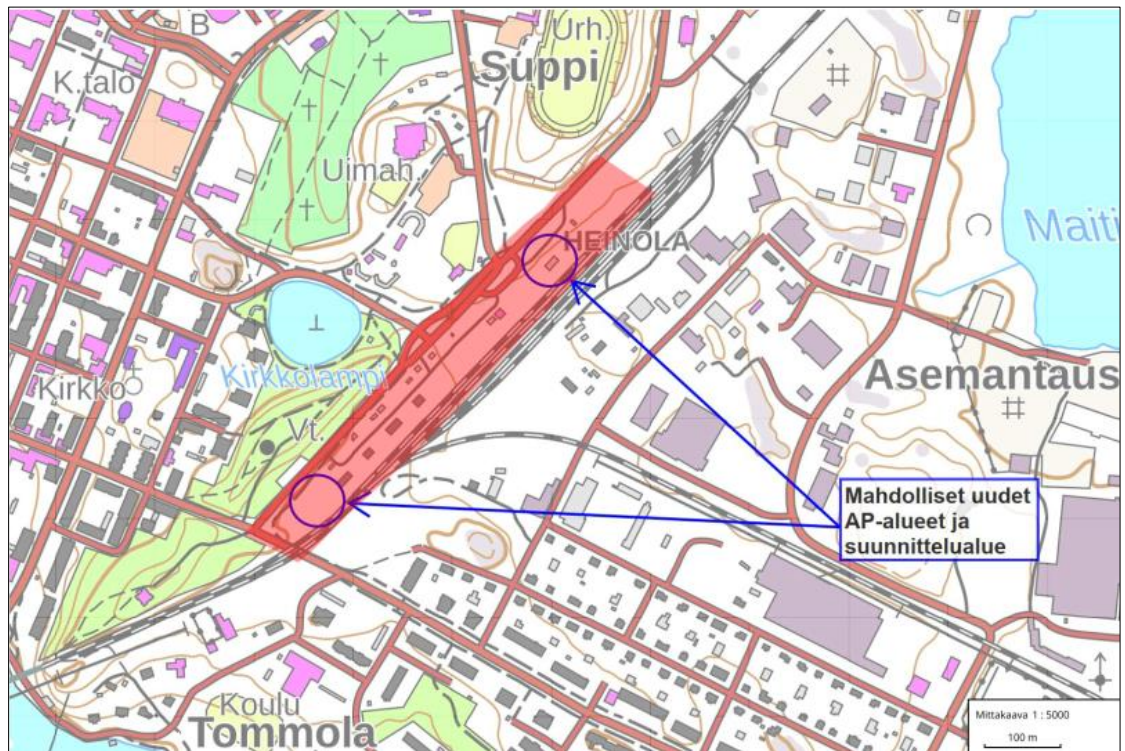
26.3.2024

Ratakadun ympäristö asema-alueella, Heinola

1 Taustatiedot

1.1 Kohde ja selvityksen tarkoitus

Tehtävänä oli laatia melu- ja tärinäselvitys kaavamuutoskohteeseen Ratakadun ympäristö. Kohde sijaitsee Heinolan kaupungin rautatieasema-alueella Ratakadun ja raiteiden välissä (Kuva 1.1). Alueen kaavoituksen tavoitteena on tutkia, että voidaanko aseman alueelle osoittaa täydennysrakentamista.

Kuva 1.1 Kaavamuutosalue on esitetty kartassa punaisella ja mahdolliset uudet AP-alueet sinisellä (Kartta: Tilaajan toimittamat lähtötiedot).

Kaava-alueen melu- ja tärinävaikutuksia on arvioitu tie- ja rautatieliikenteen liikennetietojen avulla. Selvityksessä on esitetty sekä laskennallisten että asiantuntija-arvioiden tulokset ja johtopäätökset.

26.3.2024

1.2 Tilaaja

Heinolan kaupunki
Elinvoima/Kaupunkisuunnittelu
Nico Id
nico.id@heinola.fi

1.3 Tekijät

Sitowise Oy
Linnoitustie 6 D, 02600 Espoo

+358 20 747 6000 | vaihde
Tiina Kumpula, Ins. AMK, projektipäällikkö
tiina.kumpula@sitowise.com

Johanna Toivonen, Ympäristösuun. AMK, meluasiantuntija
johanna.toivonen@sitowise.com

Vesa Vähäkuopus, DI, värinä- ja runkomeluasiantuntija
vesa.vahakuopus@sitowise.com

Toni Hägerth, FM, laadunvarmistus
toni.hagerth@sitowise.com

2 Melun arviointimenetelmät ja lähtötiedot

2.1 Melun ohjearvot

Melulaskennan tuloksia on verrattu valtioneuvoston päätöksessä (993/1992) annettuihin melutaso-ohjearvoihin (Taulukko 2.1) [1], sekä ympäristöministeriön asetukseen rakennuksen ääniympäristöstä (796/2017) [2] ja sen muutokseen 360/2019 [3]. Melun ohjearvot on tarkoitettu käytettäväksi maankäytön, liikenteen ja rakentamisen suunnittelussa sekä rakentamisen lupamenettelyissä. Selvitysalueella on oleskelualueiden ohjearvoina käytetty päiväajalle 55 dB ja yöajalle 50 dB.

Julkisivujen äänitasoerovaatimuksen (ΔL) määrittämiseen sovelletaan asuinhuoneiden ohjearvoja, jotka ovat päiväajalle 35 dB ja yöajalle 30 dB. Uuden rakennuksen, jossa on asuntoja, majoitus- tai

26.3.2024

potilashuoneita, ääneneristys on suunniteltava ja toteutettava siten, että äänitasoerovaatimus ΔL on vähintään 30 dB [2]. Raideliikenteen enimmäisäänitasojen osalta on käytetty arvoa 45 dB äänitasoerovaatimusta määritettäessä [4].

Taulukko 2.1 Valtioneuvoston päätöksessä (993/1992) annetut melutason ohjearvot.

Ohjearvot ulkona	Päivällä $L_{Aeq, klo\ 7-22}$	Yöllä $L_{Aeq, klo\ 22-7}$
Asumiseen käytettävät alueet, virkistysalueet taajamissa ja taajamien välittömässä läheisyydessä sekä hoito- ja oppilaitoksia palvelevat alueet	55 dB	50 dB ^{1,2}
Loma-asumiseen käytettävät alueet, virkistysalueet taajamien ulkopuolella ja luonnonsuojelualueet	45 dB	40 dB ³
Ohjearvot sisällä	$L_{Aeq, klo\ 7-22}$	$L_{Aeq, klo\ 22-7}$
Asuin-, potilas- ja majoitushuoneet	35 dB	30 dB
Opetus- ja kokoontumistilat	35 dB	-
Liike- ja toimistohuoneistot	45 dB	-

1) Uusilla alueilla melutason yöohjearvo on 45 dB

2) Oppilaitoksia palvelevilla alueilla ei sovelleta yöajan ohjearvoja

3) Yöohjearvoa ei sovelleta luonnonsuojelualueilla, joita ei yleisesti käytetä oleskeluun tai luonnon havainnointiin yöllä.

2.2 Melulaskenta ja vaikutusten arviointi

Melulaskenta perustuu melun leviämiseen 3D-maastomallissa, johon on mallinnettu melulähteet, rakennukset, melusteet ja maastonmuodot sekä näiden akustiset ominaisuudet. Liikennemelulähteiden melupäästö on määritetty liikennetietojen perusteella. Maastomalli ulottuu yli 1000 metrin etäisyydelle selvitysalueesta ja sisältää kaikki merkittävät melulähteet.

Melumallina on käytetty Väyläviraston vuoden 2022 EU-meluselvityksen melumallia, jota on täydennetty ja tarkennettu kaavaselvityksen edellyttämälle tasolle Maanmittauslaitoksen aineiston avulla. Pohjakarttana on käytetty Heinolan kaupungin kantakarttaa ja Maanmittauslaitoksen karttaa. Laajat asfalttialueet, kadut ja rakennusten katot on mallinnettu akustisesti kovina ($\alpha = 0$).

Melulaskennat on suoritettu DataKustik CadnaA 2023 -melulaskentaohjelmalla. Laskenta perustuu yleisesti Suomessa käytettäviin yhteispuhjoismaisiin tie- ja raideliikennemelun laskentamalleihin (Nordic Prediction Method) [5][6]. Laskentamallin tarkkuus on lähietäisyydellä tyypillisesti $\pm 2...3$ dB.

26.3.2024

Tärkeimmät laskenta-asetukset:

- Laskentaruudukon koko 5 x 5 metriä. Jokainen ruutu on laskettu ilman ruutujen interpolointia
- Meluvyöhykkeiden laskentakorkeus 2 metriä
- Laskentasäde 1000 metriä
- Laskennassa mukana 1. kertaluvun heijastukset
- Rakennukset heijastavia 1 dB heijastusvaimennuksella.
- Julkisivuun kohdistuva melutaso on laskettu korkeussuunnassa 3 metrin välein alkaen 2 metriä maanpinnasta. Julkisivusta heijastuvaa melua ei huomioida.

3 Liikennetärinän arviointimenetelmät ja lähtötiedot

3.1 Tärinän ohjearvot

Tärinän asumismukavuuden häiritsevyyden arviointiin käytetään VTT:n julkaisussa "Suositus liikennetärinän arvioimiseksi maankäytön suunnittelussa" [7] esitettyä rakennusten värähtelyluokitusta, joka on esitetty taulukossa 3.1.

Ympäristöministeriön ohjeessa rakennuksen ääniympäristöstä [4] esitetyt asuntojen, majoitus- ja potilashuoneiden tärinän ohjearvot vastaavat VTT esittämää luokkaa C ($v_{w,95} \leq 0,3$ mm/s), joka toimii tämän selvityksen ohjearvona. Samat ohjearvot esitetään kaavoitusta ohjaavissa julkaisuissa.

Taulukko 3.1 Suositus rakennusten värähtelyluokituksesta.

Värähtelyluokka	Kuvaus värähtelyolosuhteista	$v_{w,95}$ (mm/s)
A	Hyvät asuinolosuhteet (Ihmiset eivät yleensä havaitse värähtelyitä)	$\leq 0,10$
B	Suhteellisen hyvät asuinolosuhteet (Ihmiset voivat havaita värähtelyitä, mutta ne eivät ole häiritseviä)	$\leq 0,15$
C	Suositus uusien rakennusten ja väylien suunnittelussa (Keskimäärin 15 % asukkaista pitää värähtelyitä häiritsevinä ja voi valittaa häiriöistä)	$\leq 0,30$
D	Olosuhteet, joihin pyritään vanhoilla asuinalueilla (Keskimäärin 25 % asukkaista pitää värähtelyitä häiritsevinä ja voi valittaa häiriöistä)	$\leq 0,60$

26.3.2024

Tunnusluku perustuu yksittäisten liikennetapahtumien suurimpiin värähtelyn taajuuspainotettuihin tehollisarvoihin ja niiden perusteella laskettuun keskiarvoon sekä hajontaan. Tunnusluvun mukaan ohiajava juna ei 95 % todennäköisyydellä ylitä tarkastelutavan värähtelyluokan ohjearvoa.

Rakenteiden kestävyys vaarantuu huomattavasti suuremmilla tärinätaasoilla kuin asumismukavuus. Toisin sanoen, kun asumismukavuuden ohjearvot täytetään, ei rakenteiden vaurioitumisen mahdollisuutta käytännössä ole olemassa. Tähän perustuen rakenteiden vaurioitumisen mahdollisuutta ei ole tarvetta tarkastella laskennallisesti erikseen kaa-voituksen yhteydessä.

3.2 Alueen pohjasuhteet ja liikennetärinää aiheuttavat toiminnot

Liikennetärinä koetun ilmiön aiheuttaa liikenneväylän epätasaisuus tai väylän pintaan kulkuneuvosta aiheutuvat muodonmuutokset. Liikennöintiväylän alla oleva maaperä joutuu värähtelytilaan, jonka ilmene-
misen ihminen havaitsee tarkastelupisteessä liikennetärinä. Rautatie-
liikenteen lisäksi alueelta ei tunnistettu muita liikennetärinää aiheutta-
via toimintoja.

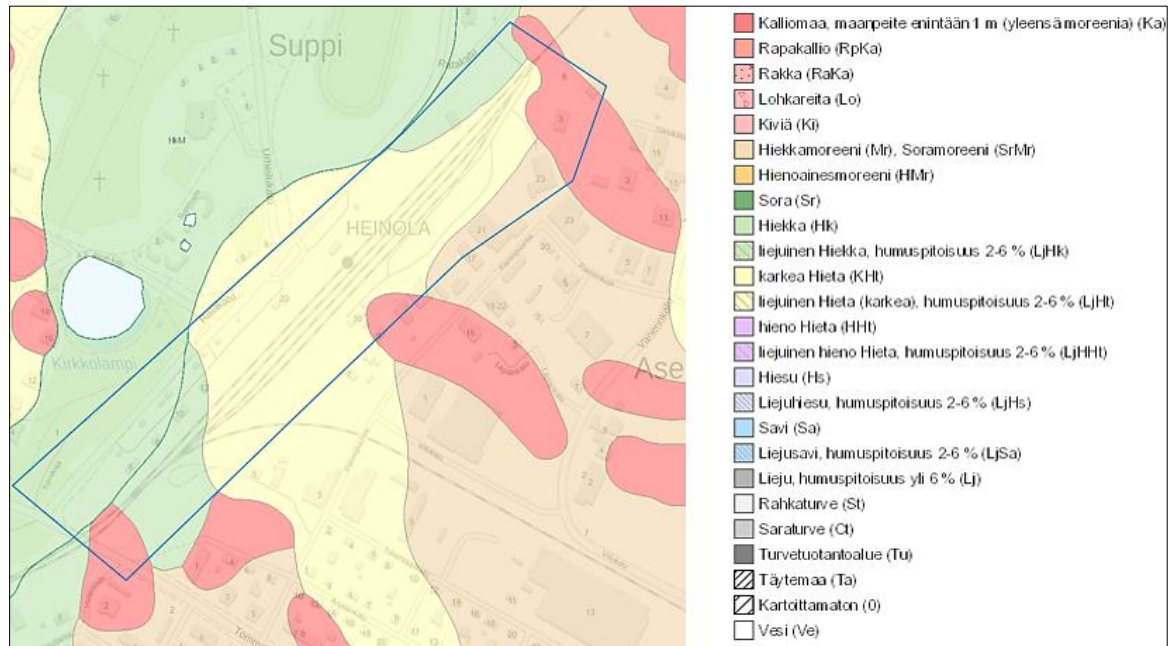
Raideliikenteen aiheuttaman liikennetärinän osalta merkittävin lähtö-
tieto on alueen maaperän hallitseva pohjamaalaji. Geologisen tutkimus-
keskuksen pohjatutkimustietojen perusteella suunnittelualueen koh-
dalla ja sen ympäristössä maaperä kahden metrin syvyydessä on jok-
seenkin karkearakeista. Heinolan liikennepaikan ympäristössä maaperä
on maaperäkarttojen mukaan karkeaa hietaa, hiekkaa tai hiekkamoree-
nia. Paikoittain alue on kallioista.

Aluetta ei voida maaperätietojen perusteella pitää erityisen otollisena
liikennetärinän vaikutuksille. Alueelta ei ole myöskään tiedossa suori-
tettuja liikennetärinämittauksia tai asukkaiden kokemuksia liikennetäri-
nän häiritsevyyteen liittyen.

Alapuolen kuvassa (Kuva 3.1) on esitetty suunnittelualueen ja sen lä-
hiympäristön pohjamaalajit (2 m syvyys). Kuvassa suunnittelualueen
likimääräinen sijainti on esitetty sinisellä.

26.3.2024

Kuva 3.1 Kaava-alueen maaperätiedot (Kartta: gtkdata.gtk.fi/)

3.3 Liikennetärinä ja asumismukavuus

Julkaisussa "Liikennetärinä: Alueiden tärinäkartoitus ja rakenteiden vaurioitumisalttius" [8] esitetään kolme eri tarkastelutasoa käytettäväksi eri olosuhteissa:

- 1 Alustava juna- ja maaperätietoihin perustuva rajausta perustuen puoliempiirisiin laskentakaavoihin.
- 2 Tarkennettu tärinämittauksiin perustuva rajausta, joka perustuu tunnetusta junaliikenteestä mitattuun maaperän värähtelyyn
- 3 Rakennuksessa esiintyvän värähtelyn arviointi, jolloin arvioidaan tarkat vaikutukset alueella olevaan tai suunniteltavaan rakennuskantaan.

Tämä tärinäselvitys on laadittu 1. tarkastelutason mukaisesti. Tulokset on esitetty luvussa 5.2.

26.3.2024

4 Liikennetiedot

4.1 Kumipyörä- ja rautatieliikenne

Tieliikennetiedot saatiin Heinolan kaupungilta (Taulukko 4.1). Yöliikenteen osuutena on käytetty 10 % koko vuorokaudenaikaisesta liikenteestä ja raskaan liikenteen osuutena kaikilla kaduilla 5 % kokonaisliikenteestä.

Taulukko 4.1 Melulaskennassa käytetyt tieliikennetiedot.

Katu	KVL nykytilanne	KVL vuonna 2050	Nopeus km/h
Ratakatu etelään A.F Airon kadulta	1400	1540	50
Ratakatu A.F Airon kadun ja Urheilukadun välillä	1925	2118	50
Ratakatu Urheilukadulta pohjoiseen	1193	1312	50
Urheilukatu	1660	1826	40
A.F Airon katu	1548	1703	40
Tommolankatu	1200	1320	40–50
Siltakatu Lampikadulta etelään	7938	8732	50
Siltakatu Lampikadulta pohjoiseen	8192	9011	50

Rautatieliikenteen tietoina on käytetty nykyisiä tietoja ajanjaksolta elokuu 2023-helmikuu 2024 [9] (Taulukko 4.2). Liikennemäärät on jaettu tasaisesti kullekin Väyläviraston tietojen mukaisesti käytössä olevalle raiteelle (Lähde: Väylävirasto, Rautateiden verkkoselostus).

Taulukko 4.2 Melu- ja liikennetärinälaskennassa käytetyt rautatieliikenteen tiedot.

Junatyyppi	Päivällä klo 7–22	Yöllä klo 22–7	Pituus m	Nopeus km/h
F-TaJu	3	3	500	30

Liikennetärinän laskennassa puukuljetusvaunun pituudeksi arvioitiin 20 m, minkä perusteella keskimääräisessä junassa on 25 vaunua. Suurimmaksi sallituksi akselipainoksi (4 kpl per vaunu) arvioitiin 20 tonnia, minkä perusteella junan massa on noin 2000 tonnia.

26.3.2024

4.2 Puunkuormauspaikka

Tavaraliikenteen lisäksi rautatieaseman itäpuolella sijaitsee raakapuun kuormauspaikka, joka on säännöllisessä käytössä. Stora Ensolta (Terttu Heinonen, 8.3.2024) saatujen tietojen mukaan kuormauspaikalla käsitellään maakunnasta lähteviä puukuormia ja Stora Enson Heinolan Flutingtehtaalle Rautsaloon tulevia puukuormia. Edellä mainittujen lisäksi alueella käsitellään mahdollisesti myös muiden lähialueen tehtaiden puukuormia, mutta näiden osalta ei ole tarkempia tietoja.

5 Tulokset ja niiden tarkastelu

5.1 Melu

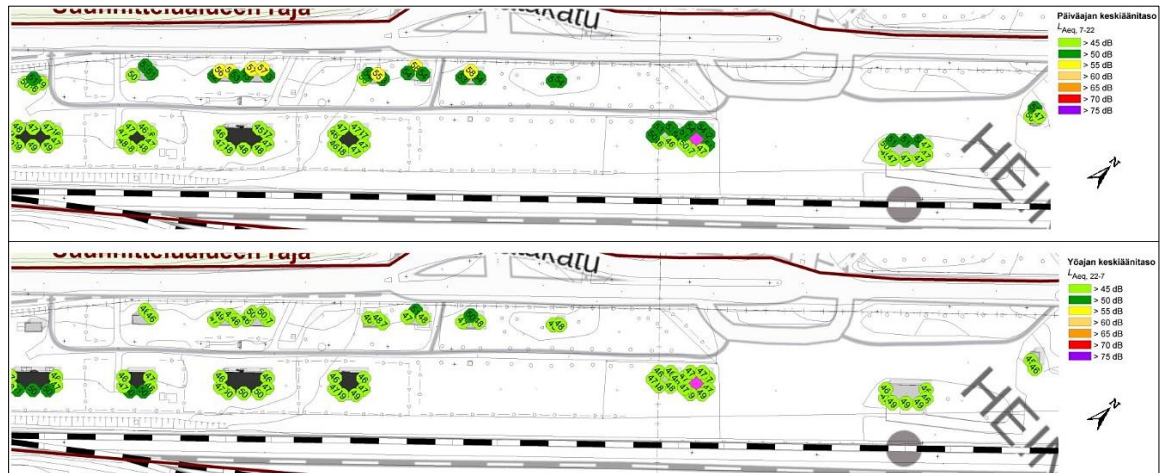
Melulaskentojen kartat on esitetty liitteissä 1–2. Tieliikennemäärien kasvun vuoksi ennustetilanteen melutasot ovat nykytilannetta suuremmat, ja ennustetilanne on melutarkastelujen kannalta mitoitettava.

Melutason ohjearvot päiväaikaan 55 dB ja yöaikaan 50 dB alittuvat valtaosalla suunnittelualueesta. Päiväaikaan Ratakadun tieliikenteen aiheuttama melu on merkittävämpi ohjearvojen saavuttamisen kannalta. Yöaikaan myös rautatieliikenteen melu vaikuttaa ohjearvojen toteutumiseen. Ulkoalueiden keskiäänitason ohjearvojen saavuttamisen näkökulmasta pientalojen sijoittaminen alueelle on melko vapaata.

Ennustetilanteessa liikenteen aiheuttamat päivä- ja yöajan keskiäänitasot julkisivuilla ovat matalia (Kuva 5.1) eivätkä aiheuta tavanomaista suurempia vaatimuksia julkisivujen äänitasoeroille.

26.3.2024

Kuva 5.1 Julkisivuun kohdistuvat päivä- ja yöajan keskiäänitasot ennustetilanteessa.

Rautatieliikenteen aiheuttamat enimmäisäänitasot yöaikaan ovat julkisivuilla suurimmillaan 75–78 dB, jonka vuoksi julkisivujen äänitasoero-vaatimuksen tulisi olla vähintään 33 dB.

Kuva 5.2 Rautatieliikenteen julkisivuille aiheuttamat yöajan hetkelliset enimmäisäänitasot.

Puunkuormauspaikan toiminnan aiheuttamat kolahdukset ja kuorma-autoliikenteen aiheuttama matalataajuinen melu saattaa aiheuttaa asuinrakennusten sisätiloissa häiriötä ja ylittää suositellun 45 dB enimmäisäänitason. Myös rautatieliikenteen aiheuttama vaihdekolina aseman alueella voi aiheuttaa häiriötä asuinrakennusten sisätiloissa.

5.2 Liikennetärinä

Tärinän leviämistä alueelle tutkittiin VTT:n julkaisussa ”Liikennetärinä: Alueiden tärinäkartoitus ja rakenteiden vaurioitumisalttius” [8] esitetyn laskentamallin avulla.

26.3.2024

Laskentamallin avulla voidaan huomioida radalla liikkuvan kaluston ominaisuudet (massa, nopeus), maaperän ominaisuudet sekä raiteiston kunnan vaikutus tärinään. Laskennassa on käytetty varmuuskerrointa 2, koska arviointi perustuu laskentakaavaan, jota ei ole kalibroitu paikallisiin tärinäolosuhteisiin mittausten avulla.

Laskentamalli on esitetty kaavassa 1 (laskennassa käytetyt määräävimät parametrit):

$$v_{z,max} = v_{z,15} \cdot k_D \cdot k_S \cdot k_G \cdot k_R \cdot F , \quad (1)$$

missä

$v_{z,max}$ = laskennallinen tärinän pystyheilahdusnopeus maan pinnalla halutussa tarkastelupisteessä.

$v_{z,15}$ = pystysuora vertailuheilahdusnopeus maassa etäisyydellä D=15 metriä raiteen keskilinjasta

k_D = etäisyyskerroin (B = 0,9...1,5 ; $V_0=0,4...0,9$ mm/s)

k_S = junan nopeuskerroin (30 km/h)

k_G = junan painokerroin (2000 tonnia)

k_R = radan kuntokerroin (1, normaalikuntoinen raide)

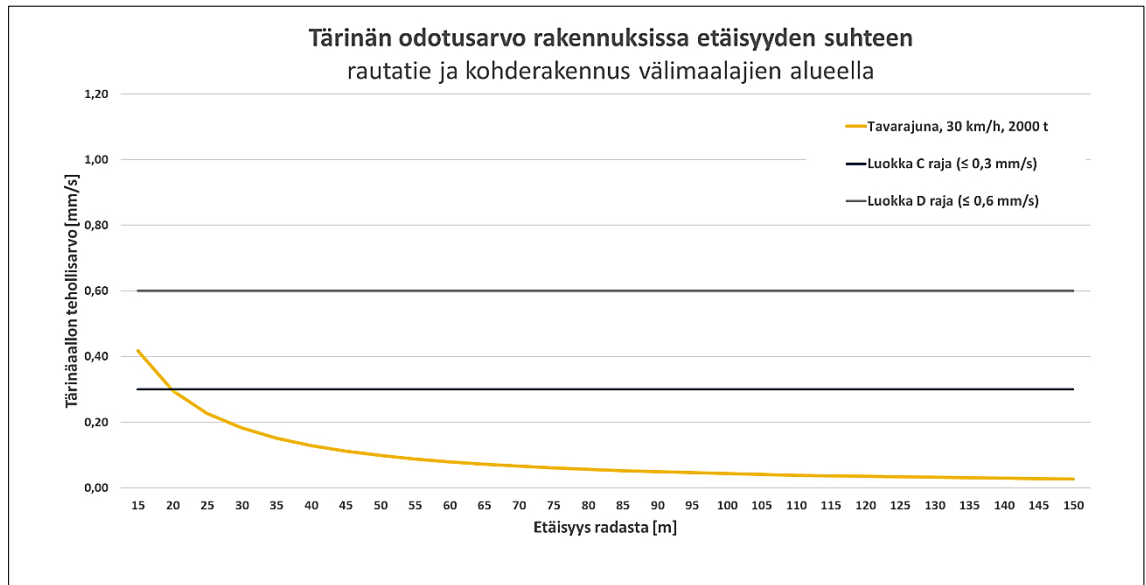
F = varmuuskerroin (2 ei kalibrointia)

Tässä tarkastelussa värähtelyn oletetaan siirtyvän täydellä vaikutuksella rakennusten perustuksiin, jonka jälkeen se voimistuu 1,5 kertaiseksi ns. yleisen voimistumisen kautta.

Yllä esitetyn laskentamenetelmän perusteella rautatieväylästä välittyvä liikennetärinä alittaa uudisrakennuksille käytettävän luokan C arvon 0,3 mm/s noin 15–20 m etäisyydellä rautatieväylästä, kun maaperä tulkitaan karkeaksi hiedaksi. Suunnittelualueen ja sen läheisyyden kohdilla, joilla maaperää on karkearakeisempaa (hiekkamoreeni, kallio) liikennetärinän vaikutus rajoittuu suurimmillaan 15 metrin etäisyydelle lähimmästä raiteista. Laskennallisesti ei voida arvioida liikennetärinävaikutuksia alle 15 metrin etäisyyksille.

26.3.2024

Kuva 5.3 Rautatieliikenteen aiheuttama liikennetärinä ja sen vaimeneminen etäisyyden raiteeseen kasvaessa.

Koska liikennetärinän laskennallisesti arvioitu taso on hyvin pieni, ei rakenteiden vaurioitumisalttiutta ole käytännössä olemassa rautatiealueen ulkopuolella.

Kumipyöräliikenteen tai puunkuormauksen ei arvioida aiheuttavan tärinävaikutuksia.

Liikennetärinän 0,3 mm/s (luokka C) vaikutusvyöhyke ja sen laajuus on esitetty liitteessä 3.1.

5.3 Epävarmuustarkastelu

Liikenne-ennusteisiin voi liittyä huomattavia epävarmuuksia, mutta melumallinnus ei ole herkkä liikennemäärän pienille muutoksille. Esimerkiksi liikennemäärän puolittuminen tai kaksinkertaistuminen vastavasti pienentää tai kasvattaa tien melupäästöä 3 dB ja liikennemäärän muuttuminen 25 % vaikuttaa melupäästöön hieman alle 1 dB.

Liikennetärinän osalta tarkastelu sisältää nykyisellään jo varmuuskerroimen (FoS) 2, joka kattaa epävarmuuden junien massoihin, radan kuntoon ja nopeuksiin liittyen.

26.3.2024

6 Suositukset alueen jatkosuunnittelulle

Puunkuormauspaikan ja rata-alueen toiminnan aiheuttaman melun vuoksi aluetta ei ensisijaisesti voida suositella asumiseen. Raideliikennettä on aseman alueella viikon jokaisena päivänä lauantaita lukuun ottamatta. Päiväaikaisen liikenteen lisäksi myös yöaikaista liikennettä on alueella säännöllisesti. Mahdollisesta yöaikaisesta kuormustoiminnasta ei ole tietoa. Kuormauksen aiheuttamat kolahdukset, kuorma-autoliikenteen aiheuttama matalataajuinen melu ja tavaraliikenteen aiheuttama vaihdekolina saattavat aiheuttaa asuinrakennusten sisätiloissa häiriötä ja ylittää suositellun 45 dB hetkellisen enimmäisäänitason.

Liikenteen keskiäänitasojen näkökulmasta asumiseen käytettävät ohjearvot saavutetaan ulko-oleskelualueilla. Asuinrakennusten julkisivuille suositellaan äänitasoerovaatimukseksi tie- ja rautatieliikenteen melua vastaan vähintään 33 dB. Mikäli uudet asuinrakennukset sijoitetaan nykyisiä lähemmäs rataa, tulee äänitasoerovaatimusta nostaa edellä esitetystä jonkin verran.

Mikäli alueelle sijoitetaan asumista, suositellaan suunnittelualueella laadittavan kattavia melumittauksia. Mittausten avulla voidaan tarkemmin määrittää puunkuormauspaikan ja rata-alueen toimintojen aiheuttamat melutasot ja ne voidaan siten huomioida alueen jatkosuunnittelussa ja asuinrakennusten julkisivujen äänitasoerovaatimuksissa.

Liikennetärinän osalta alue soveltuu asumiseen niiltä osin kuin rakennukset sijoitetaan esitetyn liikennetärinän vaikutusalueen ulkopuolelle (liite 3).

7 Liitteet

Liite 1.1 Päiväajan keskiäänitaso ulkoalueilla nykyisellä maankäytöllä ja nykyisellä liikenteellä.

Liite 1.2 Yöajan keskiäänitaso ulkoalueilla nykyisellä maankäytöllä ja nykyisellä liikenteellä.

Liite 2.1 Päiväajan keskiäänitaso ulkoalueilla nykyisellä maankäytöllä ja ennustella tieliikenteellä. Raideliikenteen määrä on nykyinen.

26.3.2024

Liite 2.2 Yöajan keskiäänitaso ulkoalueilla nykyisellä maankäytöllä ja ennusteliikenteellä. Raideliikenteen määrä on nykyinen.

Liite 3 Liikennetärinän 0,3 mm/s (luokka C) vaikutusvyöhyke.

8 Viitteet

- [1] Valtioneuvoston päätös melutason ohjearvoista 29.10.1992/993. Voimaantulo: 1.1.1993. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1992/19920993>
- [2] Ympäristöministeriön asetus rakennuksen ääniympäristöstä 796/2017. Voimaantulo: 1.1.2018.
- [3] Ympäristöministeriön asetus rakennuksen ääniympäristöstä annetun ympäristöministeriön asetuksen 5 ja 6 §:n muuttamisesta 360/2019. Voimaantulo 1.4.2019.
- [4] Ympäristöministeriö. Ympäristöministeriön ohje rakennuksen ääniympäristöstä. 2018.
- [5] Road traffic noise – Nordic prediction method, TemaNord 1996:525, Nordic Council of Ministers 1996.
- [6] Railway traffic noise – Nordic prediction method, TemaNord 1996:524, Nordic Council of Ministers 1996.
- [7] Törnqvist, Jouko & Talja, Asko. Suositus liikennetärinän arvioimiseksi maankäytön suunnittelussa. 2006. VTT.
- [8] Talja, A & Törnqvist, J. 2014. Liikennetärinä: Alueiden tärinäkartoitus ja rakenteiden vaurioitumisalttius. VTT.
- [9] Junaliikenteen havaintojärjestelmä Julia. <https://juliadata.fi/>

Liite 1.1

Ratakadun ympäristö
 asema-alueella,
 liikennemeluselvitys

Melulaskentatilanne:

Liikennemelu,
 päiväaika klo 7-22

Nykyinen maankäyttö ja
 nykyinen tie- ja raideliikenne

Päiväajan keskiäänitaso

$L_{Aeq, 7-22}$

- > 45 dB
- > 50 dB
- > 55 dB
- > 60 dB
- > 65 dB
- > 70 dB
- > 75 dB

Asumiseen käytettävillä alueilla
 sovellettava päiväajan keskiäänitason
 ohjearvo 55 dB ylittyä keltaisella
 olevilla alueilla.

Rakennukset

- Asuinrakennus
- Liike- tai julkisen rakennus
- Teollinen rakennus
- Kirkollinen rakennus
- Muu rakennus

SITOWISE

Mittakaava 1:3000 (A4)
 Päivämäärä: 21.03.24
 CadnaA 2023 -melulaskentaohjelma
 Nordic Prediction Method
 Laatinut: Sitowise Oy

Liite 1.2

Ratakadun ympäristö
asema-alueella,
liikennemeluselvitys

Melulaskentatilanne:

Liikennemelu,
yöaika klo 22-7

Nykyinen maankäyttö ja
nykyinen tie- ja raideliikenne

Yöajan keskiäänitaso

$L_{Aeq, 22-7}$

- > 45 dB
- > 50 dB
- > 55 dB
- > 60 dB
- > 65 dB
- > 70 dB
- > 75 dB

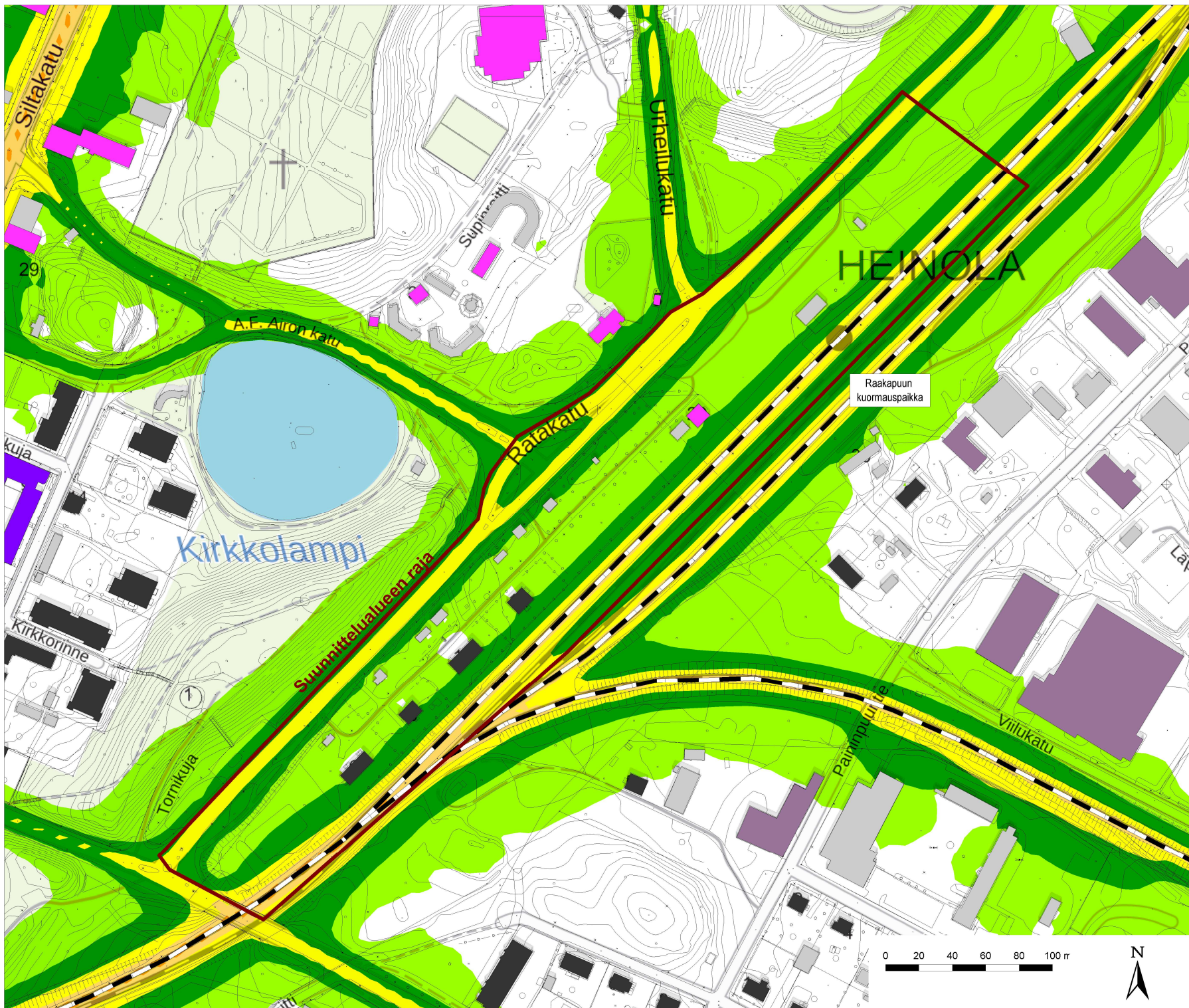
Asumiseen käytettävillä alueilla
sovellettava yöajan keskiäänitason
ohjearvo 50 dB ylittyvä tumman-
vihreällä olevilla alueilla.

Rakennukset

- Asuinrakennus
- Liike- tai julkisen rakennus
- Teollinen rakennus
- Kirkollinen rakennus
- Muu rakennus

SITOWISE

Mittakaava 1:3000 (A4)
Päivämäärä: 21.03.24
CadnaA 2023 -melulaskentaohjelma
Nordic Prediction Method
Laatinut: Sitowise Oy

Liite 2.1

Ratakadun ympäristö
asema-alueella,
liikennemeluselvitys

Melulaskentatilanne:

Liikennemelu,
päiväaika klo 7-22

Nykyinen maankäyttö ja
ennustevuoden 2050
tieliikenne. Raideliikenteen
määrä on nykyinen.

Päiväajan keskiäänitaso

$L_{Aeq, 7-22}$

- > 45 dB
- > 50 dB
- > 55 dB
- > 60 dB
- > 65 dB
- > 70 dB
- > 75 dB

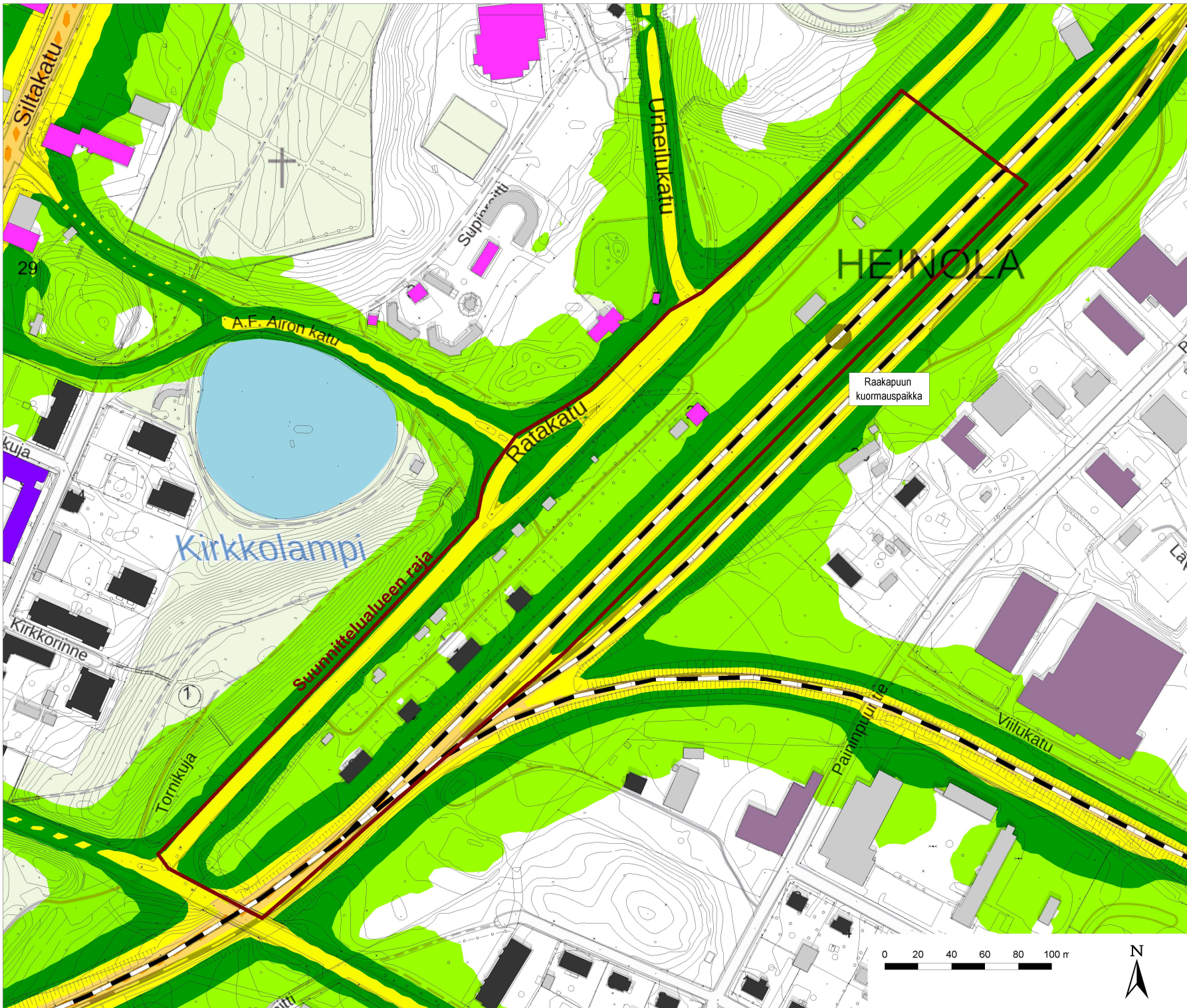
Asumiseen käytettävillä alueilla
sovellettava päiväajan keskiäänitason
ohjearvo 55 dB ylittyy keltaisella
olevilla alueilla.

Rakennukset

- Asuinrakennus
- Liike- tai julkinen rakennus
- Teollinen rakennus
- Kirkollinen rakennus
- Muu rakennus

SITOWISE

Mittakaava 1:3000 (A4)
Päivämäärä: 21.03.24
CadnaA 2023 -melulaskentaohjelma
Nordic Prediction Method
Laatinut: Sitowise Oy

Liite 2.2

Ratakadun ympäristö
asema-alueella,
liikennemeluserivitys

Melulaskentatilanne:

Liikennemelu,
yöaika klo 22-7

Nykyinen maankäyttö ja
ennustevuoden 2050
tieliikenne. Raideliikenteen
määrä on nykyinen.

Yöajan keskiäänitaso

$L_{Aeq, 22-7}$

- > 45 dB
- > 50 dB
- > 55 dB
- > 60 dB
- > 65 dB
- > 70 dB
- > 75 dB

Asumiseen käytettävillä alueilla
sovellettava yöajan keskiäänitason
ohjearvo 50 dB ylittyvä tumman-
vihreällä olevilla alueilla.

Rakennukset

- Asuinrakennus
- Liike- tai julkisen rakennus
- Teollinen rakennus
- Kirkollinen rakennus
- Muu rakennus

SITOWISE

Mittakaava 1:3000 (A4)
Päivämäärä: 21.03.24
CadnaA 2023 -melulaskentaohjelma
Nordic Prediction Method
Laatinut: Sitowise Oy

Liite 3

Ratakadun ympäristö
asema-alueella,
Liikennetärinäselvitys

Nykyinen maankäyttö

Liikennetärinän 0,3 mm/s
(Luokka C)
vaikutusvyöhykkeet

— 0,3 mm/s (luokka C)

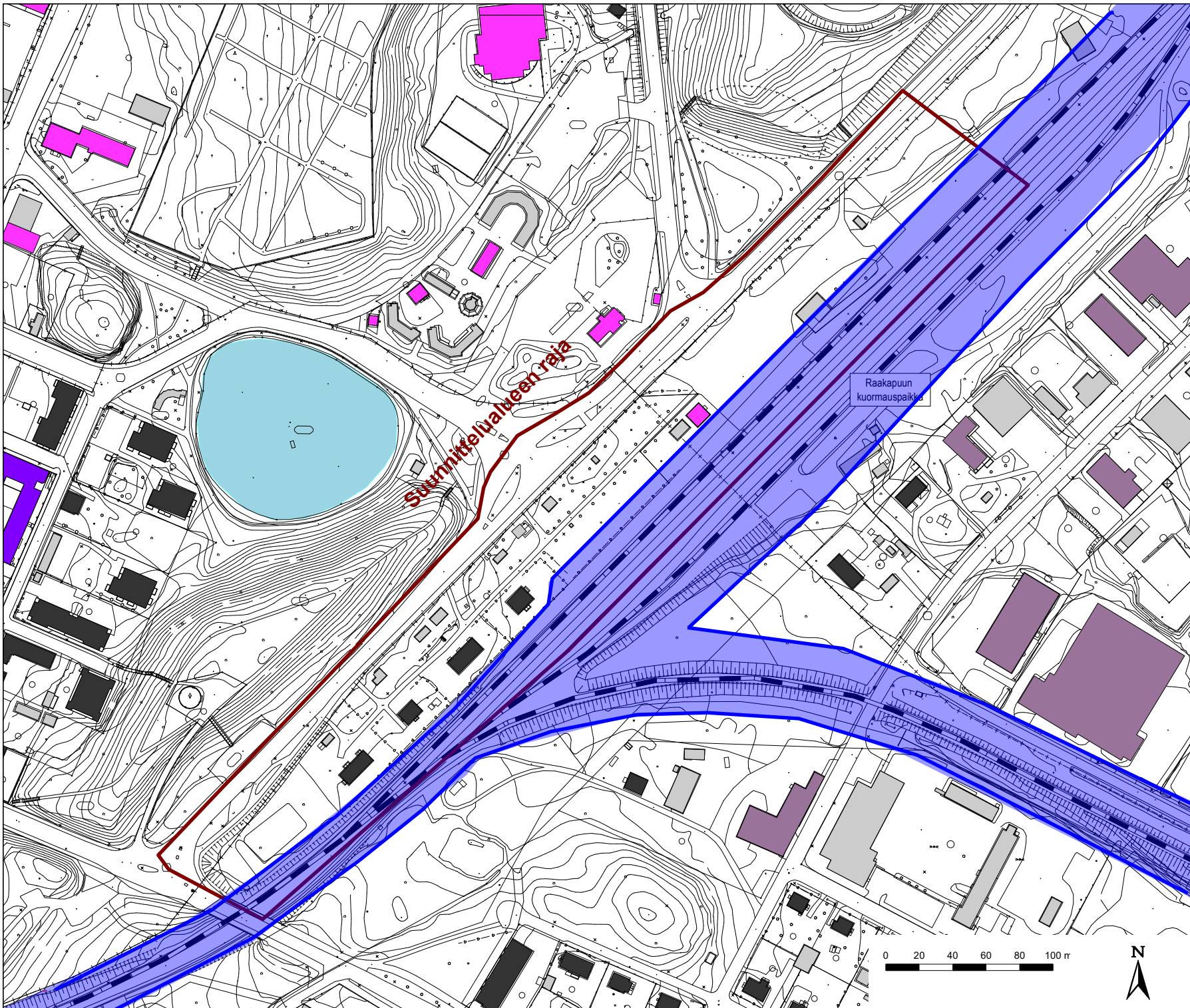
Vyöhykkeen
sisäpuolella
liikennetärinän taso
0,3 mm/s voi ylittyä

Rakennukset

- Asuinrakennus
- Liike- tai julkisen rakennus
- Teollinen rakennus
- Kirkollinen rakennus
- Muu rakennus

SITOWISE

Mittakaava 1:3000 (A4)
Päivämäärä: 25.03.24
Laatinut: Sitowise Oy

Asemakaavan muutos

623 AKM

Vesitorni

VASTINEET
VALMISTELUVAIHEEN
LAUSUNTOIHIN

pvm. 25.3.2025

Sisällysluettelo

1	Lausunnot	3
1.1	Hämeen ELY-keskus, 27.2.2025	3
1.2	Lahden museot, 27.2.2025	3
1.3	Päijät-Hämeen ympäristöterveys, 4.2.2025	4

1 Lausunnot

1.1 Hämeen ELY-keskus, 27.2.2025

1.1.1 Lausunnon pääkohdat

Yleiskaavan voidaan katsoa olevan käyttötarkoituserkinnältään vesitornin osalta vanhentunut. Koska asemakaavan muutos poikkeaa voimassa olevasta oikeusvaikutteisesta yleiskaavasta, tulee ottaa ristiriidan poistamiseksi huomioon AKL 54 §:n 4 momentin sisältö. Asemakaavaa laadittaessa on soveltuvin osin otettava huomioon mitä yleiskaavan sisältövaatimuksissa säädetään. Kaavaselostusta tulee täydentää ehdotusvaiheessa tältä osin.

ELY-keskus kehottaa pohtimaan vesitornirakennuksen suojelumääräyksen täsmentämistä. Lähtökohtana voidaan pitää rakennuksen ominaispiirteiden säilyttämistä huomioiden uuden käyttötarkoituksen mukanaan tuomat vaatimukset. Vaikutusten arviointia ulkonäköön kohdistuvista muutostarpeista tulee täydentää.

Kaava-aineistoa olisi hyvä täydentää havainnekuvilla.

Uudisrakennuksen osalta on tarpeen antaa määräyksiä.

Viheralueiden kaavamerkinnot ja määräykset tukevat maakuntakaavassa osoitetun viheryhteyden säilymistä suunnittelualueella.

1.1.2 Vastine

Täydennetään kaavaselostusta lisäämällä selostukseen selvitys yleiskaavan sisältövaatimuksista niiltä osin kuin ne koskevat tätä asemakaavan muutosta. Täydennetään vaikutusten arviointia. Uudisrakentamista koskevia kaavamääräyksiä täydennetään.

1.2 Lahden museot, 27.2.2025

1.2.1 Lausunnon pääkohdat

Hankkeelle ei ole esteitä arkeologisen kulttuuriperinnön osalta.

Museo pyytää kaavaehdotuksen merkintöjä ja määräystekstejä täydennettäväksi ja muutettavaksi joiltain osin.

Museo esittää aitaamisen kieltämistä AL/s-määräyksen alueella. Vesitornin ympäristön avoimuus on tärkeää säilyttää rakennuksen julkisen luonteen vuoksi. Autokatoksen/talouksrakennuksen määräyksiä on täydennettävä ohjaamaan rakentamisen soveltumista kulttuurihistoriallisesti arvokkaaseen ympäristöön.

Kaavaselistusta (luku 3.2.2) tulee tarkentaa siten, että selviää, mihin selvityksen tieto rakennuksen arvoista perustuu. Rakennetun kulttuuriympäristön inventointi tulee mainita myös tässä yhteydessä. Valmistunut maakunnallinen rakennusinventointi tulee mainita luvussa 1.5 ja sitä tulee hyödyntää kaavan valmistelussa osana tausta-aineistoa.

1.2.2 Vastine

Muutetaan kaavan merkintöjä ja määräystekstejä museon esittämään muotoon.

Kielletään aitaaminen ja annetaan lisämääräyksiä uuden talousrakennuksen arkkitehtuurista ja aitaamisesta.

Lisätään selvitystieto selostukseen.

1.3 Päijät-Hämeen ympäristöterveys, 4.2.2025

1.3.1 Lausunnon pääkohdat

Kaavahankkeessa on hyödynnetty alueella aikaisemmin tehtyjä melu- ja tärinämallinnuksia ja näiden perusteella kaava-alueelle ei kohdistu sellaisia tie- ja raideliikenteen haittavaikutuksia, jotka edellyttäisivät huomiointia asemakaavatasolla.

Yleisissä kaavamääräyksissä on otettu hyvin huomioon alueen hulevesien käsittely sekä varautuminen radonhaitan torjuntaan. Tarvittaessa kaavamääräykseen voi tarkentaa, että radonhaitta ja sen torjuminen koskee asumisessa alimpia maanvastaisia kerroksia.

Kaavaselistuksen lukuun osalliset ja yhteistyö tulisi osallisten listaan lisätä Päijät-Hämeen ympäristöterveys, joka toimii kaupungin terveydensuojeluviranomaisena.

1.3.2 Vastine

Tarkennetaan radonmääräystä ja lisätään Päijät-Hämeen ympäristöterveys osallisten listaan.

Heinolassa 25.3.2025

Katri Kuivalainen
Asemakaava-arkkitehti
044 769 4370

etunimi.sukunimi@heinola.fi

Heinolan kaupunki
Elinvoima / Kaupunkisuunnittelu
PL 1001, 18101 Heinola
Käyntiosoite ajanvarauksella: Rauhankatu 3
Puh. (03) 849 30 (vaihde), kirjaamo@heinola.fi
Y-tunnus 1068892-9

www.heinola.fi